

The Project Gutenberg eBook of Toivolahden pastori, by Sigurd

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Toivolahden pastori

Author: Sigurd

Translator: Theodolinda Hahnsson

Release date: July 6, 2013 [EBook #43104]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TOIVOLAHDEN PASTORI ***

Produced by Tapio Riikonen

TOIVOLAHDEN PASTORI

Kirj.

Sigurd [Karl Josef Alfred Hedenstierna]

Sovitellen suomentanut Theodolinda Hahnsson

G. W. Edlund, Helsinki, 1892.

Helsingissä, Helsingin Sentraali-Kirjapainossa, 1892.

SISÄLLYS:

I. Oma pieni koti.

- II. Ensimmäinen sunnuntai Toivolahdella.
- III. Metsolan herrasväki.
- IV. Mitä Metsolan vieraat eivät saaneet nähdä.
- V. Mamselli La Tour.
- VI. Sortunut mies ja sidottu nainen.
- VII. Ylhäisiä vieraita Toivolahden pappilassa.
- VIII. Taistelu sokeata jumalaa vastaan.
- IX. Viran puolesta.
- X. Rukkaset.
- XI. Rippikoulu.
- XII. Kotiin pääsö.

I.

Oma pieni koti.

— Äiti, tuossa se on!

— No eipä, hyvänen aika, olemmeko siis jo perillä, Arve?

— Olemme, äitini.

Hänen äänessään kaikui hellyyden ja rakkauden muassa myöskin jonkunlainen voitonriemu, kun hän ohjaksilla hevostaan hilliten kumartui pienen, rinnallaan istuvan eukon luo, osottaen ruoskallaan kohti muutamia pieniä, punaiseksi maalattuja, nukkemaisia asuntoja, jotka sijaitsivat saarella maantien oikealla puolen. Suurimmalla näistä asunnoista oli valkoiset nurkat ja edustalla pylväskäytävä.

Oli Huhtikuu annakassa ja kummallista kyllä, Huhtikuu myöskin luonnossa. Koivikot olivat vielä kevät-ilmojen ransistamina ja valkoisten runkojensa yläpuolelta harmaina, ja harmaat olivat myöskin mättäät maassa. Mutkailevalle, kapealle tielle, joka kirren lähdössä oli pohjaton, olivat vaunut uurtaneet syvät raitiot ja tien vasemmalla puolen oleva haka näytti laihalta, huonolta ja lakastuneelta. Mutta sinitaivaalla hymyili kevät-aurinko; oikealla, punaisten asuntojen välistä pilkoittivat sisäjärven laineet ja pensastossa lauloivat pienet näkymättömät lintukuorot: "kevät on, kevät on!"

Kevät oli myöskin hänen sydämessään, joka tuossa soreana nappularattailla istui ja rakkaudesta loistavin silmin kumartui pienen eukon luo, näyttäen hänelle nuot järven rannalla olevat punaiset asunnot, ikään kuin ne olisivat olleet kaikki maailman valtakunnat ihanuuksineen.

Talven myrskyt olivat ennen raivonneet hänen uhkeassa rinnassaan, monta kovaa, pitkää vuotta oli talvipuute majoillut näiden kahden asunnossa, silloin kuin viimeiset tähteet entisen pienen talonpoikaistalon vaatimattomasta varallisuudesta olivat loppuunkuluneet, siellä kaupungin ullakkokammarissa nähtiin nälkää ja kärsittiin siinä toivossa, että kerran näkisivät juuri sellaisen päivän koittavan, kuin tämä nyt oli.

Sitten tuli koti-opettajan toimi ja yliopisto-vuodet, matkat lainan saamista varten sekä harhailut hiippakunnassa ylimääräisenä; pitkät, kolkot vuodet, jolloin ei edes ollut sitä iloa, että olisivat saaneet nähdä nälkää, toivoa ja kärsiä kylmää *yhdessä*.

Mutta tämä kaikki oli nyt ohitse. Tuolla alhaalla järven rannalla sijaitsi Toivolahden pappila, joka oli tullut hänen omakseen pitäjäläisten vapaan valinnan kautta, laineet lauloivat: "kevät on, kevät on!" ja kevättä oli pastori Arvid Maunusen sydämessä ja auringon paistetta mielessä, kun hän kuluneessa päällysnutussaan pohjatonta kylätietä pitkin ajoi omaan kotiinsa.

Hiljakseen kulkee takkuinen Liinaharja pappilan portista sisään ja pihan perälle, joten meidän on hyvä aika katsella pastori Maunusta. Suu on vähän karkeanlainen, leuka, tumman sinertävine parranoraineen, pistää esiin enemmän kuin tarpeellista olisi, eikä nenä ole ensinkään kreikkalaista mallia. Mutta pää on reipas, hyvin muodostettu, otsa korkea, tasainen ja leveä, hiukset tummat, tuuheat, ja silmät sellaiset suuret, mustat ja lämpimät, jotka joukossa eivät huomaamattomiin jää ja mitkä tottelevaisesti kuvaavat omistajansa kaikki erilaiset mielenliikutukset. Kasvot ovat yleensä raittiit, miehuulliset, ei ainoakaan ryppy otsassa eikä harmaa hius päässä vielä ilmaise mitenkä raskaita, täynnä taistelua ja itsekieltämystä ne kolmekymmentä-neljä vuotta ovat olleet, jotka pastori

Maununen on elänyt. Vartalo on hoikka, mutta hartiat leveät; kokonaiskuva antaa meidän aavistaa, että tässä on jotakin yli määrämitan, sellaista, mikä ei ole keskinkertaista, jotakin, mitä kentiesi ei olisi tarvittu Toivolahdessa.

Ja hänen rinnallaan istuvan vähäisen eukon silmät kiiltävät, kun hän pienenä, kurtistuneena ja nöyränä katsahtaa vahvaan, voimalliseen poikaansa. Eukon pienet, valkoisten kutrien ympäröimät kasvot ovat vielä täyteläiset ja jotenkin punaveriset, mutta niin täynnä tuhansia ryppyjä, kuin hyvä omena on joulukuussa, ja ryppyjen keskeltä tuikkaa kaksi pientä, harmaata, lempeänloistavaa silmää, aivan kuten auringonpaiste vanhojen linnanraunioitten yli. Jos muorista hienoihin vaatteisiin puettuna olisi tehty kuva, niin se varsin hyvin olisi soveltunut hienon rouvan kuvaksi, mutta hänen yksinkertainen pukunsa, suuri nöyryytensä ja puhetapansa ilmaisevat meille piankin entisen "Vainiolan muorin."

Ja pastori Maununen olisi viimeinen, joka tätä salata tahtoisi. Hänen mielestään on muori juuri sellaisena, kuin hän on, paras, rakkahin ja kallein, mitä maailmassa olla saattaa.

Liinaharja vetää nappularattaita, ponnistaen viimeisiä voimiansa.

Tuossa sijaitsee uusi koti.

Kaksi kirkasta kyynelhelmeä vierii muorin poskille, kun hän näkee kaksikymmen-vuotisen unelmansa toteutuneena kohoutuvan eteensä punaseinäisenä ja valkonurkkaisena. Pieni musta tumppi haparoi esiin päällysnutun alta ja taputtaa hiljaa vieressä istuvan kulunutta takinhihaa:

— Arve poikani...

— Äiti ... kuiskaa poika punaiseen, palelemaan korvaan, ja sitte nostaa hän äitinsä pylväskäytävälle, jossa uusi palvelustyttö, suutarin Loviisa, kumartaen ottaa heitä vastaan.

— Herra sinun sisääntulosi siunatkoon! Suokoon hän sinun täällä monta vuotta saada nauttia palkkaa kaikesta rakkaudestasi!

Näin lausuttuaan Arvid melkein kanto äitinsä pieneen, järven puolella olevaan nurkkakammariin.

Torpparin vaimo, joka oli ollut huoneita puhdistamassa, nykäisi Loviisaa kylkeen ja sanoi:

— On se varmaan oikea pappi, tuo! Hän ei suinkaan tule olemaan ahnas joulupidoissa, kuten vanha pappi oli.

Sisällä huoneissa oli puhdasta, siistiä ja raitista. Lattiat kyllä olivat kuluneita, epätasaisia ja palkkien välillä suuria rakoja, (papin täytyi itse rakentaa ja pitää kunnossa pappilansa) mutta Loviisa ja torpan-Reeta olivat ne huuhtoneet häikäisevän valkoisiksi. Seinässä kyllä erottui paikka, missä vanhan papin kuva oli riippunut siihen asti, kuin leski pari päivää sitten muutti pois, mutta katot olivat valkoisia, ja kylläpä seinätkin sentään mukiin menivät. Akkunat kiilsivät kirkkaina ja pesuhaju tulvasi ruokakammion hyllyiltä. Keskimmaisella oli kaksi täysinäistä maitohulikkaa.

— Katsokaa, maitoa, meidän *omaa* maitoa, äiti! sanoi pastori, iloiten kuten lapsi.

— Niin, lehmät tulivat aamulla ja Valkopää lypsää oikein hyvin, kertoi Loviisa.

Huonekalut olivat myöskin edeltäpäin tulleet. Pitäjäläiset olivat ne tuoneet, ja sen vaivan he kyllä saattoivat nähdä, sillä ei niitä paljoakaan ollut; mutta kuormien tuojille täytyy kuitenkin pitää kestit jonakin päivänä, ilmoitti Loviisa.

Sitte syntyi kaikellaista tohua, ennenkuin saatiin tuolit ja pöydät paikoilleen, puhumattakaan vieraskammarin sohvasta, joka oli kaupungissa ostettu Lundbergin kamreerskan huutokaupasta 23 markasta ja 50 pennistä, mutta kesken puuhia pastori hätkähti:

— Oi hyvänen aika, unohdin Liinaharjan!

— Rauhoittukaa, pastori hyvä! Eläimet hoidan minä lauantaihin asti, jolloin renkipoika tulee. Hevonen on jo tallissa ja syö apettaan, sanoi torpan-Reeta ylpeästi.

— Mutta Loviisa, mitä ihmettä tämä on? huudahti pastori, kun aukaisi salin oven ja näki siellä suuren saranapöydän täynnä juustoja, pannukaakkuja ja kaikellaisia leivoksia.

— No nähkääs, rakas pastori, meidän pitäjäläisemme ovat aina pitäneet papeistansa, mutta minä olen pannut merkille jokaisen kappaleen, minkä mikin on tuonut, sillä heille täytyy antaa täällä "suunavausta", kun kirkkoon tulevat.

— Arve!

— Mitä, äiti?

— Ellet ole liika väsynyt, tahtoisin mielelläni mennä navettaan katsomaan.

— Halusta tulen kanssanne, äiti kulta.

Ja sitte he talsivat likaisen pihan poikki, pastori pitkillä, varovaisesti harppaavilla askeleilla ja äiti sipsutellen perässä, kantaen hameensa liepeitä. Matalan, pimeän navetan sisällä seisoivat äsken ostetut mullikat ja kolme kaunista, kiiltävää lehmää. Säästöpankinlaina ei riittänyt useampiin; pappilassa muuten elätettiin viisi.

"Vainiolan muori" oli nureksimatta jättänyt talot ja tavarat, raastanut ja tehnyt työtä "Arvensa" puolesta; ainoastaan *yksi* uhri tuntui hänestä niin raskaalta, että hänen oli sitä vaikea unohtaa, ainoastaan *yksi* eroaminen siitä, mikä ollut oli, tuntui hänestä oikein katkeralta. Hän ei milloinkaan saattanut unhottaa "Kaunikea", "Tähtikeä" eikä "Kirjoa"; ne olivat olleet hänen ylpeytensä eikä niiden vertaisia ollut koko lukulahkossa. Hän oli niitä kaivannut kaksikymmentä vuotta ja itkenyt niitä sydämensä pohjasta, niin, suokaa anteeksi, luulenpa että hän oli niiden tähden vuodattanut useampia kyyneleitä kuin Maunu-vainajan puolesta. Mutta, hyvänen aika, olihan siinä suuri erotuskin! Maunun otti Herra, mutta lehmät myytiin huutokaupassa. Vaan tuossahan nyt jälleen oli kolme kiiltävää lehmää eikä muorilla ollut mitään toivottavaa enään täällä maan päällä. Hän laski kätensä ristiin oikein hartaasti ja silmät loistivat, kun hän sanoi:

— Arve!

— Mitä, äiti, tahdotte?

— Saanko antaa lehmille nimet?

— Saatte, tietysti, äiti rakas.

— No sitte annan niille samat nimet kuin omilla lehmillänikin oli, huudahti eukko. Valkopää olkoon Kaunike, ja nuot toiset Tähtike ja Kirjo. Niissä on hyvät merkit. Kirkonvartia ei ole sinua peijannut.

Kun jälleen olivat sisälle tulleet, oli Loviisa kapineitten joukosta löytänyt laatikon, missä veitset ja kahvelit olivat, sekä posliinit, ne, joissa oli sininen raita syrjässä. Ruokapöytä oli salissa katettuna ja pitäjäläisten tuomiset sekä omien lehmien maito maistuivat erittäin hyvältä.

Näin nuot molemmat usein olivat istuneet yhdessä niukemmin varustetun pöydän ääressä, kun asuivat kaupungin ullakkokammarissa. Pastorin tunteet aaltoilivat. Hän huomasi nyt selvästi paljon, jota hän ei ennen aavistanut. Hän muisti pöydällä olevaa haljennutta lautasta, jossa oli kaksi silakkaa, kun hän eräänä aamuna palasi koulusta lämpöisenä ja nälkäisenä, oltuaan lumipallosilla. Toinen silakka meni heti hyvää vauhtia alas ja säihkyvin silmin oli hän toista katsellut. "*Ota* sinä se, Arve, minä olen jo syönyt, enkä jaksa enään", oli äiti sanonut. Hyvällä omallatunnolla oli Arvid sitte ottanut toisenkin silakan. Hyvä Jumala, selvästi hän nyt älysi, että äiti oli salannut omaa nälkäänsä, jotta poika saisi vähän enemmän...

Tästä asiasta ei nyt käynyt puhua, muorin rakkaus osottautui kokonaan toiminnassa eikä hän olisi käsittänyt poikansa sanoista hänen mielenliikutustansa. Mutta Arvidin suuret, tummat silmät kävivät kosteiksi, hän laski hiljaa taputtaen kätensä äidin köyristyneille hartioille ja sanoi:

— Syökää, äiti, vähän enemmän tuoretta juustoa!

— Siunatkoon sentään, Arve, en jaksa mitenkään enään, olen totta tosiaan niin täysi, etten kuolemakseni voisi enempää syödä.

II.

Ensimmäinen sunnuntai Toivolahdella.

"Pium, paum, pium, paum!" kajahtelivat kirkonkellot järven ylitse.

Oli Toukokuun ensimmäinen sunnuntai. Tien reunat olivat jo kuivuneet ja käyneet jotenkin sopiviksi jalkalaisille. Sitä paitsi kaikkien nyt teki mieli kirkolle kuulemaan uutta pappia. Siksipä suuret ihmisjoukot noudattivatkin tänä pyhänä Toivolahden kirkonkellojen kutsumusta.

Kirkko oli vanha, 1500-luvun ajoilta. Siinä ei ollut yhtäkään tornia, mutta itäisen päädyn puolella oli sakaristoa varten tehty ulkoneva, ympyriäinen rakennus. Alkuperäinen kirkko oli oikeastaan isonkäytävän varrella, siinä, missä alttari, saarnastuoli ja penkkirivien ensimmäinen puolisko sijaitsivat. Lisärakennukset oli tehty 1740 ja rakennettu parvia varten korkeammiksi. Kellot riippuivat tapulissa kirkkopihalla; tapulilla oli kummanlainen muoto, se muistutti hirsipuuta, vipukonetta, tahi Euklideen niin kutsuttua "hypotenuusaa", taikka jotakin näitten tapaista. Tämän lisäksi se oli heikko; ja monivuotisen yhteisen työn kautta oli tapulin ja kellojen välille syntynyt sellainen salayhteys, että kun kellot heiluivat iloisessa tahdissa, heilui vanha tapuli myöskin, vaikka hitaammassa rytmissä. Se osotti oikein miehen rohkeutta, ken tuulen puhaltaessa uskalsi Toivolahden kirkontapulissa "soittaa yhteen", ja ihailevia neitosia seisoi siellä alhaalla hautojen välissä katselemassa korkeuteen, pelon ja ihastuksen tunteet sykkivissä sydämissään, kellojen polkijoita, joittenka kaulassa loistavat, moniväriset villahuivit riippuivat keskikesällä. Tytöt katselivat heitä niin ylpeinä, kuin ritarikauden hienot neitokset sankareittensa kypärätöyhtöjä keihästelyleikeissä.

Mutta kauniisti kellot kajahtivat ja varsinkin tänään, kun niitten kaiku virtaili ulos korkealle kirkaansiniseen kevät-ilmaan, yli järven, yli saarien, joissa luonto rupesi eloon heräämään.

Kirkonmäellä oli liikettä ja vilinää. Rapakon räiskyttämiä häkkirattaita ja linjaalirattaita pyörieli toisensa perästä kirkonmäelle, ja vaikka ruunaa kuinkakin paljon olisi ennen säästetty ja säällitty, niin sai se nyt kuitenkin salaisia nykäyksiä ohjaksista ja pienen hyväntahtoisen näppäyksen kupeeseensa, jotta näyttäisi virmalta ja uljaalta talollisten, naapurien, oman- ja ulkopitäjäläisten silmissä. Käänteessä, kun kirkonvajoille ajettiin, pidätettiin hevosta vähän, että muori ja tyttö pääsisivät reestä ja sitten, kun ruuna oli vajaan asetettu, tulivat isä ja poika mäelle; isä köyryselkäisenä, yksinkertaisessa sarkanutussa, poika verka-päälystakissa ja loistava huivi kaulassa, sateenvarjo kädessä ja kalossit jalassa, vaikka olisikin ollut kirkkahin kesäpäivä. Tytöt seisoivat kirkkopihan muurin vierustalla kirjat ja nenäliinat kädessä sekä silmät alas päin luotuina, ja posket hehkuivat ja sydämmet sykkivät kovemmin ja suonet tykkivät aivan samati kuin hienojen ihmistenkin ulkona maailman tanterella, vaikka täällä kaikki näytti hiljaiselta ja tyyneltä.

Hämärässä sakaristossa istui pastori Maununen. Hän oli hiljan siistinyt partansa, jonka tumman sinertävä oras kiili lumivalkoisten papinliperien yläpuolella.

— Onko täällä mitään ylimääräistä tehtävää tänään? kysyi pastori pieneltä, kyttyräselkäläiseltä kirkonvartialta.

Mutta möhömahainen lukkari Oksanen, jolla oli valkoiset hapsat kunniakruununa päässä sekä puoli manttaalia maata, ostettu huutokaupoista saadulla toimituspalkalla ja muilla käytännöllisen maalaislukkarin sivutuloilla, lukkari Oksanen, joka oli ollut virassaan 31 vuotta ja monta kertaa lainannut papeille rahaa yksinkertaista velkakirjaa vastaan, hän tunsu itsensä virallisessa arvossaan loukatuksi ja vastasi kirkonvartian sijasta:

— On täällä tuollainen, joka hutsuksi nimitetään, ja Lehtimäen lautamiehelle on tehtävä pitkä kiitos, hänelle, jonka kirkkoherra itse hautasi jo alkuvuokosta, eräänä arkipäivänä; nähkääs, niillä oli kaksi äsken poikinutta lehmää ja tahtoivat juustomaidosta valmistaa kaakkuja pitoihin.

— Vai niin, onko täällä vielä tapana tehdä elämäkertaa? Se on tavallisesti jätetty pois jo tähän aikaan.

— Niin, mutta on välttämätöntä että kiitos tehdään näin eteville talonpojille, ja ne maksavat siitä erityisesti, ja laillista se on, sillä täällä Toivolahdella on palkka pappien sopimuksen mukainen, kuten pastori tietää, täällä ei ole ollut oikeata palkkajärjestystä vielä. Tässä on paperi, johon olen kirjoittanut lautamiehen ansiot, hänen naimisensa, talonkaupat ja luottamustyöt. Sitten pastori ne esittää, kuten itse tahdotte, tietysti.

— Hyvä. Käskekää tyttö raukka sisälle.

— Mi ... mi ... mikä?

— Ettekö sanonut, että täällä oli tyttö, jonka piti erinäisen ripin käymän?

— Kyllä ... jaa niin *hutsu*, jaa, sanoi vanha Oksanen ja säipärteli hajasäärin kirkkoon.

Hetken perästä hän tuli jälleen, tuupaten edellään pienen, mustaan puetun naishenkilön, joka oli silmilleen vetänyt huivinsa ja joka itki niin, että koko ruumis vapisi.

— Älä ulvo noin riivatusti, kurjalainen. Oletko *sinä* liiaksi hyvä ripitettäväksi, kun olet pahasti menetellyt! sanoi lukkari ja lykkäsi hänet polvilleen sakariston ovensuussa olevalle jakkaralle.

Pastorin otsa synkistyi:

— Oksasella on ehkä jotakin muuta tehtävää. Minä en nyt kanttoria tarvitse.

— Hoh! No niin, miten pastori vain tahtoo, vastasi lukkari ja katosi.

Pastori katsoi oven luona olevaan kalpeaan olentoon.

— Koeta nyt olla levollinen!

Nuot kovat nyyhkytykset ennemmin lisääntyivät, kuin vähentyivät. Pastori katseli häntä vakavasti ja tutkivasti. Ei, tuo ei ollut teeskentelyä, ulkokultaisuutta; ei, häpeä ja pelko pakotti häntä tuohon tuskalliseen itkuun. Pastori etsi pöydällä olevista papereista hänen nimeänsä.

— Noh, Anna, ole nyt hiljaa ja kuuntele minua. Sinä olet nyt liiaksi liikutettu, ja minä tahtoisin vähän itse ottaa selkoa sinun oloistasi, ennenkuin sinulle lausun ne ankarat sanat, mitkä minun tulee virkani puolesta sinulle puhua. Mene siis nyt kotia ja tule tiistaina pappilaan kello 1.

— Sa ... sa ... saanko minä nyt siis lähteä, ennenkuin kirkkoväki tulee? nyyhkytti Anna, kurkistaen pelon-alaisena pastoriin.

— Saat, kuulithan, mitä sanoin.

— Jumala siunatkoon... Ja sitte hän kantaen häpeänsä taakkaa hiipi ulos ja riensi alas kirkonmäeltä.

Kirkonvartia yskäsi.

— Hm, hm, tuollaiset ne kyllä tarvitsevat vähän nuhteita ne, tietysti.

Pastori Maununen oli vähän aikaa vaiti, sitte hän äkkipäätä katsahti suurilla, mustilla silmillään tuota pientä talonpoikaa:

— Oliko kirkonvartialla minulle jotakin sanottavaa?

— *Minulla*, e ... ei, ei mitään.

Oksanen näkyi ovensuussa. Pastori katsoi kelloansa.

— Kello on jo neljänneksen yli kymmenen! Miksikä ei soiteta?

— Minä tiedän, että Metsolan parooni tulee kirkkoon tänään.

— *Noh?*

— Niin, *silloin* emme koskaan soita yhteen ennenkuin hänen vaununsa näkyvät veräjän luona.

Pastorin silmät leimahtivat lasisilmien takana ja hän aukaisi leveän suunsa aivan äkkiä, mutta hillitsi itsensä jo ensi tavuussa. Näkyi selvästi, että hän oli sanomaisillaan sanoja, jotka eivät täällä olisi sopineet. Sen sijasta hän nyt hymyili ja sanoi aivan ystävällisesti, mutta jonkunlaisella painolla:

— Olkaa hyvä ja muistakaa, että tästälähtein me aina soitamme säntilleen kymmeneltä, *aina* ilman poikkeusta. Ja nyt soitamme *oitis*.

Kirkonvartia hiipi ulos lukkarin muassa.

— Tietääkö Oksanen, onko tuo uusi pappi rikas? kuiskasi hän.

— *Sekö* rikas! Oh pahanen, hän on köyhä kuin kirkonrotta, kiroili lukkari itse temppelissä.

— No sitte en minä tosiaankaan tiedä, mikä hänessä on, sanoi kirkonvartia.

Jumalanpalvelus alttarilla oli jo ehtinyt koko pitkälle, kun Metsolan parooni perheineen ja kaupunginvieraineen astui kirkkoon ilman mitään häiritsemisen pelkoa; pastori pääsi alttarilta ja seisoi hetken päästä saarnastuolissa.

Meidän teologiset tiedekuntamme kaipaavat tykkänään opettajia, jotka ohjaisivat ja kehittäisivät sitä puhujan välikappaletta, millä hän ensin vaikuttaa kuuliansa ulkonaiseen tarkkaavaisuuteen, vaikka se tapa, millä tuo herätetään, hyvin usein ratkaiseekin koko esityksen vaikutuksen tavallisiin pintapuolisiin ihmisiin. Meidän pappimme eivät koskaan saa oppia luonnollista ja oikeaa lausumistapaa, eivät koskaan

saa apua, kun koettavat poistaa suullisen esittelyn satamääräisiä vajavuuksia. Pastori Maununen, Vainiolan talon poika, ei ollut tässä suhteessa parempilahjainen kuin useimmat muut hänen virkaveljistään, ja tuskin hän oli suunsa aukaissut ja sinkahuttanut muutamia murteellisuuksia, ennenkuin vieraat kaupunginherrat kumartuivat hymysuin alapäin.

Mutta ilo ei käynyt pitkälliseksi. Ennenkuin pastori oli kymmenen minuuttia puhunut, niin kuuliakunta täydellisesti hänen esitystensä tarkkasi; ei kukaan enään hänen murteellisuuksiansa huomannut eikä kukaan enään pannut tähdelle, että johonkuhun sanaan tuli väärä korko.

Hän saarnasi vapaasti. Ei mikään yritys saata olla vaarallisempi heikkolahjaiselle papille, kuin nousta saarnastuoliin ilman tarpeellista valmistusta edeltä päin. Saarna tulee silloin useinkin surkeaa sekasotkia ilman pontta ja perää, ilman alkua ja loppua, ja sitä kuullessa tulee mieleen Tegnérin varoitus-sanat nuorille kypsymättömille papeille: "Älkää luottako siihen, että henki tulee teihin yhteensoitettaissa, se jää usein tulematta, ja siitä syntyy hengen puute; ja jos siinä joku henki olisi, on se ainoastaan hämmennyksen ja sekaannuksen henki." Mutta lausutulla sanalla on paljon suurempi voima, kun se tulee tahi näyttää tulevan suoranaisesti esiin, puhuja vaikuttaa niin äärettömän paljon enemmän, kun hänen katseensa kohtaa kuuliansa katsetta eikä hän etsi lausuttavaansa käsikirjoitukseen tirkistämällä, että niiden pappien, joille vapaa esitys tuottaa liian paljon vaikeuksia, tosiaankin pitäisi kirjoittaa muistiin saarnansa pääkohdat. Sitä paitsi, jos työ on huolella alustettu, jos koko saarna on selvänä mielessä, eli niin sanoakseni, itse luonnos valmis, niin varmaankin useimmat papit helposti voivat saarnansa yksinkertaisilla ja selvillä sanoilla pukea vaatimattomaan pukuun. Hänen, joka tämänkin vaikeaksi katsoo, pitäisi, kahdesti asiaansa miettiä, ennenkuin toimekseen valitsee papinviran, sillä eipä hän voi tarjota uskonnon lohdutusta tautivuoteen luonakaan, jossa ei sovi käyttä "konseptia".

Pastori Maunusen saarna oli hyvin valmistettu, mutta hänen ei tarvinnut aivan orjallisesti suunnitelmaansa seurata; siinä oli vielä tilaa innostuksen luomille sanoille. Hän saattoi käydä aineestaan lämpimäksi ja saarnatessaan saada uusia aiheita selityksiin, joista hän itse iloisesti hämmästy.

Hänen lausuntonsa kaikkine vikoineen oli aivan poikennut vanhasta, nukuttavasta, juhlallisesta esitystavasta, jonka kestäessä pappi näyttää noille yksitoikkoisuudesta tylsistyneille sanankuulioille pörhöisen, aamu-unisen enkelin tapaiselta, joka pilviin ripustettuna lukee tunnin ajan asioista, joita ei oikeastaan ole tarkoitettukaan heidän käsitettäväkseen. Pastori puhui kuten ihminen ihmisille, eikä kuten herran vouti ynseille, huolimattomille palvelioille; hän koski elämän jokapäiväisiin oloihin ja antoi uskonnolle paikkansa koetuksissa ja murheissa, ihmisneron voitoissa ja maallisten toiveitten häviössä.

Hajuedellä kastettuja nenäliinoja ei enään viety suun eteen, kaikki oli hiljaista "herrasväen" penkissä ja kirkonvartian täytyi myöntää itsekseen, että hän oli tavattoman huonosti nukkunut kirkossa tänään.

Sillä välin kuin pastori Maununen seisoi tuolla ylhäällä madonsyömässä ja karsassilmäisillä apostolinkuvilla koristetussa saarnastuolissa, katsellen noita satoja ihmisiä, joista hän tuskin tunsikaan neljä tahi viisi ja jotka tutkivasti tähtäsivät silmänsä häneen, valtasi hänet sellainen avuton yksinäisyyden ja kykenemättömyyden tunne, ettei hän luullut milloinkaan voivansa olla heille kaikille, mitä hän olisi tahtonut ja mitä hänen olisi tullut olla. Hänen äänensä suli surulliseksi ja nuot loukkaavat murteellisuudet kaikuivat kuuluviin ikään kuin kynneliä verhossa.

Silloin näki hän kaukana käytävän ääreisessä penkissä pienen, valkoisen pään ja pienet, harmaansiniset, lempeät silmät, jotka kosteina kiintyivät jokaiseen sanaan, minkä hänen huulensa lausuiivat. Aurinko laski pienestä ikkunarudusta sisälle säteensä ja ne leikitsivät Martta muorin kurtteisissa kasvoissa ja hänen harmaa päänsä nuokkui, kuten tuleentunut tähkä syksyisenä päivänä.

Ja pastori ei tuntenut itseänsä yksinäiseksi enään; uusia ajatuksia tunki hänen aivoihinsa, niin että hän tuskin saattoi niitä järjestää ja erottaa, hän lämpeni, kasvoi ja innostui, joten kielensä kävi runolliseksi, ja kun hän oli lausunut amen, tunsikaan itse kukin, ettei miesmuistiin ollut sellaista saarnaa kuultu Toivolahden kirkossa.

Mutta mahtavan Lehtimäen lautamies-vainajan sukulaiset ja ystävät eivät olleet tyytyväisiä. Tuo etevä maanviljeliä, joka oli vaihtanut taloja neljä kertaa, ollut naimisissa kaksi kertaa, rakentanut urakkakaupalla sillan yli siltasalmen 14,300 markasta, ollut lautamiehenä 22 vuotta ja kunnallislautakunnan esimiehenä 10 vuotta, joka kaikki oli tarkkaan kirjoitettuna lukkarin paperipalaan, sai nyt osakseen, sitte kuin jälkeenjääneille oli lausuttu muutamia lohdutuksen sanoja, ainoastaan hartaan rukouksen, että hän, jolle oli niin paljon maallista hyvää annettu, ei olisi unohtanut ainoata tarpeellista, että hän, jonka ei tarvinnut pitää huolta jokapäiväisestä ravinnostaan ja verhostaan, sitä enemmän olisi etsinyt sijaa kuolemattomalle sielullensa elävän Jumalan kaupungissa.

— Sen sanon vain, että kyllä se papinkisälli turhaan saa haukotella minulta tuomisia! mutisi

lautamiehen emäntä, noustessaan linjaalirattaillensa, kun hän lähti kotia komeisiin hautajaisiin, joihin pastoria ei kutsuttu.

Kun pastori sakaristossa jumalanpalveluksen jälkeen katsoi pois "Spesiaalista" (erityisluettelosta), johon hän juuri oli kirjoittanut, että talollinen Salomoni Kaarlenpoika Vaajala vaimonsa kirkkoonottajaisissa oli antanut kirkolle 50 penniä, pitäjän köyhille 50 penniä sekä urkukassaan 25 penniä, seisoi hänen edessään lyhyt, hieno mies, jolla oli kotkan-nenä ja vilkkaat, ruskeat silmät, hyvin kammattu tukka, viikset, harmahtava leukaparta ja suuri jalokivineula kaulaliinassa.

Pastori katsoi kysyvin silmin tuota hienoa herraa.

Nyt tämä kävi lukkarin mielestä liian pitkälle, hän kumartui pastorin puoleen, kähisten hänen korvaansa:

— Hyvä ihme, siinähän on *parooni* tiemmäkin!

Pastori nousi istualta.

— Lukkari ilmoittaa, että minun on kunnia tavata tässä parooni Stålsköldin.

— Aivan oikein, olen hän itse, ellei pastori mahdollisesti ennen...?

— Ei, minulla ei ennen ole ollut kunnia nähdä paroonia.

— No, noh, saattaahan olla niin. Tahdon paljon kiittää kauniista saarnastanne. Vapaaherrattaren mielestä se oli charmantti.

Pastori kumarsi.

— Mutta, tuhat tulimmaista, kiirettä teillä oli jumalanpalveluksen alkamisella tänään.

Pastori punastui, kuullessaan tuon kirouksen itse sakaristossa, mutta vastasi kuitenkin aivan tyvenesti:

— Päin vastoin, herra parooni, tänään valitettavasti aljettiin neljänneksen liika myöhään, mutta minä voin vakuuttaa, ettei se vastedes tule tapahtumaan.

— Hm, hm, vai niin. Sepä tosiaankin on säntillistä. Hm! Vaikka sen itse sanon, niin olin minäkin pastoria huutamassa, kun täällä oli vaali. Hm! 2,045 kolikkoa.

— Toivon hartaasti, ettei paroonin tarvitsisi luottamustansa katua.

— Juuri *sitä*, niin. Nyt toivomme pian saavamme nähdä pastoria luonamme Metsolassa.

— Kiitoksia, minun on kunnia käydä luonanne niin pian kuin suinkin.

— Odottakaa, ettekö saattaisi tulla tänään iltapäivällä? Meillä on jo vähän muitakin vieraita, ja...

— En, kiitoksia paljon vain, *ei sovi tänään*.

— Mitä, ettehän vain luule synniksi sitä, että lähtisitte pois sunnuntaina? Tosi kyllä, ettei minun taloni suorastaan ole mikään "rukoushuone", mutta ei se myöskään ole mikään varsinainen "ryövärien luola."

Pastori hymyili.

— Luulen kyllä voivani syntiä tekemättä lähteä vieraisiin pyhä-iltana, mutta minä tiedän, että suuri osa yhteisestä kansasta pitäisi kummallisena, että pappi kirkosta lähtisi huvittelemaan, enkä minä tahdo pahennusta herättää.

— Äh, tuohan on ulkokultaisuutta! Suokaa anteeksi, en tarkoittanut mitään pahaa, lisäsi parooni, kun näki pastorin hätkähtävän.

— Jumalan haltuun, herra parooni! sanoi pastori, joka sillä välin oli saanut päällysnuttunsa ylleen ja läksi pois.

— Näitkös *tuota*! sanoi lukkari kirkonvartialle, sitte kuin paroonikin oli pyörähyttänyt ympäri kantapäillään ja lähtenyt matkoihinsa.

— Pannahitten pappi! Mutta muista sinä, Oksanen, että sanoissani on perää: hänellä on kyllä muutamia tuhansia jäljellä isän perinnöstä, muuten ei hän uskaltaisi olla noin kopea paroonia kohtaan.

III.

Metsolan herrasväki.

Viikko oli kulunut, ja pastori oli käynyt "kotoiseksi". Se, jolla on ollut isänkoti, rauhaisa ja turvallinen, vaikka kuinkakin yksinkertainen, johon on saattanut rientää lukukausien loma-aikoina ja yhä aina silloin, kuin ahkera työ on suonut jonkun lepo hetken; se, joka on ollut niin onnellinen, että on saanut omistaa tuon rakkaan suojan kauan, ehkäpä siihen asti, että oma koti hänelle on ovensa aukaissut, hän ei saata käsittää sitä suorastaan lapsellista iloa, joka valtasi pastori Maunusen sydäntä aamuisin, kun hän heräsi omassa, pienessä, erittäin yksinkertaisessa, mutta hänen mielestään, ja verrattuna kaupungin ullakkokammariin, myöskin todella oikein komeassa kodissaan.

Pastori oli velvollisuutensa muistava mies, mutta pelättävä on, että pöydät, tuolit ja akkuna-uutimet, koti-eläimet ja pienet vainiotilkut ulkona, jossa kevättoukkoa juuri piti aljettaman, enemmän anastivat hänen ajatuksensa näinä ensi aikoina, kuin Jumalan seurakunta Toivolahdessa. Hän asetteli tuoleja paremmin kuntoon ja kamreerska Lundberg-vainajan entistä sohvia muutamia tuumia pois päin seinästä ja vähän enemmän vasemmalle, sekä toisen kerran taas vähän paremmin oikealle, ettei tapeettia vahingoittaisi, jos sattuisi vähän mukavasti nojautuman tämän vanhan loistokalun laittaa vasten.

Ja sitte teki hän matemaattillisia suunnitelmia paperille, ja kun hän oli saanut ne valmiiksi, huusi hän äitiänsä.

— Mitä, Arve poikani?

— Kuulkaatte, äiti, virastani saan 2,500 markkaa ja kyllä me elämme 1,800 markalla.

— No tietysti, kyllä vain sitä saatamme tehdä.

— No niin, ja säästöpankin laina tekee 3,500; kun vuosittain maksamme 700 velastamme, niin olemme viidessä vuodessa siitä vapaat. Kas silloin, äiti kulta, on tämä kaikki oikein meidän omaamme! huudahti Arvid ilosta säteilevin silmin, osottaen kamreerska Lundberg-vainajan sohvia sekä muita huonekaluja, ikään kuin hän äidilleen olisi näyttänyt Golcondan aarteita.

— Ei, Arve, et ole muistanut laskea kasvuja, sanoi muori.

— Korkoja! En ole, äiti, nyt minun täytyy laskea uudestaan.

Kahdeksan päivää oli kulunut ja vähän enemmänkin. Pastori oli alkanut pitäjän herrasperheitten kanssa tuttavuutta tehdä. Ensiksi oli hän käynyt esimiehensä, emäseurakunnan kirkkoherran luona Jokiniemessä. Tämä oli pieni, hiljainen, ystävällinen mies, jonka peruukki ajan kuluessa oli tullut punertavaksi ja jonka vaimo pitäjäläisten tuomisten ja levollisen luontonsa takia oli käynyt pyöreäksi, ja hänellä oli kaksi tytärtä, jotka kolmenkymmen-vuotisesta odotuksesta olivat käyneet vähän surumielisiksi, mutta kiitollisiksi pienimmästäkin ystävällisyydestä ja uteliaiksi näkemään uutta naimatonta pappia.

Kirkkoherra Rantanen otti syleillen Arvidia vastaan ja aukaisi äsken ostetun kartuusin, "Ruusun", sekä oli vakuutettu, ettei tämä hänen nuori virkaveljensä häntä saattanut nimittää muuksi kuin sedäksi. Kirkkoherran rouva vähän torua mötisi, kun ei pastori ottanut äitiänsä mukaansa. Lotta neiti vispilöi munanruskuaista tuutingiksi rakkaalle vieraalle niin innokkaasti, että hänen vaaleat kutrinsa liehuivat ympäri kuten sädekehä ja lasinpohja oli vähällä rikkua. Havaiten itsensä sillä erää tarpeettomaksi sisällä, läksi pikku Eeva renkitupaan käskemään talli-Kallua juottamaan vierasta liinaharjaa sekä antamaan sille koko kapin siemenkauroja.

Pari päivää tämän perästä oli pastori päättänyt lähteä Metsolaan paroonin luo, pitäjänherran (2,045 kolikko).

Arvid tunsu itsensä melkein vähän hermostuneeksi. Hän valitsi liperien joukosta itsellensä yhden, joiden oli havainnut olevan ilman vikaa, mutta koettaessaan saada niitä kunnollisesti kaulaansa, veti hän nauhan poikki. Liinaharja oli saanut seisoa vapaana, äestä vetämättä, koko päivän, vaikka matka oli ainoastaan puolen penikulman pituinen, ja renkipoika oli karhinut itse pastorin nähden siitä aamulla takkuja vähintään naulan verran. Nappularattaat olivat äsken puhdistetut ja Martta muori oli itse harjannut poikansa kauhtanan, vaikka Arvid kyllä pani vastaan.

Ja sitte Arvid läksi matkaansa. Metsola sijaitsi kauniilla paikalla, erään saman järven lahdelman rannalla, joka Toivolahden pappilallekin antoi suurimman viehätöksensä. Siinä oli korkea, valkoinen,

melkein neliskulmainen, kaksikerroksinen rakennus, jonka alakerta oli kivistä. Kaunis lehtokuja, jonka puissa lehdet parhaillaan puhkeilivat nyt toukokuun keskivälissä, vei noihin uusiin, huvilantapaisiin kylkirakennuksiin ja aimo vaahterat ympäröivät hyvin hoidettua pihamaata. Päärakennuksessa ei ollut minkäänlaista pylväskäytävää, vaan vanhan ajan tapaan suuri porrassilta, mikä ulottui päärakennuksen puoliväliin asti ja jonka häkki-aita oli varustettu kahdella ruostuneella rautaruukulla, joitten kyljessä irvistävät jalopeurat maltillisina tuijottivat rautarenkaittensa yli.

Komeasti puettu kuski tuli hoimiinsa ottamaan Liinaharjan ja ohjasi sitä niin taidokkaasti, ettei ollut saada sitä paikaltaan hievahtamaan, ja vielä komeammin puettu kammarineitsyt osotti pastoria etehiseen. Etehisin ovi oli raollaan ja huoneista kuului iloisia ääniä. Pastori otti jo puolittain päällystakkinsa naulasta takaisin ja kysyi:

— Ei suinkaan täällä ole mitään kutsutuita vieraita?

— Ei, hyvänen aika, siellä on vain herras-väkeä, jotka sattumalta ovat tulleet vierailemaan, ilmoitti kammarineitsyt vähän suojelevasti.

Pastori silitti lipereitänsä ja asetteli kauhtanaansa paremmin kuntoon. Hän muisti hyvin, mitenkä hän kerran kaupungissa oli koulu-ajallaan tullut maaherran luo, jossa hänellä silloin oli "ruokapäivä" ja kuullut etehisessä samallaista iloista puheen sorinaa, mutta silloin oli hyvin uljas palvelia estellen tarttunut häneen oven luona, sanoen:

— No tuhatta, odotappas! Onko talouden hoitaja unohtanut antaa Maunuselle muutamia pennejä, jotta menisit muualle syömään. Meillä on pidot eikä Maununen siis saa täällä tänään päivällistä.

Eipä hän paljoakaan iloisemmilla tunteilla nyt, vaikka vapaana ja itsenäisenä sekä sivistyksessä täydellisesti isäntäväkensä vertaisena, astunut tuon pienen pitäjänpohatan luo.

Parooni kiirehti häntä vastaan pienin askelin ja suuresti kohteliaana.

— Noh, katsokaapas pastoria! Se nyt oli hauskaa. Tässä, ystäväni, on seurakuntamme sielunpaimen, pastori Arvinen...

— Suokaa anteeksi, *Maununen!*

— Ah, pyydän tuhannesti anteeksi! Pastori Maununen, ja tässä on vaimoni, tyttäreni Gerda, meidän pieni Ellimme, poikani, luutnantti Kustaa Stålsköld, majuri Akselson, neidet Akselson, kreivi Svedenhjelm, joka iloksemme on tullut aina Uudeltamaalta muutamiksi päiviksi meitä katsomaan, kreivitär Svedenhjelm, neiti ... pyydän anteeksi, herra pastori! Ehkä sinä, Gerda, esität näitä muita ystäviämme, näen että vaimoni minua odottaa.

Arvid oli niin kiireisesti kiivennyt kaikkien noitten uusien tuttavien luo, kun parooni heitä vuorottain järjestyksessä nimitteli, että hän tunsikin olevansa ikään kuin pyöröllä; hän tunsikin, että hän tässä seurassa varmaankin näytti vähän kömpelöltä, ja se on vika, joka ei parane siitä, että sen itse tiedämme. Pastori ei huomannut Gerdaa, ennenkuin tämä heikosti tarttuen hänen käsivarteensa saattoi hänet asemaansa oivaltamaan ja sitte taas jatkoi esittelyänsä.

Vaistomaisesti nousivat Arvidin kaikki tunteet ikään kuin sotaan tuota nuorta neitoa vastaan. Melkeinpä hän tunsikin jotakin vastenmielisyyden tapaista tyttöä kohtaan, ja kaikkia kohtaan tunsikin jotakin loukatun lapsen-ylpeyden tapaista, joka sydämmissämme on jäljellä siitä ajasta, jolloin me lapsena välistä jäimme leikissä takapajulle ja joka vielä yhä ilmaantuu, kun havaitsemme olevamme syrjään sysättyinä tahi muita heikompia. Mutta paroonia, kreiviä, majuria ja nuoria luutnantteja vastaan tunsikin hän voivansa asettaa tasa-arvoisen ellei suuremman oppimäärän, miehuullisuuden ja itsetakeisuuden. Hän tiesi, että jos hän joutuisi heidän kanssaan lähempään tuttavuuteen, niin hän kaikissa sivistyksen eri aloissa saattaisi keskusteltaessa hyvin tulla toimeen heidän vertaisenaan, mutta itseksensä hän ihmetteli, mitenkä hän saattoi niin kovin kiihostua ajatellessaan, että tuo komea, ylhäinen neiti katsoisi häneen ikään kuin korkeammalta kannalta ja pitäisi häntä kömpelönä "maalaispappina", pastorina, joka hänen isänsä ääniluvun kautta oli päässyt leipään.

Myöhemmin, kun Arvid Metsolan herrasväen perheessä oli tullut tutummaksi, havaitsi hän, että Gerda neiti oli ainoa, joka tässä kodissa oli oikein aatelineen. Lyhytvartaloinen parooni, komea, kylmä ja tummanverinen, ylhäisiä tapoja matkiva vapaaherratar, mustine, terävine silmineen, osotti samoin kuin koko talon komento, jotakin äsken aateloittua, ylhäisyyteen tottumaton sekä teeskentelevää, hiukan tuhlaavaa sekasotkia. Pienellä Ellillä, vaaleakutrisella, neljäntoistavuotiaalla keijukaisella, oli pystynä ja kalansilmät sekä aivan epäilemättä porvarilliset aistit, ja nuoren Kustaa paroonin, luutnantin tuttavuudessa ei kauankaan tarvinnut olla, ennenkuin havaitsi, että hänen isänsä tallissa olevat puoliroituiset enemmän häntä huvittivat, kuin Stålsköldin puhdasverisyys hänen omissa suonissaan — niin, puhdasverisyys, sillä parooni ja vapaaherratar olivat serkuksia.

Gerda Stålsköld oli pitkävärtaloine, harteava tyttö, jonka ihana kaula olisi jaksanut kannattaa hänen reipasta, mustatukkaista päätänsä, vaikka olisikin ollut vähemmän voimakas. Hän olisi näyttänyt liika pitkältä, ellei koko olento olisi ollut erittäin sopusuhtainen ja miellyttävä. Mutta nuo valkoiset, kauniinmuotoiset kädet olivat suuret ja leveät kuten työmiehen, ja sekä isä että äiti olivat jo aikoja sitten lakanneet toivomasta, että hänelle saattaisivat ennakolta tilaamatta hankkia rannerenkaan. Hänen korkearintaiset jalkansa olivat myöskin sopusuhtaiset ja suorastaan loukkaavaa olisi ollut sanoa niitä sieviksi. Kasvot olisivat olleet täydellisen kauniit, ellei otsa olisi ollut aivan liian matala ja suu liika leveä. Edellisen olisi otsatukka saattanut parantaa, mutta Gerda inhosi sitä muotia; hän piti yömustat hiuksensa sileästi kammattuina ja keski otsalta jakauksella. Mutta poskien pyöreys oli kaunis, huulet täyteläiset, punaiset, ja nuo soikeat kasvot ja nenä jalomuotoiset. Ja sitten oli luonnon oikku sovittanut noitten yömustien hiuksien kanssa yhteen kirkkaat, suuret, ruskeat silmät, jotka hänelle antoivat eriskummallisen muodon. Gerda oli uimamaisteri sekä rohkea ratsastaja ja hänellä oli reformipuku ylhäällä ullakossa, mutta muuten oli hän tavoiltaan ja elämäkatsannoltaan vielä 23-vuotiaana niin täydellisesti naisellinen, kuin ikänä vain joku hänen tyttötuttavistaankin olla saattoi. Hänet täytyi heti huomata, vaikka huone olisi ollut täpösen täynnä, hän olisi tuhatmääräisessä ihmisjoukossa kummastuttanut katseliaa, mutta ainoastaan niihin hän vaikutti myötätuntoisuutta, joita hän tahtoi voittaa puoleensa.

— Sitten saa pastori vähitellen oppia tämän kaiken uudestaan jälleen. Mahdotontahan on muistaa uusia muotoja ja nimiä noin yhtähaavaa, virkkoi Gerda neiti, kun hän oli esittelemisensä lopettanut.

Arvid olisi halusta antanut neljännen jalan kamreerska-vainajan sohvasta, jos hän olisi saattanut vastata oikein älykkäästi ja näppärästi jotakin, joka olisi osottanut, ettei hän ollut mikään aistiviallinen, mutta eipä hän vain löytänyt parempaa vastausta kuin: — Niin, onhan se aina vaikeata, hm!

— Asuuko pastori aivan yksin pappilassa? — Istukaamme tähän.

— Kiitoksia! En, olen niin onnellinen, että saan pitää vanhan äitini luonani.

— Ah, vai niin. Saamme kaiketi joskus ilon nähdä rouva Maunusta luonamme?

— En sitä usko, mutta kiitoksia vain!

— Miksikä ei! Onko hän kivulloinen?

— Ei, Jumalan kiitos, mutta, neiti hyvä, minun äitini ei ole mikään "rouva", hän on yksinkertainen, vaatimaton talonpoikainen vaimo ja olisi vielä enemmän hämillään Metsolan saleissa kuin hänen poikansa.

Nyt oli Gerdan vuoro joutua hämilleen. Hän olisi tahtonut sanoa, että hän kuitenkin mielellään olisi suonut näkevänsä pastori Maunusen äidin, mutta hän tuns, ettei hän olisi voinut saada puhettaan todenmukaiseksi, ja tyytyi siis seuraavaan vastaukseen:

— Mitenkä hauskaa teille, kun saatte pitää äitinne luonanne.

— Niin onkin, neiti. Hän on raastanut ja itseltään kieltänyt kaikkea minun tähteni koko elämäni ajan ja puolen oman elämänsä ajasta, ja nyt on kaikkein hartahin toivoni, että hän saisi elää ja nauttia kauan siitä onnesta ja menestyksestä, joka on tullut osakseni.

— Onko pastori valmistanut jonkun kirjallisen työn? Saarnakokoelman ehkä?

— En, kuinka niin?

— Te puhuitte jostakin ... jostakin erityisestä onnesta ja menestyksestä, ja...

Arvid nauroi ääneensä ja iloisesti.

— Niin, minä kyllä arvasin, että neiti Stålsköldin oli vaikea käsittää *minun* voitonriemujani. Mutta, nähkääs, kun koko kouluaiikansa on täytynyt rukoilla "ruokapäiviä" itsellensä, kun on täytynyt kärsiä vilua puitten puutteessa ja maata sairaana päällystakin puutteesta, kun on ajanut hiippakunnan ympäri konsistorion kyytihevosena kahdeksan vuotta, nauttien ainoastaan muutaman sadan markan palkkaa, *silloin* on sekin onnea ja menestystä, kun saa Toivolahden papintilan.

Gerda katsoi häneen suurilla, tutkivilla silmillään. Samassa pastorin mieleen juolahti, että Gerda ehkä piti sitä omituisena ylpeilemisenä ja ynsistelemisenä, että hän noin kiirehti puhumaan äidistänsä, mitenkä hän vain oli talonpojan-vaimo, sekä itsestään, miten hän oli hädän ja puutteen läpi raivannut itselleen tien määränsä päähän. Hän ei ollut oikein tyytyväinen itseensä.

— No, Gerda, mitä pidät uudesta papistamme? kysyi vapaaherratar, kun pastori oli kutsuttu herrojen

kammariin juomaan tervetuliaismaljaa paroonin kanssa ja Gerda palannut takaisin naisväen luo.

— Kyllä hän mukiin menee, ollakseen talonpojan poika. Luulen, että häntä vaivaa jonkinlainen ylpeys eli kunnianhimo. Hän puhui erityisellä katkeruudella siitä köyhyydestä, jota hänen luku-aikanaan on täytynyt kärsiä.

— Quelle horreur, ma cher Julie, huudahti kreivitär Svedenhjelm. Aivan kuten ulkomailla! Alhaisen veri kuohuu, pessimismi, tyytymättömyys, nihilistisyys, röyhkeät vaatimukset leviävät kaikkialla niin pian kuin saavat vähänkin oppia. Niin sanoo Svedenhjelmkin. Hoh, varjelkoon meitä! Kun ei hän häpeä, tuo nuori pastori!

— Täti kulta, rauhoittukaa! Pastori Maununen ei varmaankaan aio meitä ilmaan räjähyttää, sanoi Gerda neiti nauraen.

Arvidin tulo herrojen kamariin ei suinkaan heidän iloansa lisännyt. Heidän kohteliaisuudessaan ja hyväntahtoisuudessaan "pastoria" kohtaan piili jotakin, mikä ilmaisi, että jos olisivat muualla seurustelleet yhdessä, niin eivät toisistaan olisi mitään välittäneet. Muutaman maljan tyhjennettyään halutti majuri Akselsonia vanhan raa'an sotilastavan mukaan, ruveta "laskemaan leikkiä papin kanssa" uskonnollisista asioista, ja johdatti puhettaan, tiesi miten, Bileamin aasiin, kysyen pastorilta, mitä hän oikeastaan ajatteli tuosta kummallisesta elävästä, sekä eikö hän pitänyt sitä nenäkkäänä, että aasi asetteli isännälleen kysymyksiä.

— Voi, herra majuri, vastasi Arvid, paljon tavallisempaa, kuin uskoisikaan, on, että aasit puhuvat ja koska heidän tietonsa ovat kehnoja, niin he tavallisesti vain kyselevät.

— Hm, niin kai!... Aksel ja Gerda, ettekö tahtois laulaa jotakuta kaksi-äänistä laulua meille? kysyi parooni, katkaistaksensa tuon huonosti valitun keskustelun.

Akselilla eli Svedenhjelm nuoremmalla oli jalot, kalpeat kasvopiirteet ja tavattoman vaaleat, pitkät viikset, tenoribaritoni ja kaartin alaluutnantin valtakirja.

— Aivan mielelläni, setä, mutta tällä haavaa olen mahdoton. Kastoin jalkani eilen metsästysmatkallani eikä tädin mainio punssi-reseptikään ole voinut käheyttä kurkustani poistaa.

— Sepä ikävää, sillä te muut nuoret herrat olette varmaankin kaikki aivan mahdottomia, sanoi kreivitär. Tuota noin, ellei *pastori*?...

Svedenhjelmin armon vetoaminen Arvidiin oli niin ivallinen ja äänensä osotti hänen pitävän aivan mahdottomana, että pappi saattaisi astua *hänen* poikansa sijaan missään paikassa. Arvid tuns veronousevan päähänsä. Tällä välin oli Gerda istunut pianon ääreen ja alkanut hiljaa soittaa kappaletta, joka juuri oli ollut Arvidin loistolauluja hänen ollessaan Helsingissä yhtenä ylioppilas-laulajien pääpylväistä, mutta siitähän ei armolla, kreivitär Svedenhjelmillä, saattanut olla pienintäkään aavistusta. Arvid kumarsi ja vastasi:

— Jos neiti Stålsköld suvaitsee eikä herrasväki paljoa vaadi, niin ehkä...

— No mitä minä kuulen? *Sepä* oli odottamatonta ja hauskaa! huudahti parooni. Kuules, Gerda, pastori on hyvä ja laulaa kanssasi!

Nuori Svedenhjelm oikaisi itseään:

— Ehkä minä sentään saattaisin, kentiesi...

Mutta majuri Akselson tarttui hänen käsivarteensa.

— Ei maar, totta tosiaan, papin pitää kiipeämän esiin. Siitpä hauskaa syntyy, kun saamme kuulla *tytön* laulavan, kuiskasi hän.

Gerda neiti oli hyvin musikaalinen ja hänen esityksensä olisi tuottanut kunniaa mahdikkaammallekin taiteilialle, mutta kuten usein tapahtuu noille voimallisesti kehittyneille olennoille, olivat äänivarat pienet eivätkä voineet, niin mainiosti kuin niitä käytettiin, saada aikaan mitään suuremmoisempaa; hänen heikko, mutta puhdas sopraaninsa ei ollut tarpeeksi laaja.

Mutta lämpimänä, hyväilevänä, runollisen viehättävänä helähti Arvidin tenoori täyteläisissä säveleissä salissa. Ihana oli hänen äänensä, ja ainoan mitä hän oli nauttinut nuoruuden-ilosta, elämänkeväimestä ja ylioppilas-riemusta tuossa iäisen nuoruuden kaupungissa, sen oli laulun ylevä lahja hänelle tuottanut. Nyt nuot kaikki vanhat muistot jälleen heräsivät, ja laulun voimalla taivutti hän polviensa eteen kaikki ne, jotka maalaispappia, talonpojanpoikaa halveksivat, vielä hänenkin, joka myöskin oli osallinen samasta Jumalan-lahjasta ja tuns itsensä innostuneeksi ja jalostetuksi tästä eloisasta vuorolaulusta.

— Luulenpa, että tuskin enään uskallan laulaa kanssanne, pastori Maununen; en saattanut aavistaakkaan, että olitte sellainen etevä laulaja, sanoi Gerda, kun viimeiset säveleet olivat kaikuneet.

— Sitä ei sinun tarvitsekaan tehdä, ellet erittäin *tahdo*, tietysti, sillä munatuutingilla ja rintateellä toivon minä ... hm ... pian olevani selvä jälleen, vakuutti nuori Svedenhjelm ja väenteli hermostuneesti vaaleita viiksiänsä.

— Mutta hyvänen aika, miksikä ei pastori ruvennut oopperalaulajaksi? kysyi Svedenhjelmin armo yhä vieläkin ivallisena.

— Ha, ha, haa, sitä ei armo hyvän olisi tullut kysyä, ennenkuin olisitte kuullut pastorin saarnaavan, hän on yhtä mestarillinen *silloinkin*, virkkoi parooni.

Illallisen jälkeen, kun pastori jätti hyvästi, puristi parooni voimakkaasti hänen kättään, sanoen:

— Tulkaa pian jälleen, pastori Maununen! Te olette aina kovin tervetullut, sunnuntaita tietysti lukuun ottamatta, jolloin teidän ei mielestänne sovi lähteä pois, kun pelkäätte sillä tuottavanne pahennusta Toivolahden talonpojille. Mutta kuulkaapas, tässä juolahti mieleeni, mitä luulette, että Toivolahden talonpojat olisivat sanoneet, jos äsken olisivat nähneet teidät tuolla pianon ääressä ja kuulleet laulunne?

Arvid kumarsi ääneti ja tunnusti itsekseen, että paroonin puolittain ivallinen muistutus oli oikeutettu. Loukattu ylpeys oli houkutellut häntä laulamaan maallista rakkauden laulua ja näyttämään Metsolan herrasväelle ja heidän vierailleensa, ettei Toivolahden pastorikaan ollut aivan taitoa vailla. Tämä oli varmaankin pahoin tehty, taikka — oliko kentiesi uskonnollinen ankuruus piirtänyt liika ahtaat rajat hänen elämänsä ympäri? Eikö pappi ollut oikeutettu nauttimaan elämästä? Eikö hänen ollut oikeus tuntea itseänsä ihmiseksi, hänen, kuten muittenkin?

Arvid ei sitä tietänyt; hän läksi kotia leutona kevätiltana itseensä tyytymättömänä ja makasi aamupuoleen asti valveilla, tirkistellen Toivolahden pappilan liimanväriseen kattoon, missä hän epäselvässä vilinässä oli näkevillään varjoja, jotka välistä muodostuivat Svedenhjelmin armon ivalliseksi hymyilyksi ja toisinaan Bileamin aasiksi ja välistä oli hän näkevinään pitkät, vaaleat viikset, ja vieläpä — ja se olikin kaikkein pahinta — suuret, ruskeat silmät, jotka häntä seurasivat, vaikka hän minne päin olisi kääntänyt itseään vuoteellansa, ja kurkistivat suoraan hänen omien silmiensä läpi, kun hän yksipäisesti koetti nukkua.

IV.

Mitä Metsolan vieraat eivät saaneet nähdä.

Vielä vähän aikaa sen jälkeen, kuin pastori oli lähtenyt, istuivat Stålsköldin herrasväki ja heidän vieraansa salissa. Jotenkin inhottavalta tuntuu olla ensimmäisenä, joka seurasta poistuu. Mutta eipä Arvidin nyt enään olisi tarvinnut olla pahoilla mielin niistä arvosteluista, joita Metsolassa hänestä tehtiin. Eiväthän ne oikeastaan olleet entistä hyväntahtoisempia, mutta itse moitteet, jotka hänen henkilöstään lausuttiin, sekä se epä-onnistunut tapa, millä majuri Akselson ja nuori kreivi Aksel yrittivät ivaamalla puhua "pastorista" olisivat ehkä tulleet hänelle kunniaksi. Tässä tunsivat itse kukin, että olivat tavanneet uuden ajan miehen, joka kokonaan erottui muinais-ajan pitäjänkappalaisista.

Akselsonin neidet istuivat "alla päin pahoilla mielin" ja haukkoutuivat salaviihkaa. Pettyneinä toivossaan, saada kreivi Akselin seuraamaan itsiänsä makuuhuoneitten luo ylikertaan — siellä yläkerrassa oli etehinen, jonka akkunasta sopi hetkisen katsella järvelle päin — sanoivat he vihdoin yöhyväiset ja seurasivat vanhempiansa. Ainoastaan kreivitär ja hänen Akselinsa olivat vielä jäljellä.

Äkkipäätä tuli lämpöä ja säteilevää vilkkautta tuohon pieneen naiseen, jolla oli jäänharmaa pää, vahankeltaiset kasvot ja harmaat, tuikkaavat silmät. Näyttipä siltä, kuin hän olisi viskannut naamarin päältään.

— Hyvää yötä, minun rakas, rakas pieni kulta lapseni! Oi kuinka hirveän vaikeata, kun koko päivän on täytynyt peittää tunteitansa! huudahti hän kiivaasti syleillen Gerdaa, samalla kun hän pommitteli suuteloilla hänen poskiansa.

Kun hän vihdoin pitkän syleilyn perästä irtaantui Gerdasta, seisoi kreivi Aksel heidän vieressään.

Hänen vaaleansiniset silmänsä säihkyivät noissa kalpeissa kasvoissa ja vaaleat viiksensä näyttivät ikään kuin valkimoivan. Sitten — kietoi hänkin käsivartensa Gerdan ympäri, painoi hehkuvan suutelon hänen huulilleen, jolloin hänen vähän täytyi oikaista pientä kaunista vartalooaan, ja kuiskasi Gerdan korvaan:

— *Minun oma lemmittyäni!*

Niin, Gerda oli ollut *hänen* kaksikymmentäneljä tuntia. Edellisenä iltana, tässä samassa huoneessa, sillä aikaa kuin nuori parooni pidätti kaikki muut yläkerran etehisessä katselemassa kaunista näköalaa, oli Svedenhjelm herrasväen pitkän matkan tarkoitus onnellisesti perille saatettu, vanha parooni ja vapaaherratar olivat iloiten syleilleet kreivi Akselia poikanaan ja Gerda oli Kaislakylän kreivittäreksi määrättyänsä saanut syleilyä toisensa perästä.

Kreivi Aksel rakasti häntä sydämmestään, jokaisella tunteella, mikä häneltä riitti liikemään, kun hän ensiksi ja etenkin oli lämpimästi ja todellisesti rakastanut itseään. Hänen ensimmäinen rakkautensa oli hän itse, eikä kukaan, joka hänen tunsu, epäillyt hänen uskollisuuttaan *tätä* rakastettuansa kohtaan, se kyllä kestäisi kuolemaan asti. Mutta lähinnä itseään rakasti hän Gerdaa ja tunsu itsensä äärettömän onnelliseksi, kun oli saanut hänen lupauksensa.

Ja lupaus oli annettu aivan vapaasta tahdosta, vaikkei isä eikä äitikkään salanneet, minkä ilon tämä liitto heille tuottaisi. Mutta kolmenkolmatta-vuotisen sydän ei ollut tähän osallinen; se nukkui vielä. Toisissa suhteissa aikaisin kypsyttyneenä, enemmän itsetietoisena kuin useimmat hänen ikäisistään tuttavistaan, tyvenenä ja selväjärkisenä oli hän odottanut rakkautta, kuten kirjettä odotetaan tahi junan tuloa, varronnut vähintään viisi tahi kuusi vuotta, mutta eipä se tullut. Tuhkarupuli ja tulirokko olivat ajoillaan tulleet häneen kuten muihinkin lapsiin. Hän oli saanut uusia hampaita ja hänessä oli ollut kuusitoista-vuotiaan tanssikiihko samati kuin muissakin, ainoastaan rakkaus ja verenvähyys, nämät viimeiset taudit lastenkipujen pitkässä rivissä eivät tuohon voimalliseen, sopusuhtaisesti kehittyneeseen tyttöön voineet mitään vaikuttaa. Nyt alkoi hän niiden tapaan, joilla ei milloinkaan ole ollut hammassärkyä, epäillä koko kivun olemassa oloa, tahi kaikessa tapauksessa, että hän oli niiden vaikutuksille altis.

Välistä hänen ystävänsä uskoivat hänelle pieniä kalliita salaisuusiansa. Menneenä kesänä, kun Akselsonin herrasväki myöskin vieraili Metsolassa, oli hän eräänä yönä herännyt siitä, että Liina Akselson yömyssy päässä ja joutsenen untuvilla reunustetut tohvelit jalassa hiljaa sipsutti sisälle hänen huoneeseensa, kiipesi hänen vuoteellensa, syleili ja suuteli häntä puolittain itkien ja nauraen sekä kertoi sitten, miten erinomaisen etevä mies hänen kotitienoonsa piirilääkäri oli.

Gerda hyväili osaa-ottavasti noita pieniä itkusta punaisiksi käyneitä kasvoja, jotka näyttivät kovin avuttomilta, ja tunsu itsensä puolittain hämmästyneeksi ja kateelliseksi tuon uuden tunne-maailman takia, johon hän nyt katseli, ikään kuin tupakkaa polttamaton nuori mies katselee hyvää sikaaria nauttivaa ystävänsä.

Sitten tuli Aksel Svedenhjelm, jonka hän oli tuntenut ja josta hän oli pitänyt jo Akselin ollessa lyseolaisena ja sitte kadettina. Kreivi Aksel oli kaikissa ulkosuhteissa täydellinen gentlemanni, "virheetön" ja niin rikas itsekin, ettei tarvinnut epäillä hänen Gerdassa etenkin etsivän rikasta perillistä. Kahdeksan päivää hän liehakoitsi Gerdan ympärillä. Hän oli hellä ja kohtelias, lauloi kaksiaänisiä lauluja ja paranteli hänen jalustaltansa sopivammaksi. Hän antoi köyhälle torpanvaimolle, jonka tapasivat tiellä, kaksi markkaa ja hillitsi Virkkua, joka itse Kustaa veljenkin ohjissa ollessa peräytyi takaisin koivuhaasta. Ja sitten nuori kreivi kosi, ja sai myöntävän vastauksen. Olikohan syytä hyljätä tällaista kosiaa? Tuota "toista", tuota sanomatonta, suloista, hurmaavaa, ei suinkaan *hän* sitä koskaan tulisi tuntemaan? Hän ei varmaankaan ollut muitten tyttöjen kaltainen! Mutta kun Aksel ahnaasti ja säihkyvin silmin Gerdan huulilta otti sen suutelon, joka aina välttämättömästi kuuluu asiaan tällaisen sopimuksen jälkeen, ja kun hän sitten jälleen tänään aamulla puistossa varpaillessa nousten kurotti suutensa saadaksensa toisen, silloin Gerda tunsu ikään kuin kylmän pöyristyksen, ja jotakin hieman vastenmielistä; ei häntä illettänyt, ei suinkaan, mutta tuntui vain siltä, kuin milloin teetä juodessa joku rusetti putoaa paikaltaan tahi kuin esplanaadikadulla kävellessä kengännauha solmusta aukeaa...

Ja Liina Akselson, joka kertoi, miten hän oli vähällä kirkaista ihastuksesta, kun nuori tohtori häntä puristi kotiljongissa! Kummallista! Ei, kyllä kai hän, Gerda, oli toisellinen kuin muut tytöt.

Ja kun Aksel nyt taas lähenei häntä säteilevin silmin, ja nuot vaaleat viikset kohoutuivat kuten kissan kuonokarvat, kun se vainuu maukasta velliä ja kuiskasi: "*Oma lemmittyäni*", silloin hän sulki silmänsä ja toivoi, että hän tästä pian pääsisi.

Tultuansa omaan pieneen huoneeseensa, kastoi hän melkein ajattelemattaan nenäliinansa-nurkan vesikannuun ja hieroi sillä mieltäväisenä leveitä, punaisia huuliansa, puhuen itseksensä: "Hm, tuommoiseen varmaankin täytyy tottua."

Kun kreivi Aksel aukaisi oven siihen kaksijaksoiseen huoneeseen, jossa hän isänsä kanssa asui, seisoi tuo arvoisa herra vielä riisumattomana juoden vettä lasillisen toisensa perästä.

— Noh, poikani, miltä tuntuu ruumiissasi nyt, kun olet kihlattu mies?

— Ai, isäni, hän on ihana! Semmoinen niska, ja miten oivalla tavalla hän päätänsä pystyssä pitää! — Aivan kuten nuori hepo, joka äsken on ruvennut aisoissa juoksemaan. Astuu kauniisti ... hm... Käyntinsä on miellyttävä. Vähän kylmänlainen, tietysti...

— Niin, niin, hän on noin käsittämättömän "naisellinen", taikka mitenkä minä sanoisin? No, se ei ole vaarallista, kyllä se tasauntuu, poikani, kyllä tasauntuu.

— Haittaako isää, jos aukaisen akkunan ja poltan sikaarin? En usko saavani unta tänäkään yönä.

— Ha, ha, haa, sitä nuorisoa!

Mutta Gerda, hän makasi makeassa unessa niin levollisesti ja sikeästi, kuten ainoastaan harvat morsiamet voivat nukkua ensimmäisenä yönä kihlauksensa jälkeen. Hänen valkoinen, pyöreä, uhkea käsivartensa lepäsi viskattuna pään yläpuolelle, liikkumattomana kuten marmoriin veistettynä; hiljaa ja levollisena kuin lapsen, lepäsi hänen tumma reipas päänsä valkoisella tyynyllä, ja joskin jonkinlaiset unelmakuvat leijailivat tuon matalan otsan leveän kaarroksen alla, niin pelättävä on, että ne hyvin vähän koskivat Kaislakylän perillistä, tuota urheata kaartinluutnanttia.

V.

Mamselli La Tour.

Heidän ei tarvinnut odottaa mitään.

Kaislakylän kylkirakennus oli suurempi kuin monen muun herraskartanon päärakennus ja oli ollut täynnä huonekaluja ja kaikkea muutakin aina siitä asti, kuin vanha armo-vainaja eli, ja nykyinen vanha kreivi asui siellä perheineen odottaen, että hänen vuoronsa tulisi muuttaa päärakennukseen. Sempä vuoksi julistettiinkin neiti Stålsköldin ja kreivi Svedenhjelmin kihlaus niin pian, että nuori Aksel oli tuskin viikkoakaan nauttinut salaista onneansa.

Anna Akselsonin, joka jo oli kutsuttu Kaislakylään tulevaksi kesää ja salavihkaa oli piirtänyt kreivillisen kruunun kalkkeeripaperille, vain "pilan päiten" nähdäksensä, miltä se ehkä näyttäisi hänen parhaimpien Hollannin-palttinaisten nenäliinjojensa kulmassa, hänen täytyi päänkolotuksen takia pysyä huoneessaan kokonaisen päivän sen jälkeen, kuin liitto oli julistettu tässä tuttavallisessa kotipiirissä. Mutta kihlajaispidoissa oli hän jälleen terve ja sytytti ilotulituksen leikkivällä puheella ja lämpimillä silmäyksillä parooni Kustaan ympärille, jonka vertaista tämä ei milloinkaan saanut nähdä, niin kauan kuin noitten vaaleain jättiläis-viiksien omistaja oli valloitettavissa.

Kihlajaisiin koottiin kaikki "säätyläiset" pitäjän molemmista seurakunnista ja kirkkoherra Rantanen Jokiniemeltä piti puheen illallispöydässä.

— Eikö *veli* puhuisi muutamia sopivia sanoja, koska morsian on kappelista? oli hän ensin kysynyt Arvidilta.

— En mitenkään, sehän on sedän tehtävä, jos nimittäin mikään muu puheen pitäminen on tarpeellinen, kuin mitä parooni itse jo lausui äsken kihlattujen maljaa juodessaan.

— *Kyllä*, veliseni, kirkkoa on nyt niin ahdistettu joka haaralta, että sen palveliain tulee olla esillä jakelemassa Jumalan siunausta ja Jumalan kuritusta kaikellisissa tilaisuuksissa, sanoi vanha Rantanen, joka muutamien pappismiesten usein väsyttävään tapaan tahtoi pitää puheita kaikissa juhllallisissa tilaisuuksissa.

Ja tämä hyvä ja uskollinen Jokiniemen paimen naputti lasiinsa, väänsi kalottinsa kuntoon, yskäisi sekä jakeli virkansa puolesta Jumalan rikasta armoa ja rauhaa runsaissa määrin noille nuorille kihlatuille, vakuuttaen muun muassa, että jokaisen isän ja äidin tulisi tuntea itsensä onnelliseksi noin kaikin puolin sopivasta liitosta. Ja näin sanoen loi vanha kirkkoherra lempeät, vähän säteileviksi tulleet silmänsä sinne päin, missä hänen Lottansa ja pastori Maununen olivat saaneet istumapaikan toistensa viereen. Selvästi näkyi, että siinä Jokiniemen pastori ei säästäisi Jumalan siunausta eikä omaansa myöskään, jos

vain Arvid olisi tahtonut...

— Noh, oletko nyt tyytyväinen? oli Kustaa lanko kysynyt sulhaselta ennen päivällisiä ja laskenut veljellisesti kätensä hänen pienelle niskallensa.

— Pehuus, Kustaa, olen ikään kuin vikuri, joka ei enään tottele aisoja eikä ohjia.

Ja morsian...? Niin, hän oli hiukan kalpeampi ja tavallista vakavampi. Ennen oli tämä asia hänestä näyttänyt aivan yksinkertaiselta ja luonnolliselta eikä ensinkään vakavalta, mutta kun kiiltävä kahle pantiin nimettömään sormeen, kun äiti itki ja isä värisevin äänin puhui siitä päivästä, jolloin Gerda tulisi kodista lähtemään, ja kun pikku Elli tarttui hänen käsivarteensa, sanoen: "Sitten, Jetta, minä varmaankin saan sievän huoneesi", silloin hänelle vasta yht'äkkiä selveni tämän liiton vakava merkitys, ja hän katsoi tuskallisena ja kysyvästi Akseliin sekä tuumaili, että kaiketi se sentään oli lempi, joka sai hänen sydämensä noin kovin sykkimään. Ah, ei löytynyt yhtäkään, ei yhtäkään ihmistä koko maailmassa, jonka hän olisi halukkaimmin suonut olevan Akselin sijalla tänä päivänä. Totta kaiketi hän siis "rakasti" Akseliä? Ja sitten hän joi tyhjiin limonaatilasinsa ja antoi Akselin kaataa siihen muutaman pisaran vadelmasiirappia ja kumartui sitten hymyillen sulhasensa puoleen ja teki hänet niin sanomattoman onnelliseksi, että tämä jäljestä päin kertoi onnestaan vanhalle kreiville seuraavalla tavalla: "Hän lämpenee vähitellen, sen isä saa nähdä. Tuhat tulimmaista, miten pyörölle hän saattoi pääni pöydässä istuessamme, tuntui aivan siltä, kuin jos kilparatsastuksessa olisin kadottanut jalustimeni."

Ja kun tuo onnellinen sulhasmies tiesi, oman luulonsa mukaan, varmasti omistavansa Gerdan, näki hän kaikki edessään olevat esineet rusohohteisessa värissä, vieläpä etäällä, ruokapöydän ääressä tummat, syvälliset silmätkin, joiden katse usein harhaili nuoreen pariin päin.

— Gerda, etkö juo laulukumppanisi maljaa? kuiskasi hän iloisesti ja ystävällisesti.

Gerda kohotti oitis lasinsa.

— Pastori Maununen!

Kova punastus teki pastorin kasvot tavallista tummemmiksi, ja hän tarttui niin kiivaasti lasiinsa, että oli tuuppamaisillaan Lotta neiden appelsiinien hänen helmaansa.

— Kuinka pastorin äiti voi? kysyi Lotta neiti kohta tämän jälkeen.

— Kiitoksia paljon kysymästänne, nyt kun tuon raukan ei tarvitse äestä vetää, on se vähän reipastunut.

Lotta neiti löi kätensä yhteen ihmeissään ja huudahti:

— No ihme ja kumma! Mitä pastori tarkoittaa? Minähän kysyin pastorin *äitiä*.

— Ah, suokaa anteeksi, anteeksi! Luulin tarkoittavanne Liinaharjaa, johon neidet mieltyivät ja josta niin ystävällisesti huolta piditte kun Jokiniemessä kävin, vastasi pastori ja koetti olla paremmin tarkkaavainen, mutta ei voinutkaan ystävällistä naapuriansa muistaa ainoallakaan ajatuksella; ne lensivät kaikki pöydän ääressä olevalle kunniasijalle tuon uljaan pään luo.

Omituista, että Gerda oli ollut kihloissa jo kun he ensi kerran tapasivat toisensa!

Noh, mutta mitä se oikeastaan sinuun koskee, rakas Arvid Maununen?

Vanha kirkkoherra, jonka kalotti nyt oli aivan vinossa ja jonka silmät tirkistelivät entistä ystävällisemmin, naputti uudestaan lasiinsa:

— Kunnioitettu seurakunta Toi...

— Hss, olkaa hyvä ja odottakaa vähäsen! Kreivi Svedenhjelm tahtoo sanoa muutaman sanan.

Ja vanha kreivi sanoi sanansa, puhui puheensa siitä ilosta, joka syntyisi, kun tällaiselle tyttärelle saisivat lausua tervetuliaiset vanhassa Kaislakylässä j.n.e.

— Korkeasti kunnioitetut kanssakristityt, minä...

— Isä kulta, älkää ... varoitti Rantasen pikku Eeva, joka istui niin lähellä isäänsä, että tämä hyvin saattoi kuulla hänen äänensä.

Mutta ukko Rantanen oli puhetuulella ja piti vielä kolme puhetta ennenkuin illalla erottiin.

*****

Muutamissa päivissä olivat puut pukeutuneet täydelliseen pukuun kesäkautta varten ja rehevä ruoho kääri viheriän vaippansa Metsolan viljavien maitten ja apilaniittyjen yli. Puutarha-sohvat siirrettiin aitasta pihaan ja puistoon, nuorisokuljeskeli ympäri uuteen iloon heränneessä luonnossa ja krokettipeli tuotiin ulos.

Mutta jotakin muuta oli myöskin ilmoille laskettu; se oli kihlaus-ilmoitus, ja Metsolan postilaukkuun tuskin mahtuivat kaikki onnentoivotus-kirjeet, jotka nyt tulivat.

Sitten eräänä auringonpaisteisena, lämpimänä iltapäivänä, kun kaikki nuoret ja kaikki vieraat olivat menneet rantaan, nähdäksensä kuinka pitkälle veneitten kuntoon paneminen oli joutunut, pyörieliävät tomuiset kyytirattaat pihaan ja aina päärakennuksen eteen, ja vähäinen, hienosti puettu nainen riensi kahdessa sekunnissa ylös pitkin talon korkeita portaita.

Kammarineitsyt melkein hätkähti, nähdessään tuon monivärisen puvun, nuot nauhat, pitsit ja hepenät ja nuot pienet, kauniit, tummanveriset kasvot, joitten mustat, säihkyvät silmät aivan polttavasti katsoivat tyttöön samalla kun hän sopersi:

— Je suis mademoiselle La Tour. Vicomte du Metsola ottaa vastaan?

— On niin, kyllä tämä on Metsolan herraskartano.

— Oui, oui; ymmärtää, aber ich ... ah vicomte de Stålsköld, vicomte du Metsola itse nicht war? huudahti hän, kun vanha parooni samassa näkyi portahilla.

— Tässä olen, missä asiassa saatan olla apunanne?

— Donnez-moi keskustelu deux minuuten! Entre nous!

— Olkaa hyvä ja astukaa kammariini! sanoi parooni jotenkin kohteliaasti, vaikk'ei hän katsonut soveliaaksi käskeä saliin tuota kummallista vierasta.

Tämä pieni nainen hiivahti sisään ja istahti käskemättä paroonin lepotuoliin, pannen huolettomasti pienet, sievät jalkansa ristiin.

— Pardon, monsieur! Ich bin fräulein Margaretha Thor und...

— Tuhat tulimmaista, äsken luulin, että olitte ranskalainen?

— Oui, mon père et ma mère ovat französischen Leute, aber mon grossmama une deutsches kone og jeg troede että...

— Soh, seis, oletteko myöskin tanskalainen?

— Olen wohl, mon Bedstefader est arrives fra Juutinmaa, aber ei ollut tästä jeg tahtoi heidän kanssaan tale vaan tuosta comtesse du Metsolan ja vicomte Svedenhjelmin liitosta, se ole en unmöglichkeit.

— Mitä ... mitä sanotte! Mitä hemmettiä mamsellin on minun tyttäreni kihlauksen kanssa tekemistä?

— O mon Dieu! Er on sanonut ottavansa minut avioksensa, Er on...

— Kuka pannahinen sen on sanonut?

— Oui, nuori vicomte de Svedenhjelm. Je suis une chansonette, aber ich ist ein feines mädchen og det er ingen, joka pienintekään minu taka puhu. Parole d'honneur! De maa de stole paa. O pauvre petit Madeleine La Tour!

Tässä hänen äänensä sortui nyyhkytyksiin.

— Ihminen, oletteko hullu! Äsken oli nimenne Margaretha Thor?

— Oui, ich haben Saksassa ollut, og daa maa man rette nimi kylä muka, kas kun de Ranskalaisi S'Gu slet ikke ere godt kärsitä Saksassa.

Parooni soitti.

— Juokse venelaiturille ja pyydä molempia Svedenhjelmin kreivejä tulemaan tänne. Mutta hiljaa, ymmärrätkö, niin etteivät muut huomaa.

Kammarineitsyt lähti, luoden pitkän, häväistysjuttua utelevan katseen vieraaseen naiseen, joka yhä peitti itkevät silmänsä nenäliinaansa.

— Pahanpäiväiset seikkailut, mötisi vanha parooni ja sytytti sikaarin odottaessaan. Mutta miten olikaan, tirkisteli hän sivulleen, tuohon hienoon naiseen, ja hänessä heräsi hiukan sääliä häntä kohtaan. Hän läheni vierasta naista ja silitteli lempeästi hänen mustaa tukkaansa, sanoen hellällä äänellä, joka tuntui isälliseltä:

— Lapsi *raukka*, minä...

— Ah monsieur vicomte du Metsola! Pauvre la petit fille Madeleine! Ja samalla hän äkkiä viskasi itsensä sivulle päin vasten paroonin rintaa ja kiersi molemmat käsivartensa reippaasti hänen kaulansa ympäri.

Näin tapasivat heidät Svedenhjelmin kreivit.

— Hi, hi, hii, vanha Ravailac! Oletko joutunut järjiltäsi? Kotona, omassa talossasi! sanoi vanha kreivi.

Parooni Stålsköld oikaisi itsensä arvoisana ja loukattuna.

— *Tämä* ei tosiaankaan ole naurettavaa, ystäväni...

Tuskin tuo pieni nainen oli saanut kreivi Akselin näkyviinsä, ennenkuin heittäytyi hänen syliinsä, nyyhkyttäen:

— Mon Aksel, mon Ange, mon Dieu! O, sinä undankbare! Husker De da slet ikke mite De on lovet minule sekä minu kleine garçon?

— Mitä sanotte, onko *poikakin* vielä lisäksi? huudahti parooni.

— Hss, hiljaa, oletko hassu? Vaiti! Minä runsaasti sitten... Älä tee minua onnettomaksi, Madeleine! kuiskasi Aksel ja tuskanhiki helmeili hänen otsaltaan, vierielien hänen vaaleitten viiksiensä huippuihin asti. Ja sitten hän varovasti irroitti naisen luotaan.

Mamselli istui kirjoitustuolille ja sattui katsahtamaan sikaarinpitimeen.

— Exsuse moi! sanoi hän hymyillen, katsoen vanhaan parooniin, ja otti rohkeasti tikulla valkeata sekä asetti sikaarin pieneen, somaan suuhunsa.

— Ystäväni, te varmaankin hetkisen tahdotte yksityisesti keskustella mamsellin kanssa. Minä siis tahdon poistua ja jättää teidät hyvästi. *Me* tapaamme toisemme sitten, sanoi parooni, luoden nuoreen kreiviin silmäyksen, joka ei ollut suopeampia.

Paroonin huoneparin ulkopuolella oli vapaaherratar tuhannessa tuskassa.

— Mitä on tapahtunut, Kasimir? Tuo vieras, kummallinen ihminen ja tuo... *Mikä* on tämä ihminen?

— Hän on ... hän on ... kometiantti, luulen minä, on niin, on varmaankin ... on niin...

— Ko-me-ti-ant-ti! Mitä *hän* Svedenhjelmeistä tahtoo?

— Niin, no niin, näetkös, hyvä ystäväni ... hm...

— *Tahdotko* vastata suoraan, Kasimir?

— Totta kaiketi, enkeliseni, mitä se nyt oli, jota tahdoit tietää?

— *Mitä kometiantti Svedenhjelmeiltä tahtoo!*

— Vai niin. No näetkös, Julia, tiedäthän, että Kaislakylässä on ratsastushuone.

— *Noh?*

— No niin, ja sitten ... sitten ... on siellä Kaislakylän asemalla tulevalla viikolla eläinmarkkinat ja siksi aikaa hän tahtoi vuokrata ratsastushuoneen antaaksensa pieniä näytäntöjä, kun väki muutenkin on koossa.

— Sirkus maalla! Lienee hyvin hieno sirkus! Ja *sitä* varten on hän tullut tänne asti?

— Niillä ei ole ollut onnea, Julia pieni, harmillisia vastuksia, ja ovat varmaankin vähän rappiolla nyt. Pari hevosta on kuollut ... niin hän varmaan mielestäni sanoi ... ja päähenkilö on jalkansa väännähtänyt, luullakseni, tahi miten hän kertoi. Eipä hän ollenkaan ole kauaksi matkustanut tavataksensa Svedenhjelmejä. Hän on Helsingistä matkustanut Turkuun ja on nyt paluumatkalla kuollut, että Svedenhjelmit ovat täällä. Nyt sopi siis heiltä kysyä ratsastushuoneen vuokraamisesta.

— Hiljaa, Kasimir! Itkeehän tuo ihminen.

— Itkeekö? Vai niin, niin oikein, hän puhuu varmaankin kuolleista hevosistaan. Tuollaiset ihmiset kiintyvät kovin eläimiinsä, joitten kanssa he yhdessä työskentelevät. Etkö tahdo ulos vähän ilmoittelemaan, Julia? ehdotteli parooni ja meni jälleen huoneeseensa.

— Hss! Tuhhat tulimmaista, pysykää toki tyynenä. Julia on täydessä kapinassa tuolla ulkona ja toiset saattavat tulla järveltä minä hetkenä hyvään.

— Oi, veljeni, olen aivan epätoivoisena ikävästä ja harmista, huudahti vanha kreivi. Nyt olemme toki vihdoin tulleet päätökseen tuon ... tuon ... ihmisen kanssa.

Uunin luona seisovivat kreivi Aksel ja Madeleine määräten aivan viimeiset kohdat rauhansopimukseen.

— Ei, Madeleine, ei, kuusituhatta sinulle, kuten sovittu on, mutta ei mitään erityistä pojalle. Hänen tahdon itse antaa kasvatettavaksi jollekulle ja pitää hänestä huolta.

— Aa, mikä ilkimys! No kuule siis De slemme mies, että der pieni Bube ist kuollut for lange, lange siden. Da jeg keine Gold bekommen können for hamen kan De yhtä hyvin faa den koko totuus at vide. Adieu, mon ami!

Ja sitte kumarsi mamselli La Tour, alias fräulein Thor, sievästi ja ivallisesti ja katosi lehtokujaan, missä vaunut häntä odottivat.

Nuoren Akselin tavallisesti kalpeilla kasvoilla paloi hehkuvampi puna kuin milloinkaan ja hän pureskeli epätoivossaan noita suuria punertavan vaaleitansa.

— Saattaako setä koskaan antaa minulle anteeksi! mumisi hän, silmät maahan luotuina.

— Sen saamme sitten nähdä, minun hyvä herrani, ärjäsi vanha parooni vihaisena. Enhän minä aikoinani ollut mikään pyhimys, mutta tuollaisen kanssa tehdä *sellaisia* liittoja, antaa heidän siten kahlehtia itsensä, että täytyy ostaa itsensä vapaaksi kuten pahantekiä, sepä, Aksel, on liian kevytmielistä.

— Minä ansaitseen nuhteita, setäni. Olen ollut uppiniskainen heittiö, en ole ollut riimulla sidottu, mutta sedän luottamus antaisi minulle voimaa parempaan elämään. Minä en koskaan pyydä pistää jalkaani jalustimeen, ellen totta puhu. Rakkaus jaloon tyttöön panee ohjiin jokaisen *rehellisen* miehen, ja jos setä antaa tämän anteeksi, vakuutan, etten milloinkaan enään karkaa radaltani enkä hyppää aisoistani.

Vanhan paroonin kasvot kirkastuivat.

— Tule tänne, poika! Ei petokaan saata olla sinulle suuttunut kauemmin. Hän ... *se* niin ... *hän* on kaiketi nyt oikein poissa?

— On niin, kaikeksi onneksi! huokasi vanha kreivi ja pyyhkieli otsaansa oikein tuntuvasti.

VI.

Sortunut mies ja sidottu nainen.

— Olen sortunut mies, pastori! Puhukaa lempeästi kanssani! huokasi vanha lipunkantaja Kotka.

Kotka oli ensimmäisiä sairaita, joiden luo Arvid meni, vaikka nyt jo oltiin hyvän matkaa Kesäkuussa. Mutta Toivolahden köyhällä kansalla ei ollut aikaa sairaana maata kiireisenä kevät-aikana; heidän tuli pitää varansa, että se tapahtui talvella, tahi touon ja leikkuun välillä, ja jos he tahtoivat kuolla, niin tekivät he vähimmän haittaa kuolemallaan, kun se tapahtui lokakuussa, jolloin rukiit olivat pohdetut ja perunat otetut maasta.

Mutta oli jo kulunut pitkiä aikoja siitä, kuin vanha Kotka oli voinut vapisevilla käsillään saada mitään toimeen ja siksipä hänellä oli aikaa laskea maata viimeiseen lepoonsa silloin kuin pihlaja kukoisti ja peräakkunan luona kasvava omenapuu lennätteli valkoisen, alkukesäisen juhlapukunsa pienelle akkunalle.

Kotka ei parhaassa iässään ollut sellainen, jota "kelpo mieheksi" nimitetään. Hän oli elänyt kurjaa

elämää eikä saattanut niin kauan olla rykmentissä, että hän olisi saanut eläkkeen. Sitten oli hän elänyt, tiesi miten, eräässä rappeutuneessa tuvassa metsän keskellä, johon ei ainoakaan ajotie vienyt ja johon eräs naapuritorpan tyttö toi hänelle maitotipan kaksi kertaa viikossa. Kun hän viimeisellä kerralla tuli, oli vesi loppunut sangosta, ja ukko makasi vuoteessaan voimatta nousta istualle.

Silloin hän sitte "tahtoi pastoria luoksensa." Muuten hän aina kiroili pappeja eikä ollut kirkossa käynyt viiteentoista vuoteen. Hänen vaimonsa oli kuollut aikoja sitten "keuhkotautiin", sanoi Kotka, mutta se oli sellainen keuhkotauti, jonka saa valvomisesta, itkusta ja räökkäyksen pelosta. Josko hän oli lapseton, siitä hän ei itsekkään tietänyt. Olisihan neljästä pojasta pitänyt olla jäljellä yksi jossakin Ameriikassa, ellei hänkin jo ollut menojaan mennyt.

Mutta vanhuksen jumalattomuus ei ollut aprikoivaa laatua, se oli vain hänen elinkautisen vihaisen ja nurjan mielensä hillitsemätöntä purkamista; se poistui kuolemanpelon tieltä ja kyyneleet kurtteisilla poskillaan koetti hän kääntää likaiset, harmaat, partaiset kasvonsa papin puoleen ja kuiskasi samalla:

— Olen sortunut mies, pastori! Puhukaa lempeästi kanssani.

Sitten kaatui hän alas silppupatjalle, joka oli hänen pään-alaisenaan, ja ummisti hetkeksi silmänsä.

— Oletteko meidän uusi pappimme? kuiskasi hän sitten.

— Olen, mutta tuon vanhan sanoman sille, joka tahtoo ottaa sitä vastaan alttiilla, rakastavalla, katuvalla mielellä, vastasi Arvid ystävällisesti ja istahti kolmijalkaiselle jakkaralle pöydän ääreen.

— Mutta ... mutta ... minulla ei varmaankaan ole armoa saatavissa? Olen ollut liian paha nuoruudenaikanani ja yhä vielä näihin asti. Ja sitten on ... sitten on minulla kovin vähän aikaa jäljellä ... huokasi vanhus, ja kyyneleensä vierivät hänen harmaaseen, takkuiseen partaansa.

— Niin, herra Kotka, tietysti ei Jumala ole antanut meille voimia, ajatuskykyä ja tervettä ruumista sekä kokonaista pitkää elämää, jotta näitä lahjoja käyttäisimme synnin palvelukseen, ja sitte vasta — kun voimat ovat riutuneet, järki tylsistynyt, ruumis kulunut ja koko elämän-aikamme tuhlattu, kääntyisimme Hänen puoleensa, tarjoamaan Hänelle sen raunioita, joka kerran oli ollut Hänen kuvansa kaltainen. Mutta Hänen sanansa pysyy iankaikkisesti: "Joka minun tyköni tulee, sitä minä en heitä ulos." Ei Hän sano: "Joka minun tyköni tulee nuorena ja voimallisena" tahi "joka minun tyköni tulee hyvillä töillä" tahi "joka minun tyköni tulee, kun hänellä vielä on aikaa elää ja parantaa itseänsä", tässä kysytään vaan, tahtooko hän todellisesti *tulla* syntineen, häpeineen, tuskineen, vaivoineen... Tahdotteko nyt tulla sillä tapaa?

Nuot kuihtuneet kädet kuroutuivat retuisen peitteen alta ja kynnel kyynelen perästä vierähti vuoteen oljille. Ja sitte seurasi lämmin, vakava ripitys, jossa vanhusta käskettiin tarkasti tutkimaan, oliko katumus syntynyt ainoastaan siitä pelosta, joka kuoleman ja varjojen laakson portaalla meitä valtaa, taikka ilettikö häntä todellakin hänen entinen elämänsä. Ja sitten tuli lohdutus, toivo, valo ja virvoitus. Ja omenapuun valkoiset kukanlehdet putoilivat pehmeästi vähäiselle auki olevalle akkunalle, ja ulkona lauloi pieni siivellinen kesäsanomantuoja ylösnousemisesta ja iäisestä keväästä; ja Arvid puhui lämpimämmin ja hartaammin linnun säestäessä, kuin kirkossa vanhan lukkarin laulaessa.

Vihdoin hän nousi tuolilta, lähteäksensä pois.

— Mutta mihinkä on tyttö mennyt, joka minun tänne saattoi? Te olette liian heikko ollaksenne yksin nyt.

— Herra Kotkan ei tarvitse olla yksin enään, olen hankkinut hänelle hoitajan.

Vastaus tuli sivukammion raollaan olevan oven luota ja siinä seiso Gerda Stålsköld hehkuvin poskin ja kyyneleet suurissa, syvämielissä silmissään.

Arvidista tuntui, kuin kaikki veri hänen ruumiissaan olisi virrannut hänen kasvoihinsa.

— Te, neiti Stålsköld, olette täällä?

— Niin, sain juuri eilen kuulla, kuinka yksin ja avuton vanha lipunkantaja täällä makasi ja sen vuoksi...

— Niin, Jumala siunatkoon ... kuului vuoteelta. Vasta nyt katseli Arvid ympärilleen huoneessa.

Takalla oli vadissa jonkunlaista liemiruokaa ja pullollinen Bordeaux-viiniä. Vai niin, Metsolan neiti kävi ympäri pelastavana enkelinä!

Tyttö, joka neiden käskystä oli noita kapineita kantanut, palasi nyt kylästä. Hänen piti viipymän

sairaan apuna, siksi kuin hoitaja tulisi. Ystävällisesti sanottuaan hyvästi ukko Kotkalle, astuivat Arvid ja Gerda ulos huoneesta ja alas pitkin lahonnutta palkkia, jota käytettiin portaitten asemesta.

— Odottakaa vähän, pastori! Minulla on ystävä muassani täällä pensastossa, huudahti Gerda ja juoksi pieneltä polulta puitten väliin.

Arvid synkistyi ja tunsu itsensä kiihtyneeksi, tietämättä mitä varten. Vai niin, Samarialaisella oli laupeudenmatkoillaan sulhanen muassa. Hän saattoi näin yhdistää hyödyllisen ja huvittavan.

Arvid olisi halukkaimmin kulkenut yksin nyt, mutta eihän Gerda antanut hänelle aikaa hyvästisanomiseen. Viivähtävillä, vastahakoisilla askeleilla seurasi hän perässä puitten väliin. Siellä tietysti herra kreivi, herra luutnantti loikoili sammalissa nauttien sikaarinsa savua, kentiesi myöskin lukien monsieur Zolan tahi Maupassantin romaaneja. Olisiko ollut piilossa kuunteliana? Sekö tästä vielä puuttui!

Silloin kuului pieni, iloinen hirnunta honkien välistä ja sitten hän näki puuhun sidottuna vähäisen kellertävän-valkoisen papurikon, joka iloisesti tervehtien hallitsiatartansa, kaappi maltittomasti sammalta voinkarvaisilla kavioidensa.

Hm! Hänen vaatetuksensa näyttikin vähän kummalliselta. Vai niin, hänellä siis oli ratsastuspuku. Niistä molemmista osista, jotka muodostavat rehellisen kentaurin, kärsi pastori nykyisellä tuulella ollessaan parahiten hevosta. Hänen muotonsa ilostui ja hän kiirehti, auttaaksensa Gerdaa ohjia irrottamaan.

Kun polulle tulivat, aikoi hän auttaa Gerdaa satulaan, mutta tuli, totta puhuen, vähän hämilleen, kun ei tietänyt, miten tämä apu oikeastaan oli tehtävä.

Mutta Gerda kiersi ohjat tukevan, pyöreän kätensä ympäri ja sanoi: "Soh, Suleima!" papurikolle sekä "Suvaitsetteko?" pastorille ja sitten lähdettiin kävelemään.

Aina siitä asti, kuin voimistelutunnit koulussa loppuivat, ei Arvid ollut tuntenut mieltänsä sellaiseksi kuin nyt. Hän olisi tahtonut lentää kivien ja kantojen yli. Miksikä? Niin, jospa hän sen olisi tietänyt itse, olisi ilo samassa mennyt matkoihinsa.

He olivat tavanneet toisiansa pari kertaa Metsolassa ja naapurien luona, laulaneet yhdessä vielä vähäisen; he olivat melkein vanhoja tuttavina nyt.

— Kiitoksia pastori ... saarnasta, olin sanomaisillani, mutta en milloinkaan ole kirkossa kuullut mitään, joka minuun olisi tehnyt niin syvän vaikutuksen, kuin teidän sananne äsken tuolla sisällä.

Hän osotti ruoskallaan Kotkan ukon tupaa ja katsoi Arvidin kasvoin lämpimän, säteilevien silmin. Reippaasti oli hänen hattunsa valkoisine huntuneen tuossa tummassa päässä, ja uhkealta näytti hänen komea vartalonsa sileästi istuvassa, viheriäisessä puvussa! Arvid miltei unohti vastata.

— Hm... Oletteko oikein varma siitä, ettei ollut väärin olla kuuntelemassa tuolla tavalla? Luulin olevani yksin sairaan kanssa.

— Kyllä minä olen tarpeeksi hyvin kasvatettu, tietääkseni, ettei yleensä sovi olla kuuntelemassa; mutta kuunnella Jumalan sanaa, se ei koskaan saata olla paha, ja kaikessa tapauksessa en saanut aikaakaan tulla teitä tervehtimään, ennenkuin jo olitte alkanut puhua vanhuksen kanssa.

Arvid hymyili.

— Mutta neiti Stålsköld ehkä tietää, että meidän kirkossamme löytyy jotakin, joka nimitetään "ripiksi", sekä että mitä siinä sanotaan, sen täytyy jäädä...

— Kyllä, mutta vanha lipunkantaja tiesi, että olin sisällä.

— Noh, siinä tapauksessa olen iloinen siitä, että te olette ollut kuulianani.

— Nyt käsität, miten te saatatte viihtyä täällä yksinäisyydessä ja ... ja ... ahtaissa oloissa. Ihanaapa lienee, kun joku elämän-aate oikein mieltä innostuttaa ja kun sitä voi selittää sillä tavalla, kuin te sen teette! Sellaisen elämäntehtävän rinnalla tuntee itsensä aivan vähäpätöiseksi ja mitättömäksi.

— Älkää sanoko niin, neiti Stålsköld! Eikö ole teilläkin mitä ihanin tehtävää? Eikö *hänellä*, joka miehensä on kaikki, on toinen noista kahdesta, joittenka ajatukset, tunteet ja pyrinnot käyvät samaan suuntaan, on monien alammais... Aih, se puree!

— Soh, Suleima! Ei, hyvänen aika, se vain haukkasee leikillään niitä, joista se pitää. Saatatte vain olla ylpeä sen hyväilyistä. Mutta missä nyt olimmekaan? Nyt muistan! Luuletteko, että oikein monta

avioliittoa on sellaista?

Hän katseli Arvidiin vakavasti ja tutkivasti, ikään kuin hän olisi tahtonut nähdä sekä kasvojen että papintakin sisäpuolelle.

— Minä pelkään, ettei ole, mutta pitäisi kuitenkin oleman.

Vähään aikaan ei kuulunut muuta kuin tiellä olevien pienten, kuivien varpujen ritinä ja Suleiman kavioiden kopina.

Saattoiko Gerda ajatuksillaan ja tunteillaan kiintyä kilparatoihin ja Woodpeckerin jälkeläisiin, saattoiko hän mieltä puoliverisen uljaaseen ulkomuotoon tahi nuoren hevon juoksemiseen? Entä jos avioliitto kuitenkin oli vakavampi asia kuin hän oli luullut! Entä jos olisikin liika aikaista lakata kolmenkolmatta-vuotisena odottamasta sitä ... sitä sanomattoman suloista, joka... Tyhmyyksiä! Eipä hän kestänyt maailmassa pitänyt enempää kuin pikku Akselista. Olipa hän nähnyt kylliksi monta.

Mutta kesätuulonen suhahteli hongikossa ja kuusikossa, lehahteli yli tuoksuviiden katajien ja sammaltuneiden kivien; alkukesän aurinko säteili lumoavasti puitten latvojen välistä ja leikki polulla olevissa havunneulasissa. Metsän pihkainen tuoksu siveli sekä niskaa että poskia, elonhalu virtaili suonissa ja silloin ei auta öyletinlautasen ja kalkin kantaminen. Mitäpä nuorta, itsetuntoista miehensydäntä hyödyttäisi haarniskoita itseensä mustalla takilla, joka polvien alapuolelle ulottuu ja napitetaan aina leuan alle asti!

Nyt oli polku loppunut ja heidän tiensä meni eri haaralle. Arvidista tuntui ikään kuin hän olisi joutunut väärään asemaan, kun hän laski rippi-kapineet puolanvarsille tien viereen, köyristi selkensä ja kurotti leveään, ruskean kätensä portaaksi. Lämpöiset, eloisat hermot värähtelivät hetkisen hänen kädellään, pehmeä käsi laskeutui hetkiseksi hänen hartioilleen ja sitte Suleima laukkasi pois.

Ja tomupilvestä kiilsivät esiin suuret, ruskeat silmät, jotka koettivat katsella kuukausia ja vuosia eteenpäin, nähdäkseen minkälaiselta tulevaisuus näyttäisi. Hän ei tietänyt minkätähden, mutta hän vain ajatteli sitä vakavammin kuin ennen ja mietiskeli itsekseen:

Loistava hänen tulevaisuutensa olisi. Kuten vahattu lattia Kaislakylän saleissa, kuten raivattu tie hymyilevässä seudussa, sellaiseksi se tulisi. Tasa-arvoisia, "comme il faut" olisivat sekä mies että vaimo. Valmiina oli koti, valmiina sen vaakunoidut hopeat. Mitä ylhäisimmät seurakumppanit odottivat, Aksel ei milloinkaan poikkeisi ritarillisen miehen velvollisuuksista kreivitärtänsä kohtaan, ja hän itse, hänen ei paljoakaan tarvitsisi tehdä, ennenkuin häntä jaloksi ja hyväksi kiitettäisiin. *Siinähän* oli hänen onnensa. — Hiljaa, Suleima! Joskus hän kävisi vanhassa kodissaan, vähintäinkin joka kesä. — Silloin hän myöskin kävisi kirkossa. — Sunnuntaithan ovat hirveän pitkiä maalla. — Pastori Maununen puhui niin kummallisesti, oikein ihmeellisesti. Tulisiko hän olemaan Toivolahdella siksi, että hapsset harmenisivat, tahi joutuisiko parempaan oloon? Kenenkä hän naiseksi? Sillä tietysti hän naimisiin menisi: muuten ei pappi koskaan tule tarpeeksi köyhäksi. Vähäinen tanakka papintytär otaksuttavasti tulisi hänen vaimokseen. Lotta taikka Eeva Rantanen esimerkiksi.

Mutta kun hän ajatteli, että tuommoinen hailea ja yksinkertainen pastorin rouva istuisi pappilanpenkissä, nauttien siitä liikutuksesta, jota pastori Maununen välttämättömästi sanankuulioissaan herätti, kävi hän hermostuneeksi, hän ei tietänyt mitä varten, ja näpähytti Suleimaa ruoskallaan siten, että se teki korkean hyppäyksen ja lähti aika kipakkaa nelistämään lehtokäytävää pitkin Metsolaan.

Mutta valtamaantien varrella otti Arvid rippikapineet puolanvarsien joukosta ja kulki hyräillen tietä pilkin Toivolahden pieneen pappilaan.

Olen mielipahoillani, kun minun täytyy sanoa, ettei se ollut virren nuottia, jota hän hyräili.

VII.

Ylhäisiä vieraita Toivolahden pappilassa.

Omituista oli, että vanhan Kotkan elämä, joka oli tarjonnut erin vähän rakkautta ja lempeyttä, nyt kuitenkin joutui loppuunsa mitä hellimmän huolenpidon alaisena. Martta-muorin liemiruoka oli aivan kodikkaasti Metsolan kellarista tuodun Bordeaux-viinin rinnalla sairaan huoneessa olevalla pienellä

pöydällä. Ja toiseen talon kahdesta lasista, siihen, joka oli syrjästä vähän harkotettu, pani Gerda neiti, joka kerta kun hän tuli, uusia, vainiolta ja metsästä poimittuja kukkia.

Ja kun hän näin oli siistinyt köyhyyden majan ja kuullut, miten lipunkantajan laita oli, maksanut hoitajan sekä jättänyt rahaa pieneen talouteen, silloinpa hän oli täyttänyt armeliaisuuden velvollisuudet ja olisi saattanut kiirehtiä toisten kurjien luo tahi kodin iloon sulhasensa rinnalle, mutta vielä hän hetkisen viipyi, hän ei tietänyt mitä varten; oli ikään kuin hän olisi odottanut jotakin, hän ei tietänyt mitä. Vihdoin hän kysyi vanhalta Katriinalta huolettomasti, välinpitämättömästi:

— Onko pastori ollut täällä nykyään?

— Ei sitte kuin toissapäivänä.

Hm! Pastori tuli joka toinen päivä, aivan kuten hänkin. Omituista, että sattumalta osuivat tulemaan samana päivänä. No, ei hän siitä välittänyt, sehän oli yhdentekevää.

Sitten narisi pieni rikkinäinen veräjä ja vakavat, reippaat askeleet kuuluivat ulkoa polulta, ja musta takki näkyi vilahdukselta, kun sen omistaja kulki peräakkunan ohitse.

Kaksi orpanusta, jotka miljoonan omistajan kuoleman-vuoteen ääressä kilpailevat perinnöstä ja testamentista, eivät mitenkään olisi saattaneet olla tarkkaavaisempia ja ystävällisempiä, kuin nämät kaksi olivat ukko Kotkaa kohtaan. Mutta aikaa oli riittävästi. Kun vain ennätettiin kotia päivällisiin, niin sehän oli hyvä, eikä edes Suleima, joka maata kavioillaan kaappi ja halasi kotihakaan, ollut aina mukana.

Täällä ulkona, kurjuuden kodin kehyksessä, korkeitten, tummanviheriäin honkien keskellä oli Arvid paljoa edullisemmassa valossa kuin Metsolan saleissa. Täällä hänen miehuullisen luontonsa lujuus ja hellä lempeys tuli esiin ilman mitään kömpelyyttä ja ujoutta. Tässä piirissä hän Gerdan mielestä kasvoi; kotona Metsolassa hän ikään kuin kutistui kokoon. Siellä Gerda koetti osottaa hänelle ystävyyttä, täällä hän katsoi Arvidiin niin kunnioittavasti, kuin etevämpään henkilöön ainakin.

He kulkivat metsän läpi kotia päin, välistä vilkkaasti keskustellen, väliin taas ääneti, mutta aina, kun erkanivat, olivat he mielestään kuulleet, nähneet ja kokeneet paljon. Toisinaan he sen sanoivatkin.

— Opettavaista on olla tuollaisen vanhan miehen kuolinvuoteen ääressä, neiti Stålsköld.

— Niin on, silmäni ovat mielestäni auenneet näkemään niin paljon, mitä ennen on ollut minulle vierasta, vastasi Gerda, ja silloin hänen ruskeat siimansa säteilivät.

Ukko Kotka oli nukkunut koko pitkän ajan; pastori ja Gerda neiti olivat sillä aikaa istuneet kaatuneen puunrungon päällä metsässä aitauksen ulkopuolella!

Mutta kotona Metsolassa, vanhassa ratsashuoneeksi valmistetussa entisessä ladossa, opettivat kreivi Aksel ja Kustaa parooni kahta kotona kasvatettua nuorta varsaa "Espanian ravia" kulkemaan. Nuot molemmat hienot herrat tekivät työtä otsansa hiessä, ottivat sitte kylmän ruiskukylvyn järven rannalla olevassa kylpyhuoneessa ja tulivat, saatuansa hyvän ruokahalun, päivällisille, säännöllisessä puvussa, tarpeellisesti hiestyneinä ja ollen mitä parhaimmalla tuulella.

— Totta tosiaan, se oikein kasvattaa meitä itseä, kun opimme tuntemaan tuollaisten nuorten olentojen luonteet, sanoi kreivi Aksel.

— Niin, ja vielä noin viisaan tytön luonteen! virkkoi Svedenhjelmin armo ja nyykäytti pientä harmaata päätänsä, kuullessaan poikansa mietinnöt, kun hän porras-sillalla jutteli.

— Hm! niin, hänen *myöskin*, äiti, mutta nyt me oikeastaan puhuimme nuorista, opetettavista varsoista.

Maalla käy olo toisinaan vähän yksitoikkoiseksi, suuremmassakin kotipiirissä, kun kaikissa naapureissa on hiljattain käyty, kaikki näkö-alat nähty, kaikki saaret läpikuljettu ja kaikki krokettikentät koetettu. Tällainen päivä oli Metsolassa, kun vanha parooni haukotellen sanoi:

— Entä jos lähtisimme pappia katsomaan hänen kotiinsa?

— Rakas Kasimir, sehän olisi aivan kauheata, kaksi penikulmaa tomussa ja helteessä, sanoi vapaaherratar.

— Ei, en minä tarkoita Jokiniemen pappia, vaan Toivolahden pastoria, trubaduuri Maunusta.

— Hänpä on nuorimies ja varmaankin hänellä on kehnon- ja köyhänpuolinen koti. Me vain saattaisimme hänet hämilleen, mies raukan. Hän ei milloinkaan ole kutsunut meitä.

— Turhaa puhetta, juuri sen vuoksi, että hän on naimaton, saattaa hän antaa meidän lähteä, vaikka joisimme siellä ainoastaan lasin raikasta vettä. Jos hän saattaa veteen lisätä muutaman tipan vadelmamehua, niin sehän oivallista. Sitten ajamme kotia jälleen. Me emme pakota häntä illallista laittamaan.

Arvid seisoi mehiläispöyhöjen luona aitan sivulla, jossa etelä-aurinko paahtoi ja pieniä ahkeria työntekijöitä miljoonittain surisi ja vilisi ympäristössä ja pöyhöjen lentolävissä, raskaina päivän saaliista. Takkinsa oli Arvid jättänyt sisälle kammariin, ja mehiläiset kömpivät hänen hihoillaan. Hän oli talonpojan-poika ja tottunut heidän elämäänsä ja tapoihinsa, hän saattoi paljain käsin ottaa kiinni mehiläisiin ja vaaratta pidellä niitä miten hyvään. Ne tunsivat vaistomaisesti, että hän oli heidän ystävänsä.

Sellinen on rakkauden voima kaikkialla luonnossa.

Mutta mehiläiset huvittivatkin häntä enemmän kuin mikään muu. Niiden läheisyydessä hän ei kuullut eikä nähnyt pitkinä hetkinä mitään muuta, ja havaitsi nyt kauhukseen, kun hän sattumalta katsoi toisaalle, että pylväskäytävän eteen, hänen ja takkinsa välille nimittäin, oli seisattunut kaksi täysinäistä vaununlastia Metsolan herrasväkeä.

Ensiksi aikoi hän juosta pakoon, kierrellen pihan ympäri, sekä hiipiä sisälle kyökin kautta ja lähettää Loviisa tuomaan takkia ja siten pelastaa itsensä tukalasta asemasta. Mutta hän ei tietänyt, oliko äiti valmis ottamaan vieraita vastaan, ja pelkäsi itse näyttävänsä kovin hullunkuriselta, jos sattuisivat näkemään hänen juoksemassa vainiolle päin. Hän katseli noita onnettomia hihojansa. Oli viikonpäivistä vasta tiistai ja hihat olivat vielä häikäisevän valkoisia. Tämä oli toki onni onnettomuudessa. Epätoivossaan päätti hän toki vihdoon rohkaista mielensä ja astua esiin:

— Pyydän tuhannesti anteeksi, että olen näin puettuna, mutta jos herrasväki tekee hyvin eikä ole minua näkevinään, niin on minulla parin minuutin päästä kunnia sanoa teille tervetuliaiseni.

— Tässä on takkisi, Arve poikani! kuului kaino ääni lausuvan, ja pastori sai samalla ilokseen esitellä äitinsä koko herrasväelle. Pitäjän herrasväki kätteli Martta muoria, mutta muut tervehtivät vain kaukaa.

— Hauskaa on tehdä rouva Maunusen tuttavuutta, vakuutti parooni.

— Ei, ei Herran tähden! huudahti Martta muori.

— Hyvänen aika, ei suinkaan rouva sitä epäile?

Arvid hymyili vähän vastenmielisesti:

— Ei, äitini tarkoittaa vain, ettei hän tahdo tulla "rouvaksi" nimitetyksi. Hän on vaatimaton talonpoikaisnainen ja on tottunut "Martta muorin" nimeen, siksi häntä ovat nimittäneet sekä ylhäiset että alhaiset. Mutta tehkää hyvin ja astukaa sisälle, hyvä herrasväki! Olitte oikein ystävällisiä, kun teitte tämän kunnian alhaiselle kodilleni.

Kreivi Aksel käveli suoraan saliin järvenpuolisen akkunan luo.

— Katsoppas tänne, Kustaa! Oivallinen juoksurata tuolla kärjen tällä puolen, kun lahti on jäässä; se on tyyni ja metsän suojustama.

— No, kuinka rou ... muo ... te viihdytte täällä Toivolahdessa? kysyi vapaaherratar, onnellisesti jouduttuaan kamreerska-vainajan entiseen sohvaan.

— Oi, hyvä vapaaherratar! mitenkä muuta saattaisin, kun Arve on saanut näin hyvän paikan!

— Älkää naurako äidilleni, vapaaherratar! pyysi Arvid. Mikä on köyhänlaista toisen nähden, on varallisuutta toisen mielestä ja uskokaa pois, että äiti ja minä olemme koettaneet paljon köyhempiä oloja, kuin mitä meillä nyt on.

— Niin, hyvä Jumala, sitä kyllä olemme! Mutta nyt minä kaiketi saan tuoda vähän mesimansikan mehua ja vettä juodaksenne.

— Kiitoksia paljon, mutta me olemme kovin pahoillamme, jos vain tuotamme vaivaa.

Kustaa parooni kääntyi nyt Arvidin puoleen, kysyen:

— Pastori, mitenkä saatte aikanne kulumaan täällä maalla? Harjoitatte kentiesi jotakin urheilua?

— No niin, vähäsen, vastasi Arvid, jonka suupielissä näkyi jotakin hymyilyn tapaista.

— Todellakin.

— Kyllä, näkeekö parooni tuon pienen huoneen tuolla rannalla!

— Ahaa, appareljivoimistelua? Mutta suokaa anteeksi, enemmän se minusta näyttää halkohuoneelta.

— Sepä se onkin ja työkalustona on puutukki ja saha.

— Ha ha haa! No mutta olenhan minä kuullut löytyvän pappeja, jotka istuvat Rosenanten selkään, kun lähtevät pitäjälle. Eikö pastori milloinkaan ratsasta? kysyi kreivi Aksel.

— En, ruumiissani on vika, joka minua estää sitä hauskuutta nauttimasta.

— Pastorilla, joka aivan terveeltä näyttää?

— Niin, Jumalan kiitos, kipeä en ole.

— Olenko liika utelias mielestänne, kun kysyn, mikä meiltä riistää pastorin myötävaikutusta hevosurheilussa?

— Ette suinkaan. Nähkääs, hyvät herrani, sääreni ovat aivan liika pitkät ratsastaakseni Toivolahden pappilan pienellä Liinaharjalla; jalkani tarttuisivat maahan joka askeleelta. Suokaa anteeksi, äitini varmaankin jotakin tarvitsee...

Majuri Akselson läheni nuoria jalosukuisia:

— Luulenpa, helkkarissa, että pappi koettaa olla vähän tyhmän-sukkela.

Nyt tuli Loviisa tuoden tarjottimella marjamehua. Kun Gerda neiti sen näki, meni hän vanhan emännän luo:

— Ette suinkaan suutu, Martta muori, jos minä vähän tässä sekaannun tarjoomispuuhiin?

— Hyvänen aika, onko jotakin hullusti noitten lasien suhteen, hyvä neiti?

— Ei, ei suinkaan, mutta minä näin, että tuolla toisessa huoneessa oli mitä muhkeimpia kaakkuja. Varmaankin Martta muorin tarkoitus oli antaa meille niitä myöskin?

— Kaakut! no hyvä ihme! Loviisa, Loviisa, oletko hupsu, kun unhotat kermaleivokset! Tuhannen kiitosta, siunattu neiti! Sellainen häpeä! Niin, sen sanon vain, etten olisi saanut unta silmiini koko tänä yönä, ellei herrasväki olisi maistanut minun kermaleivoksiani.

Ja sitten tuotiin kaakut myöskin.

— Siinä teitte äidilleni suuren avun, neiti Stålsköld, sanoi Arvid.

— Suokaa anteeksi! Älkää pitäkö minua liika rohkeana! Mutta minä pelkäsin, että Martta muorin hyvä luonto olisi häiriytynyt, jollemme olisi saaneet hänen leivoksiansa.

Äiti viittoi kyökin ovella.

— Arve!

— Mitä, pikku äitini?

— Älä anna heidän lähteä. Loviisa ja minä valmistamme vähän iltapalaa.

— Sitä tuskin luulen heidän odottavan, äiti.

Nuot pienet, lempeät kasvot synkistyivät.

— No, lähtekööt sitte, jos luulet, että Loviisa ja minä emme kykenisi laittamaan sellaista ruokaa, ettet sinä saattaisi olla häpeämättä.

Arvid laski käsivartensa äitinsä kaulan ympäri ja katsoi häntä silmiin.

— Rakkahin äitini, minä vain tahdoin säästää teidän vaivaanne. Tehkää vain, äiti ja Loviisa, parastanne, niin kyllä minä levollisena käsken vaikka itse kuninkaan syömään iltapalaa!

Samassa tuli vapaaherratar hyvästi sanomaan, mutta jäi aivan helposti, kun Arvid pyysi, ja sitten mentiin katselemaan ympäristöä.

Vanha kreivi katseli pientä, järjestämätöntä puutarhaa, joka oli järvelle päin viettävä, pani prillit

nenälleen ja muistutti, että tähän tulisi tehdä käytäviä skotlantilaiseen malliin sekä kiinalainen huvihuone ja viinamarja pensaitten sijaan olisi paras istuttaa jaloja päärynäpuita. Liina Akselson sanoi, että täällä tosiaankin silloin tulisi oikein viehättävää ja luuli, että vähäinen ansari menestyisi hyvin juuri tuossa mäen rinteessä ja sitten sopisi tehdä penkereitä aina alas järvelle asti. Arvid kuunteli.

— Neiti Akselson ei varmaankaan sattumalta ole tullut ajatelleeksi niin typeriä asioita, kuin mitä pienellä kappalaisella saattaa olla vuosituloja?

— En, en suinkaan!

— No kuulkaatte, ne tulot ovat niin kovin vähäiset, että hän on pakotettu torpanpihan malliin asettamaan puutarhansa sekä tyytymään luterilaiseen temppeleihin ja luonnollisiin penkereihin.

— Ah, sepä on oikein synti! huudahti Liina neiti, pannen pienen päänsä vinoon. Mutta miksikä ette tee anomusta, saadaksenne parituhatta markkaa lisäksi? Tähän aikaanhan anotaan kaikellaista.

Sillä välin kuin kuljettiin vähän joka paikassa ja Arvid parhaimpansa mukaan koetti huvitella vieraitansa, oli Gerda tullut istuneeksi yksin pylväskäytävällä. Äkki-arvaamatta näki hän Martta muorin kulkevan salissa, asetellen yhtä kutakin pöydälle, mutta omaan päähänsä oli hän pannut päähineen sellaiseen tapaan, että Gerda hetkeksi piilotti päänsä nenäliinaansa, tukehuttaaksensa nauruansa.

Rouvan nimeä Martta muori oli jyrkästi kieltäytynyt kantamasta, mutta jonkunlaista rouvan päähinettä, eli "negliseetä", joksi viisikymmenluvun rouvat sitä nimittivät, hän kuitenkin luuli arvonsa pastorin äitinä kannattavan. Ja nyt hän oli sarkaliivinsä vaihtanut mustaan verkaröijyyn ja vielä lisäksi pannut päähänsä hienon päähineensä, mutta asettanut kiireessään epähuomiosta sen nurin päin, niin että niskanauhat riippuivat ja heljuivat hänen hiestä kiiltävällä otsallaan ja leukanauhat kääriytyivät hellästi hänen pienen ruskean kaulansa ympäri.

Mutta eukko oli liaksi hyvä joutumaan kaikkien noitten vieraitten naurettavaksi! Ja Gerda meni saliin.

— Hyvä Martta muori, teillä on aivan liaksi vaivaa meidän tähtemme.

— Turhia, ei mitään yhtään.

— Kas miten kaunis pitsi teillä on päähineessänne! Suokaa anteeksi, mutta minä pidän niin paljon pitseistä.

— No kummallista, minä en ollenkaan ymmärrä tuollaisia arvostella; mutta kai se on hieno, sillä Arve maksoi siitä kaupungissa neljä markkaa.

— Niin, sen kyllä uskon, mutta luulenpa sen soveltuvan paremmin, jos asetamme sen toisin ... saanko luvan ... esimerkiksi tällä tavalla. Vai mitä Martta muori itse tuumaa?

— Jumala siunatkoon, miten se nyt tuntuukin hyvältä kaulassa! Oikein se ahdisti äsken.

Gerda meni ulos pylväskäytävälle jälleen. Vai niin, semmoinenko siis tuo pieni papinkoti oli. Täällä pastori Maununen tulisi kulkemaan vuodesta vuoteen. Taikka kentiesi hän piankin saisi kirkkoherran-tilan; olipa hänellä "hyvät lahjat". Mutta varmaankin tuli hänellä olla hyvin paljon virkavuosia, päästäksensä "vaaliin". Niin, kaiketi hänen vielä monta vuotta tuli mitellä noita pieniä, epätasaisia lattiapalkkeja tuolla sisällä. Eiköhän hänen mielestään täällä välistä tuntune tyhjältä ja yksinäiseltä? Minkälaista tällainen köyhä, hiljainen elämä olisi? Niin, jos olisi kaksi, jotka oikein toisistaan pitäisivät eivätkä olisi parempaan tottuneet, silloin ehkä kävisi paremmin, kuin mitä uskoa saattaisi. Siinä tulisi ehkä myöskin pian...

— Oi Aksel, mitenkä sinä minua pelästytit!

Se oli sulhanen, joka ääneti kurottautui häkkiaitauksen yli, ja veti puoleensa lumoavan, uljaan pään ja painoi suutelon punaisille, lämpimille huulille.

Mutta tällä pienellä kohtauksella oli ollut näkiänsä. Synkkänä ja vakavana seiso i Arvid salissa; käsi vapisi ja tietämättä miten, putosi olutpullo, jonka hänen piti aukaseman, lattiaan ja meni palasiksi.

Hetken perästä tuli Martta muori puutarhaan, kumarsi ja sanoi, että hänen yksinkertainen illallisensa oli valmis. Parooni kumarsi muorille, tarjoten hänelle kohteliaasti oikeanpuolista käsikoukkuansa.

Mutta Martta muori, jota ei milloinkaan kukaan ollut saattanut pöydän luo, luuli, että parooni oli saanut jotakin roskaa takinhihaansa ja — rupesi vilkkaasti harjaamaan sitä esiliinallaan.

— Ei siinä nyt mitään näy, selitti hän, ja kreivitär sekä neidet

Akselson, jotka seisovivat hänen rinnallaan, olivat menehtyä naurusta.

Mutta paroonin kasvoissa ei pienintäkään liikahdusta näkynyt, ja huomattuaan, että oli mahdotonta saada Martta muoria käsittämään, miten hän alusta oli ajatellut, tarttui hän kumartaen aivan yksinkertaisesti muorin pieneen, kurttuiseen, känsäiseen käteen, taluttaen häntä kuten lasta pöydän luo, jossa tuore voi, munat, makkara, oivallinen juusto ja kaksi ruskeaksi paistettua kukkoa maistuivat vieraille yhtä hyvältä kuin moni paljoa hienempi illallinen.

Kun vieraat olivat lähteneet pois, meni Arvid omaan pieneen huoneeseensa ja lukitsi ovensa. Hän oli kalmankalpea ja viskautui suin päin vasten kirjoituspöytänsä. Tuo luonnollinen näytelmä pylväskäytävällä, kun sulhanen suuteli kihlattuansa, oli kuten salama iskenyt häneen ja selvittänyt, miten hänen oman sydämensä laita oli.

Hän rakasti Gerdaa! Suuri Jumala, ettei hän jo ennen tietänyt, kuinka kauan Gerda oli hänelle ollut rakkaampi kuin hänen oma henkensä! Mihinkä tämä häntä veisi? Armahtava Isä! Mitä muuta tuskaa ja surua hyvänsä, mutta ota pois tuo mieletön tunne sydämmestäni!

Hän ei kuullut, miten äiti hiipi sisälle.

— Arve!

Hän ei liikahtanut.

— Arve poikani!

Sitte nosti äiti vähän poikansa rakasta päätä ja näki suuria, suuria kyyneleitä noissa tummissa silmissä.

Silloin peitti hän omat silmänsä siniruutuisella vyöliinallaan, nyhkyttäen:

— Arve, Arve! Voi minua, kun otin pään niiltä kukoilta! Kyllähän minä tiesin, että sinä niistä paljon pidit sekä että olivat ulkomaalaista rotua, mutta älä toki noin kovasti itke kahden järjettömän eläimen tähden!

VIII.

Taistelu sokeata jumalaa vastaan.

Hän ei ollut ennättänyt 34 vuoteen, vaimosta uneksimatta. Jo lyseolaisen kuluneitten kirjojen takaa sekä läksyjen ja vaivojen rivin toiselta puolen oli hänen aavistuksissaan haamoittanut nuori nainen, joka tulisi tasaamaan ilot hänen ja äidin kanssa yhdessä sitte kuin hänen vaatimaton maalinsa kerran olisi saavutettu, ja tälle naiselle hän itse tahtoi olla kaikki. Neiden kasvot olivat käyneet selvimmiksi, hänen olentonsa oli tullut likemmäksi aina sen mukaan, kuin Arvid yliopistossa oli tutkintojansa suorittanut ja papinlipereitänsä lähestynyt.

Unelmakuva oli vaalea ja lempeä, ja hänen kasvonsa synkistyivät, kun Arvid tunsi kiusauksia sellaisiin, joita hävetään, kun kerran puhdasta morsianta syleillään.

Oliko hänen uneksittu lempeä kuvansa ollut kiusausta voimallisempi?

Ei aina; tarkan vaa'an mukaan olisi Arvidkin ollut liika köyköinen, vaikka kumppanit häntä pitivät melkein uskonnollisena turhan tarkkana. Mutta hänen uneksitun, tulevan pastorinrouvansa heijastava kuva oli kyllä osaksi estänyt häntä lankeemasta *niin* syvälle, kuin moni muu, mutta köyhyys sekä ahkeruuden-into olivat myöskin sen vaikuttavina liittolaisina.

Hänen tulevan lemmikkinsä tuli olla vaaleanverinen, lempeä ja kansanlapsi, sellainen, joka ei milloinkaan pitäisi itseään Arvidin äitiä parempana. Hänen tulisi köyhäin ystävänä ja sairasten auttajana tasata miehensä velvollisuudet, hänen pieni naiskätensä ja suuri rakkautensa tulisi esiin siinä, missä pappi oli puhunut loppuun asti ja mies seisojaksi neuvotonna. Kurjimmatkin luottamuksella lähestyisivät häntä, vakuutettuina, ettei hän heidän suhteensa pitäisi itseään "liika hienona".

Mutta äkkiä oli kuva muuttanut muotoa ja vartaloa. Ylevänä, kunnioitusta herättävänä ja tummana kuin yö, vaan lempeänä kuin keväinen aurinko, silloin kuin hän tahtoi, hienona olennossaan ja uljaana

käytöksessään, ylhäisempänä Arvidia ja hänen äitiänsä, katsellen läpi molempien suurilla, ruskeilla silmillään, seisoi siinä hän, joka tietämättään oli vienyt pienimmän hitusenkin Arvidin sydämmestä.

Hyvä Jumala, mitenkä tämä loppuisi! Että Gerda oli toisen kihlattu, se ei häntä surettanut, niin etäiseltä, niin saavuttamattomalta näytti hän Arvidista jo ilmankin. Ennemmin hän ajatteli sitä katkeralla tyytyväisyydellä; sehän kerrassaan tukehuttaisi kaikki hullut ajatukset, se veisi Gerdan pois hänen läheisyydestään ja pelastaisi häntä näkemästä tyttöä ja puhumasta hänen kanssaan.

Vanha Kotka kävi yhä huonommaksi. Pastori ei voinut häntä jättää, mutta hän muutti käyntipäivänsä ja tuntimääränsä toiseksi. Jos Gerda neiti tulisi säännöllisesti joka toinen päivä kuten ennenkin, niin he eivät tapaisi toisiansa.

Tämä kävi hyvin yhden kerran ja vielä kaksi kertaa, mutta sitten oli varmaan Gerdakin muuttanut käyntipäivänsä, sillä kun Arvid tuli perille vanhan lipunkantajan tuvalle, kuuli hän auki olevasta akkunasta Gerdan äänen. Ja sitten Arvid teki pitkän kierroksen, kulkemalla metsään päin ja jälleen takaisin, hän viskautui sammalille siihen paikkaan, missä Suleima oli seisonut kiinni pantuna eikä mennyt tupaan, ennenkuin oli nähnyt ohikulkevan neiden vaalean hameen vilahtavan puitten välistä.

Noin lähellä ja kuitenkin aivan etäällä! Uneksittu kuva oli muuttanut muotoa ja olentoa. Niin kyllä, mutta eikö *hänsä*, tämä ylhäinen, tumma, hieno neito ollut köyhien lohdutus, sairaitten auttaja? Oliko kukaan ollut niin ystävällinen ja hienotunteinen hänen, Arvidin äitiä kohtaan kuin Gerda? Noin etäällä ja kuitenkin aivan lähellä! Hänen kasvonsa hehkuivat ja hän painoi ne pehmeään sammaleeseen. Koskahan häät tulisivat pidettäviksi?

Sitten valtasi häntä sellainen toimintakuume, jolla voimalliset sielut koettavat tukehuttaa sydänhaavojen kivistyksiä. Hän etsi sairaita ja vanhoja Toivolahden takamailta ja ääritä, hän kulki pitkiä, matkoja, kuunnellaksensa opetusta kansakouluissa ja *kirjoitti* toisinaan saarnojansa, vaikka tiesikin niin valmistaneensa itseään, että olisi kyennyt vapaasti saarnaamaan hetken innostuttamana. Sitten toimitti hän halmepeltonsa kuntoon syksyä varten ja meni aina pari kertaa päivässä katsomaan, miten Kalle ja Loviisa tässä työssään menestyivät.

Kaksi kertaa oli hän käynyt setä Rantasen luona Jokiniemessä. Lehtokujan puolivälissä oli häntä vastaan tullut sedän punainen peruukki, joka loistossa kilpaili tämän leppeän ukon pienten, vilkasten silmien kanssa. Sitten tulla kierieli pieni pallomainen täti Rantanen alas kangaskammarista ja huusi saliin päin: "Tytöt, tytöt, hän tulee!" ja sitten Eeva ja Lotta äkkiä saivat punaa poskiinsa ja uudet pumpulihameet, joita he eivät vielä jokapäiväisinä käyttäneet, pienten lyllerömaisten vartalojensa ylle. Heidän täyteläiset, pyöreät kasvonsa olivat hauskat sinisine, rukoilevine silmineen ja pellavankellertävine hiuksineen, joista Lotta oli muodostanut otsatukan, mutta jotka Eeva oli katsonut hurmaavaisemmiksi jakaukselle asetettuina.

Toisella kertaa oli Martta muori alituisten kutsumisien takia suostunut lähtemään mukaan, ja silloin tulivat palttina-vaatekaappien salaiset aarteet esiin ja maitokammarit tutkittiin ylhäältä alas asti.

— Arve, Arve! En milloinkaan ole moista nähnyt! Täällä on kolmekymmentä paria silitettyjä lakanoita kummallekin neidelle ja kaksikymmentäviisi pöytävaatetta!

— Niin, äiti hyvä, täti Rantanen on ollut ahkera kuin muurahainen, samoin kuin äitikin, mutta hänen ei ole tarvinnut yksin pitää huolta suuresta, pitkästä pojasta, ja siksi hänellä nyt on kaikki nuot aarteet, kun meillä sitä vastoin on siellä kotona ainoastaan viisi pöytävaatetta ja 14 paria lakanoita, vai kuinka monta niitä lienee?

— Neljätoista paria! Siinähan sitä kyllä, veliseni, siinä kylläksi. Sellaistahan nuoren rouvan pitää taloon tuoman, vakuutti setä.

— Niin, täällähän on niin ahdasta vaatehuoneessa, että tyttöjen liinakaappien täytyisi jo pian tulla pois, *toisen* kumminkin, sanoi täti, hylyjä katsellen.

Kun sitte läksivät kotia, sanoi muori:

— Arve, näitkö, että kaikki oli vanhaa hopeaa, sekä lusikat että kahvelit, ja tähtimallia pöytäliinassa?

— Kyllä, äitini.

— Hyvänen aika, Arve, jospa sinä saattaisit tulla siihen sukuun! Jompikumpi noista tytöistä olisi kyllä kiltti vanhalle äidillesi.

Arvid pidätti Liinaharjan ja katsoi äitiänsä silmiin:

— Minä en *koskaan* nai, äiti. Toivolahden pappilassa ei milloinkaan tule olemaan muuta emäntää,

kuin äiti.

— Varjelkoon, miten sinä puhut! Sehän olisi surkeinta, mitä tapahtua saattaisi.

Jokiniemen salissa istui setä Rantanen ja veteli savuja kaikkein pisimmästä piipustaan.

— Kummanko tytöistämme luulet, muijaseni, Maunusen oikeastaan tahtovan?

— Niin, kunpa sen nyt tietäisi, rakas ukkoseni! Lotan kanssa hän jutteli puutarhanhoidosta ja Eevan kanssa halmepellostansa. Mutta pelkäänpä, että Lotta on kiintynyt tuohon miellyttävään mieheen.

Majurintilalle oli tullut nuori, Strömberg niminen arentimies. Hän oli kolme tahi neljä kertaa käynyt vieraisilla pappilassa ja Lotan otsatukka sekä liinavaatekaappi olivat oitis anastaneet hänen sydämensä. Eräänä kauniina päivänä hän oikein säällisesti kosi. Lotta itki eikä tahtonut vastata myöntävästi.

Vielä vähemmän hän tahtoi vastata kieltävästi.

— Istu, istu, Strömberg! sanoi kirkkoherra ja kiipesi ylös kutomakammariin.

— No, muijaseni, mitenkä nyt teemme?

— Niin, hyvä Jumala, minkälaisia huolia tulee, kun on lapsia. Onhan Strömbergkin hyvä mies, mutta kyllä minun mielestäni Maunusen, joka on erittäin hieno ja sitä paitsi sinun virkaveljesi, pitäisi saaman ensin valita.

Ja sitten sai Strömberg tietää, että pikku Lotta oli kiitollinen hänen pyynnöstään, mutta ei vielä ollut oikein varma sydämensä tunteista, vaan tarvitsi viikon verran aikaa, tehdäksensä tuon hauskan tuttavuuden.

Setä Rantanen läksi parin päivän päästä Toivolahdelle.

— Minun mielestäni veli Maununen on aivan kuten oma poikani, enkä voi salata, mitä Herra antaa talossani tapahtua.

— Kiitoksia, setä! Toivottavasti ei mitään onnettomuutta?

— Hm ... se riippuu siitä mitenkä sinä ... hm ... tarkoitan, kuinka *kukin* asiaa katselee. Strömberg on kosinut Lottaa, sanoi setä ja tirkisteli tarkastellen minkä vaikutuksen hänen sanansa tekisivät Arvidiin.

— Hän kuuluu olevan kelpo mies, arenti on hyvä ja hän on varmaankin saanut niin paljon isänsä jälkeen, että tulee toimeen. Minä onnittelen sydämmestäni! sanoi Arvid ihan tyvenenä.

— Vai niin ... hm ... vai niin. Veljeni mielipide on siis, että meidän tulisi antaa Lotta Strömbergille?

— Rakas setä, en *minä* saata neuvoa tässä asiassa. Sehän riippuu Lotta neiden omista tunteista Strömbergiä kohtaan.

— Aivan niin ... hm ... totta kai. Hyvästi, veliseni.

Kotiin tultuansa meni setä Rantanen heti kutomakammariin.

— Kuules muijaseni, sano Fiinalle, että hän heti laittaa itsensä valmiiksi menemään kirjettä viemään Strömbergille. Aivan epäilemättä Maununen onkin Eevaan rakastunut. Ja nyt ei hänen ole tähän mitään sanomista, hän on nyt saanut valita ensiksi. Tapahtukoon Herran tahto! No katsoppas nyt, älä pillitä, Lotta! Tulettehan nyt molemmat naiduiksi.

*****

Kotkan ukko kuoli ja haudattiin; se nuori ystävä hautasi hänet, joka oli levittänyt vähän ilta-auringon loistoa hänen synkälle sairastuoteellensa.

Kun Arvid jumalanpalveluksen loputtua lähti ulos kirkkopihanportista, seisoivat siinä Metsolan ajoneuvot. Vapaaherratar, Kustaa parooni ja neiti Liina Akselson istuivat jo vaunuissa, mutta Gerda neiti astui alas vaunun astuimelta, kun pastori tuli, ja meni pari askelta häntä vastaan.

— Niin, nyt on vanhus raukka saanut levon. Kiitoksia siitä, että te ette unhottanut häntä viimeisinä aikoina, vaikka ... vaikka minä en sitte milloinkaan tullut teitä tavanneeksi siellä. Oletteko ollut sairas? Näytätte kovin kalpealta.

Hän katsoi tutkivasti pastorin silmiin.

— Hyvää päivää, pastori! Kiitoksia viimeisistä! Oli oikein hauskaa teillä. Miksikä ei teitä ole näkynyt meillä? kuuluu vaunuista.

— Pyydän nöyryimmästi... Olen ollut ... on ollut niin sairaanloista pitäjässä nyt jonkun aikaa.

— Ah, no pastori, älkää nyt turhia puhuko. Te olette *kaksi* kertaa ollut Jokiniemessä neljässätoista päivässä. Sen sanoivat Rantasen neidet, jotka tapasimme muutamia päiviä sitten ruukinpatruunan luona. He olivat erittäin charmeratut noista taajoista käynneistänne, sanoi Liina Akselson.

— Älkää unohtako meitä! Eikö sopisi tulla jäljestä puolenpäivän?

— Minä kiitän, mutta...

Gerda katsoi Arvidiin, ikään kuin hänen mielestään Arvidin haparoivat vastaukset olisivat tuntuneet kummallisilta ja kurotti hänelle kätensä sanoen:

— Tulkaa!

Hän tuli. Hän tuli vasten tahtoansa, aivan kuten hän olisi ollut hypnotisearattu. Kaislakylän kreivillinen perhe oli lähtenyt kotia. He eivät enää pitemmäksi ajaksi saattaneet jättää laveata taloudenhoitoansa ja siellä oli yhtä kutakin, jota tuli järjestää nuorta paria varten.

Elokuussa olivat häät viettävät.

— No nöyryin palvelianne, sielun paimen! Mitä Hiidessä, te laihdutte! Teissä ei tosiaankaan sana tule lihaksi, huudahti majuri Akselson, kun sai nähdä pastorin.

Ankara vastaus oli juuri puikahtamaisillaan Arvidin huuilta, mutta muitten kohteliaat tervehdykset estivät sen.

Neiti Gerda asetti niin, että sai vieraan pitää vähän aikaa itseänsä varten.

— Oletteko suuttunut minulle? Olenko loukannut teitä? Olinko liika rohkea teidän kodissanne ollessamme? En tarkoittanut mitään pahaa.

— Mutta neiti Stålsköld, mitä hyvänen aika...

— Ei, ei, ei mitään sovittelevia puhetapoja. Te juoksette piiloon, olette epä-ystävällinen. Mitä olen tehnyt?

— Siinä oli monta kysymystä yhtä haavaa, neiti Gerda. Mitenkä te, joka olette niin onnellinen, ihailtu, kadehdittu, saatatte vaivata itseänne tutkimalla vähäpätöistä kappalaisraukkaa?

— Hyi, kuinka katkera! Olette ennen ollut ystävällinen, sanoi hän hiljaisella äänellä ja katsellessaan Arvidia, hänen silmänsä synkistyivät.

— Suokaa anteeksi! En ole mikään hienon-maailman mies enkä voi, kuten sellainen, hallita ääntäni, tunteitani ja seurustelukäytöstäni. Saattaahan minulla olla huolia, jotka tekevät minun kummalliseksi ja tylyksi. Neiti Stålsköldin täytyy tyytyä, kun vakuutan, että te ette koskaan ole tehnyt minulle muuta kuin hyvää ystäväisyydellänne, että olen kiitollinen ja...

— Yksi ainoa pieni duetto, herra pastori! Gerda ei ole ainoatakaan ääntä laulanut, sitte kuin Aksel lähti.

Se oli vapaaherratar, joka käski...

Ja he lauloivat...

Hän oli jälleen leikissä. Hän iloitsi ansassaan ja suuteli kahleitaan sekä unhotti tulevaisuuden ja huomispäivän hetken onnellisuuden tähden. Ah, jos kuolema olisi kohdannut häntä tuossa, jossa hän seisoi, pianoon nojautuneena, ahnaasti katsellen noita valkoisia sormia, kun ne riennossa koskettivat näppäimiä, ja noita vaihtelevia ilmauksia hänen tummissa, jaloissa ja reippaissa kasvopiipteissään!

Voimakkaammin, aina myrskyisemmin lähenei hänen henkensä Gerdaa runoillan sanojen verhossa ja hänen omat tunteensa peittyivät hyväileviin säveleihin.

Ah, sekä sielun että äänen kielisoitto oli ikään kuin erehdyksestä saanut asuinsijan rahvaan lapsessa!

— Kiitoksia, pastori Maununen! Nyt en minä varmaankaan enään monta kertaa saa nauttia tätä suurta hauskuutta! Tulee niin paljon toimia nyt moneksi viikoksi. Häät vietetään jo Elokuussa.

Häät Elokuussa! No niin, sittehän kuitenkin kaikki olisi ehdottomasti, järkähtämättömästi lopussa. Miksi siis taistella vastaan, miksi kieltää itseltänsä tuota katkeran suloista nautintoa, vielä muutaman kerran kuulla hänen rakasta ääntänsä, katsahtaa hänen lumoaviin silmiinsä! Sydän raukka, no nauti siis lyhyttä, myrskyn hävittämää kesääsi! Ruskeat silmät, tunkekaatte siis syvälle sydänhaavaan, niin että oikein viiltää! Vietetäänhän häät Elokuussa...

IX.

Viran puolesta.

Pelästyneinä, levottomina juoksivat Metsolan palveliat toinen toisensa ohitse, kalmankalpeana istui vapaaherratar salissa, kyöneleet kiilsivät hänen mustissa, terävissä silmissään ja harmaat viivat hänen tummissa hiuksissaan näyttivät tulleen viikossa melkein leveämmiksi entistään. Suin päin vasten nojatuolia makasi pikku Elli; hänen keltaiset hiuksensa vavahtelivat, kun hän ääneensä nyyhkytti ja sellaisella epätoivolla, jota lapsen äänikin joskus saattaa ilmaista, huudahti: Hän kuolee! Hän kuolee!

Vanha parooni oli kovin suruissaan. Hän näytti kymmentä vuotta vanhemmalta entistään ja hänen silmiensä ympärillä oli punaiset renkaat, kun hän meni portaille pastori Maunusta vastaan.

— Kiitoksia, pastori; hyvä oli, että kiirehditte! Te tulette suruhuoneeseen. Hyvä Jumala, miksi minun täytyi nähdä tällaista päivää!

Tuo pieni, määrämittäisiin tapoihin tottunut mies rupesi hurjasti itkemään.

Arvid itse oli kalpea ja hänen suuret silmänsä olivat ikään kuin maalatut noihin valkoisiin kasvoihin.

— Gerda neiti on heikkona sairaana, kuulin minä.

— Hänen henkensä on vaarassa, *minun lemmikkini henki* ... pastori, jospa tietäisitte, miltä tämä tuntuu!

Pastorin silmät välähtivät ja hän tarttui äkkiä kaulukseensa, ikään kuin hän olisi ollut kuristumaisillaan.

Molemmat miehet katsoivat toistensa silmiin. Ainoastaan nuorempi heistä tiesi, kuinka suuressa määrässä tuohon suruun osaa otettiin.

— Herra parooni on kutsunut minua...?

— Olen, hän on niin ... kipu ja vaara, heikkous, näette... Tiesi Jumala, mitä hän oikeastaan tahtoo ... lyhyesti sanoen... Gerda toivoi saavansa puhua jonkun kanssa ... no, te kyllä käsitätte, hän tarvitsee lohdutusta, lapsi raukka.

Pieni pilvenhattara näkyi Arvidin kasvoissa. Hän oli siis tänne kutsuttu "virkansa puolesta".

— Niin, suoraan sanoen, hyvä pastorini, niin paljon kuin teitä kunnioitankin, olisin ehkä kuitenkin valinnut vanhemman papin Gerdan kanssa puhumaan, jos olisi ollut mahdollista saada ... ettehän suutu minulle?

Pastori kumarsi.

— Vielä sananen, hänellä on lavantauti. Ette suinkaan...?

— Minä pyydän, herra parooni...

Tällä tavallako hänen siis piti näkemän Gerdan!

Ensiksi Arvid hoiperteli kuten juopunut; rakastetun läheisyys, sairashuoneeksi muuttuneen neitsykammion umpinainen ilma ja hämärä valo, nuo monet pienet, hienot esineet, jotka haamoittivat täällä sisällä, huumasivat hänen. Sitten näki hän ainoastaan nuot kärsivät, pitsitynyllä lepäävät, kuihtuneet kasvot, joitten kalpeus punaisen peitteen takia selvemmin tuli näkyviin. Nyt sairaalla oli vähän levollisempi hetki, kuumeen synnyttämät ruusut olivat kadonneet poskilta, kivun hävitykset ilmaantuivat selvästi.

Vaan sittenkin oli hän entistänsä kauniimpi, hän näytti naisellisemmalta, hienommalta kuin milloinkaan. Voimakas, käskevä piirre hänen karkeanlaisen suunsa ympäriltä oli käynyt lempeämmäksi ja hänen säihkyvät silmänsä katsahtivat ystävällisesti ja rukoilevasti eteensä.

Arvid tarttui lujasti kullattuun tuolinselkään.

— Isä, onko pastori täällä?

Suuri Jumala, miten heikolta hänen äänensä tuntui!

— On, Gerda.

— Saat mennä, Anna, ja sinä, isä, puhu vähän äitini kanssa. Hänen epätoivoinen surunsa koskee niin kovin *tähän*...

Hän laski valkoisen, leveän, laihtuneen kätensä rinnalleen.

Arvid nosti esille tuolin, jonka kammarineitsyt äsken oli jättänyt ja vaipui aivan raukeana istumaan.

— Kiitoksia paljon, kun tulitte ... noin pian. Kiitoksia! Kuulkaa, ei suinkaan teillä ole noita mukana ... minä tarkoitan rippikapineita?

— Ei ... suokaa anteeksi, se oli kyllä paha...

— Kiitoksia! Se osoittaa, että olette käsittänyt minua... En ole kuolemanpelon tähden teitä kutsunut ... enkä tosiaankaan nyt ole valmis ... en uskaltaisi nyt nauttia. Sen verran jumalanpelkoa minussa kuitenkin on, vaikka, paha kyllä, en ole paljoa ajatellut...

Arvid tahtoi sanoa jotakin, mutta hän tuns selvästi, että ensi sanassa hänen surunsa jo pääsisi tulvailemaan.

— Olen monta vuotta vanhentunut tällä viikolla, pastori. Olen miettinyt niin paljon, oi, niin paljon ... minun pää raukkani...

— Ette saa väsyttää itseänne.

— Minun *täytyy* puhua. Olen miettinyt näinä pitkinä, tuskallisina öinä. Paljon, mikä ennen on minusta näyttänyt suurelta, on kutistunut kokoon äärettömän pieneksi, ja mikä on ennen näyttänyt pieneltä, on kasvanut ja on minua nyt tukehuttamaisillaan ... nyt tuntuu aivan, kuin jotakin olisi sisälläni rikkunut, nähkääs...

Arvid nousi paikaltaan ja istui akkuna-utimien varjoon, joten Gerdan ei sopinut nähdä hänen kasvojansa.

— Tapahtuu välistä, että Jumala, kun ei hän oikein saa meihin kiinni tavallisessa elämässämme, ottaa meitä pois omaa itseänsä varten ja valaa sydämmiimme sairastuoteella, kivun pitkinä hetkinä sitä, mitä emme terveyttä nauttiessamme emmekä ilon päivinä tahtoneet ottaa vastaan. Itsekoettelemus...

Pastori keskeytti puheensa. Gerda näytti väsyneeltä eikä ensinkään kuunnellut pastorin puhetta. Kun Arvid vaiken, aukaisi Gerda väsyneet silmänsä.

— Suokaa anteeksi, mitä sanoitte?

Arvid painoi päänsä alas päin. Ah, *tämän* sairastuoteen ääressä hänellä ei varmaan ollut mitään annettavaa...

— Ei minulla, nähkääs, ole kuolemanpelkoa. Välistä mielestäni olisi niin suloista kuolla pois *kaikesta* ja vapautetuin hengin liidellä kauas, kauas pois. Ennemmin nimittäisin tunnettani *elämänpeloksi*. Minun mielestäni, vaikka tulisinkin terveeksi, en enään koskaan saattaisi tulla onnelliseksi; tuntuu siltä, kuin elämäni olisi menetetty.

Arvidin kasvot vavahtivat. Hän istui jälleen tuolille vuoteen ääreen.

— Ellei tuo tunne aivan luonnollisesti tule kivusta ja heikkoudesta, niin tiedän ainoastaan kolme asiaa elämässä, jotka voisivat sellaista tilaa matkaansaattaa.

— Vai niin, te ymmärrätte siis kumminkin, mitä minä tarkoitan! No millaisesta tilasta luulette tämän syntyvän?

— Minä puolestani tuntisin siten, jos olisin syyllinen sellaiseen tekoon, joka olisi saattanut minun kadottamaan luottamuksen itseeni, kun en enään voisi kunnioittaa omaa parempaa puoltani; sellaiseen,

joka, vaikka olisinkin saanut Jumalan ja ihmisten anteeksi antamuksen, minua vaivaisi koko elämäni ajan. Luulen myöskin, että saattaisi siltä tuntua, jos joku, jota on rakastanut koko ... joku, jota on hartaasti lempinyt, tulisi poistemmatuksi ja jättäisi jälkeensä tyhjyyden, jota ei aika eikä...

Hän katsoi Gerdaan, tämä ei nyt enään ollut välinpitämätön. Noitten ruskeitten silmien katse tunki tutkivasti Arvidiin.

— Ja kolmas?

— Niin, jos olemme erehtyneet elämän-urastamme. Jos olemme valinneet tien, joka, vaikka se itsessään olisi kuinkakin hyvä, ei kuitenkaan ole meidän omamme, ja sitten olisimme käyneet niin pitkälle, ettemme enään kykene takaisin palaamaan. Jos olemme tehneet koko elämäämme koskevan päätöksen ja sitte havaitsemme olevamme harhateillä, huomaamme erehtyneemme.

Gerda oli puoleksi kääntynyt pois päin ja makasi ääneti, hänen rintansa kohoili hiljaa takaisin palaavan kuumeen tähden, joka pari tuntia oli ollut poissa.

Kellon naskunta pienellä, veistoksilla koristetulla piirongilla kuului aivan kovaa tässä hiljaisuudessa. Arvid katseli ympärilleen huoneen hämärässä valossa. Hän katseli jokaista esinettä ahnaalla mieltymyksellä. Vai niin, täällä hän siis oleskeli, hän, joka oli ryöstänyt hänen elämänsä onnen, täällä hän uneksi nuoren neiden ruusu-unelmia, täältä hän lähtisi morsiuskammioon tahi...

Nuot tummat silmät välähtivät. Entä jos hän menisikin *hautaan*, jos tuon toisen täytyisikin jäädä häntä kaipaamaan, iäti kaipaamaan, samaten kuin maalaispappi raukankin! Olisiko hänen surunsa helpompi silloin? Kentiesi ... mutta Gerda ... kuolemanhuntu tuon uljaan katseen peittona, katoavaisuus tuon ihanan...

Ensi kerran istui Arvid sellaisen naisen sairaavuoteen ääressä, joka hänelle oli kärsivää lähimmäistä kalliimpi...

— Kuinka pitkälle harhailaan silloin, kuin auttamattomasti on *liika* pitkälle kuljettu?

Gerda oli äkkiä kääntynyt Arvidin puoleen ja katseli häntä tutkivin silmin.

Pastori säpsähti. Hänen ajatuksensa olivat etäällä; ne olivat lentäneet todellisuuden ja nykyisyyden rajojen yli ja kulkivat Arkadian laiturilla.

— Siihen asti, Gerda neiti, että ei enään kunnian ja elämän-ilon välillä ole sovinto-oikeutta.

Gerda painoi kätensä silmiänsä vasten ja kirkkaat helmet vierielivät valkoisten sormien lomitse.

Arvidin sielussa tuntui, ikään kuin salama siellä olisi välähtänyt ja luonut hetkellisen valon. Suuri Jumala, *niin* oli varmaankin hänen laitansa!

Ja kun hän nousi istualta, mennäksensä pois, jotta hän ei, kuten sanoi, "väsyttäisi neitiä liiaksi" ja puristi Gerdan laihtunutta kättä hyvästijätöksi, loi hän syvän katseen noihin rakkaisiin, kuihtuneisiin kasvoihin, ja sanoi:

— Mutta kunnian ja totuttujen tapojen lait eivät ole, kuten tiedätte, aivan yhtäläisiä, neiti Gerda. Omantunnon tuomio on *toinen*, yleisön tuomio *toinen*. Väärä arkuus on vienyt monta, jotka vielä olisivat saattaneet löytää oikean tien, sinne, missä heikot sielut...

Hän vaiken.

— ... Heikot sielut?

— ... Lankeavat syvälle tahi — itse hävittävät oman ruumiillisen verhonsa.

Gerda painoi kasvonsa syvälle, syvälle tynnyynsä ja kuopille vajonneet poskensa hehkuivat punaisina hänen aavistaessaan, ettei hän enään ollut ainoa, joka tuns salaisuuden, mikä hänen kärsimisensä ajalla oli selväksi käynyt, sen salaisuuden, että Gerda Stålsköldin selvä pää oli erehtynyt tiestä silloin, kun luuli voitavansa ilman sydämensä seuraa vakavasti ja varmasti kulkea uljaan sukuperän ja kullaan uurtamaa tietä vihkituolille.

Kun Gerda katsoi ympärilleen, oli hän yksin.

X.

Rukkaset.

Ylhäisissä seuroissa se seikka herätti suurta huomiota, että Kaislakylän nuoren kreivin, Aksel Svedenhjelmin ja neiti Gerda Stålsköldin kihlaus oli myttyyn mennyt.

Jos pulassa oleva jalosukuinen vaakunan verosta ottaa rahaa ja sitte, kun on havainnut mamsellin, joka oli välttämättömänä lisänä, ikäväksi, tahi kultauksen liika ohueksi, tahtoo parantaa erehdyksensä, niin, no niin, olkoon menneeksi.

Mutta kahden vanhan suvun, kunnan nuoruudenystävien lapset, ei, tuo tuollainen on aivan liikaa.

Jokainen tiesi pilkulleen, miten kaikki oli tapahtunut. Joku tiesi, että Gerdalla oli ollut isorokko ja kreivi Akselin rakkaus ei kestänyt rokosta syntyneitä arpia. Toiselle oli päivän selvää, että morsian heikkona sairautensa jälkeen, oli vaatinut häitteen siirtämistä seuraavaan kevääseen, sekä että maltiton sulhanen vähän sopimattomin sanoin oli ilmoittanut pettyneensä toivossaan ja niin oli toinen sana toiseen aihetta antanut siksi, että koko liitto oli myttyyn mennyt. Kolmas kohotti olkapäitään, kuullessaan noita "lapsellisuuksia", ja hänen mielestään oli kummallista, ettei "herrasväki tietänyt, miten Gerda neidestä oli tullut uskonkiihkolainen sekä että hän oli antanut rukkaset kreivi Akselille, kun tämä ei tahtonut pitää iltarukousta palveliain kanssa yhdessä".

Jotta emme mekin erehtyisi, täytyy meidän olla kovin rohkeita; me kumarrumme Gerda neiden olan yli kurkistamaan, miten hän vielä aivan heikkona ja kalpeana, eräänä Elokuun päivänä, jolloin ensimmäiset syystuulet ulkona lehahtelivat, istuu pienessä huoneessaan ikkunan ääressä ja kirjoittaa:

Aksel!

Tämän kirjeen kirjoitan vanhempieni tietämättä. He, jos siitä vihiä saisivat, tekisivät mitä suinkin saattaisivat, estääksensä minua tätä kirjoittamasta. En kestä nyt mitään myrskyjä enkä rukouksia; minä tarvitsen päätökseen saatetun tapahtuman tuekseni vastustaakseni heitä ja odotan siinä asiassa apua sinulta, vaikka sen saisinkin ainoastaan loukatun miehuullisen ylpeyden vaikutuksesta.

Tämä on ainoa asia, jota sinulta pyydän, Aksel. En voi tulla vaimoksesi! Suo anteeksi, että kauan olen luullut sitä saattavani, että tämän erehdykseni kautta tietämättäni olen pettänyt jalon miehen, jota minä — olkoon Jumala todistajanani, — olin päättänyt koettaa tehdä onnelliseksi!

Sydämmeni heltyy, ajatellessani sinun rakkauttasi ja huoltasi, kun isäni sähkösanoman kautta kutsui sinua sairastuoteeni luo. Sinä ansaitset vaimon, joka täydellisesti voi palkita hyvän sydämmesi hellyyden. *Minä* sitä en voi; juuri tämä tauti, joka saattoi minua vakaammin ajattelemaan elämää ja tulevaisuutta, on minulle selvittänyt, että kunnioitus ja hellyys, jota tunsin ja jota aina sinua kohtaan olen tunteva, eivät olleet tarpeeksi tukevana pohjana avioliiton perustukselle. Minä luulen avioliitossa löytyvän koettelemuksia, joita kestääksemme net eivät riitä.

Sydäntäni kivistää, muistaessani tutkivata katsettasi, kun havaitsit muuttuneeni, vaikka minä kyllä ainakin lienen ollut sellainen morsian, että tarvitsin anteeksi antamustasi. Haikealla mielellä muistelen myöskin miten surit, kun juhlallisuus, joka meidät ainiaaksi olisi yhdistänyt, siirrettiin tuonemmaksi.

Jos tämä olisi koskenut ainoastaan *minun* tulevaisuuttani, olisin kentiesi pysynyt sanassani. En luule koskaan saattavani tuntea ketään kohtaan sellaisia tunteita, jotka lienevät tarpeellisia yhteistä onnea rakentaissa. Mutta *sinä* ansaitset paremman kohtalon, kuin tuon laimean kodin onnen, minkä puolisosi *velvollisuuden täyttäminen* mahdollisesti tuottaisi. Kentiesi oma sydämmesi jo on sinulle sanonut, mitä en kykene sopivin sanoin, vähimmän loukkaavalla tavalla selittämään, kuten tahtoisin.

Jos voisit katkeruudetta nähdä minua, ja jos ne totutut tavat, joita me jo liittomme purkamisella loukkaamme ja mitkä minua pelottavat, jos ne tavat sallisivat meidän toisiamme tavata, niin luulisin suullisesti voivani paremmin selittää sinulle, mikä minun on tähän päätökseen pakottanut.

Vielä kerran pyydän nöyrästi ja sydämmellisesti sinua antamaan minulle anteeksi sen

surun, jonka hyvälle, rehelliselle sydämmellesi olen tuottanut! Hartaasti toivon sen päivän tulevan, jolloin sinä liitossa toisen, paremmin sinun arvoisesi naisen kanssa olet löytänyt onnen niin suuren, että voit siitä, mitä tänä päivänä raskaalla mielellä teen, kiittää

Gerdaa.

* * * * *

Vanha kreivi oli ollut ulkona eräällä ulkotalolla eikä tavannut kreivi Akselia sinä päivänä, jolloin kirje tuli Kaislakyylään, ennenkuin vasta päivällis-aikana. Aksel näytti riutuneelta. Kasvot olivat kalpeat, ja vaaleat jättiläisviikset värähtivät. Molemmat herrat olivat ratsastuspuvussa.

— Hyvä ihme, Aksel, mikä nyt? Mikä sinua vaivaa? Onko joku onnettomuus kohdannut Saida?

— Ei, isäni, mutta...

— Eikö se kulje hyvin? Etkö saa sitä luopumaan pahasta tavastaan? Pistääkö se yhä vielä juostessaan kuononsa jalkoihinsa? *Jokin* sinua vaivaa, Aksel...?

— Lukekaa...

Ohimosuonet vanhan kreivin hienosti muodostetussa päässä pullistuivat, kun hän luki kirjettä, tummat pilvet synkistivät hänen otsansa ja joka sanalta löi hän tahtia ruoskallaan kiitävälle saapasvarsillensa.

— Minkälainen loukkaus! Me annamme heidän viisi... Tahi rakastatko häntä vielä, tuota oikullista, järjetöntä tyttöä?

Nuot kalpeat kasvot kirkastuivat ja tuo pieni, kaunis vartalo ikään kuin kasvoi parin tuuman verran:

— Rakastan, isäni.

— Nonoh, poikani! Unohda, mitä sanoin. Vähän heikkoutta ja kiihotusta kivun jälkeen. Pieniä haaveiluja, ymmärräthän. Tuossahan on selvillä kirjaimilla kirjoitettuna, ettei hän huoli kenestäkään muusta, ja terveen, täysi-ikäisen, kolmenkolmattavuotiaan tytön, hyvä ihme, täytyy rakastaa. Siis hän rakastaa *sinua*. Voitonriemuisena todistuksensa selvästä logiikasta käveli vanha kreivi lehtokujaa pitkin ja ruoska vingahti yhä vielä vasten saappaanvartta, kun hän jupisi lohdutellen:

— Ole levollinen, poikani, totta tosiaan minä luen lakia Kasimir ystävälleni. Miten pannahitten tavalla tuo pöllö lapsiansa kasvattaa! Kyllä kai pidät huolta siitä, että Palmerstonin etujalkoihin pannaan kääreitä joka aamu, ja sitte hierotaan. Hemmetin suonenrävähdyt! Kyllä, kyllä elämässä koetellaan, poikani.

Parooni Kasimir oli onneton, mutta ei voinut asiaa parantaa. "Veliseni", näin lopetti hän kirjeensä, "minun täytyy tunnustaa, etten mitään voi tehdä omaa lastani vastaan. Stålsköldien tunnollisuuden muassa on hän äidin puolelta perinyt Gripenstammien itsepäisyyden, ja surulla täytyy minun nähdä yhden hartaimmista toiveistani menevän myttyyn. Minä en siihen ole syypää, eikä Julia myöskään. Säilytä kuitenkin kaikesta huolimatta vähän ystävyyttä vanhaa lapsuudenystäväsi kohtaan. Kasimir."

Kaikki olivat hiljaa Kaislakyylän perhepiirissä, kun vanha kreivi ääneensä luki kirjeen.

Kreivi Aksel nojasi päänsä käsiänsä vasten ja kun isä oli lukenut loppuun asti, puristi hän rikki kyöneleen silmäkulmastaan ja lähti ulos sanaakaan lausumatta.

Vanhukset istuivat ääneti suruissaan ja katsoivat toinen toisiinsa. Äkkiä nousi kreivitär istualta:

— Jumalani, Aksel näytti niin kummalliselta! Eipä hän vain mahtane mennä tekemään itselleen jotakin pahaa! Aksel, Aksel!

Ulkona porstuassa saavutti hän Akselin.

— Aksel, mihinkä menet?

Aksel nojasi hienot, kalpeat kasvonsa äidin olkaa vasten ja nyyhkytti niin, että hänen pieni vartalonsa vapisi:

— Äiti, hän on särkenyt sydämmeni! Minä menen...

— Varjelkoon! Mihinkä?

— Minä menen ... minä menen ... käskemään, että panevat Biankan ja Fatiman valjaisiin jahtivaunujen eteen. Minä tarvitsen virvoitusta, äitini...

Kymmenen minuuttia tämän jälkeen seisoivat vanhukset salin akkunan ääressä ja näkivät rakkaan poikansa ajavan alas lehtokujaa pitkin. Bianka muikerteli hopeanvalkoista harjaansa ja viskasi eteen päin kellertävänvalkoiset kavionsa keikailevasti ja keijukaismaisesti, ikään kuin se olisi ollut hovitanssiaisissa pyörielevä neiti Svedenhjelm. Fatima oli vilkas kuin tuli ja leimaus, ja pureskeli vaununtankoa että vaahto räiskyi sen kastanianvärisen rinnan ympäri. Ylpeänä kuin kuningas ohjasi Aksel molempia hevosia. Noitten vaaleitten jättiläisviiksien yläpuolelle oli syntynyt kärkevä sävy ja kalpeille poskille punertava hohde.

— Ja *sellaisen* miehen on hän viskannut luotaan! huokasi kreivitär äidillisellä surulla ja ylpeydellä.

— Niin, naiset ovat naisia; niitä ei milloinkaan oikein käsitä, tuumasi vanha kreivi.

— No mutta Hugo sinä! Enhän *minä* koskaan kureillut sillä tapaa!

Kreivi vilkasi vähän sivulleen puolisonsa pieniin, kuihtuneisiin ja keltaisen kalpeisiin kasvoin, jotka eivät juuri milloinkaan olleet toiseltaisilta näyttäneet ja muisti kuinka hänen oli aikoinaan ollut vaikea tyytyä neiti Bergströmmiin, jolla kuitenkin oli puoli miljoona, millä kreivi sukukartanonsa vapautti velasta. Vähäinen hymyily näkyi kreivin suupielissä ja hän taputti puolisoansa ystävällisesti olalle sekä vastasi:

— Et suinkaan, siitä en tosiaankaan saata sinua syyttää, hyvä ystäväni.

XI.

Rippikoulu.

Oli kahdeskymmenes sunnuntai Kolminaisuudenpäivästä. Lokakuussa oltiin, ja vilusta sinertävät seurakuntalaiset Toivolahden kirkossa seurasivat vain puolittain jumalanpalveluksen toimia; sillä puolittain heidän mielensä myöskin oli kiintynyt perunamaihin, he kun olivat pelossa ja toivossa noitten jalojen juurikasvien tähden ajatellessaan miten saisivat ne katon alle ennen yöhalloja, ja ne joilla oli korkeanlaiset pelot taikka jotka jo olivat "perunan-ottonsa" lopettaneet, he istuivat harmitellen ja huolehtien kentiesi paljoo enemmän elukanhinnan laskemista, kuin kuolemattoman sielunsa tilaa.

Alttaripalvelus oli loppunut ja "saarnavirttä" veisattiin. Sakaristossa istui Arvid Maununen täydessä papillisessa puvussa ja silitteli kädellään käsikirjansa lehtiä, silmäillen vielä kerran siinä säilytettyä paperipalaa, johon hän esityksensä johdoksi oli kirjoittanut muistiin saarnansa luonnoksen.

Lukkari Oksanen seisoi hänen edessään yhtä hajasäärisenä kuin keväälläkin, mutta enemmän kunnioittavana. Uusi pastori ei milloinkaan ollut käynyt lukkarilla rahoja lainaamassa eikä mitään muutakaan apua pyytämässä. Hän oli ystävällisesti, mutta vakavasti kieltänyt pois kaiken pitäjän juoruttelun sakaristosta. Nyt oli ukko Oksasella kuitenkin nähtävästi jotakin sydämellään, josta hänen välttämättömästi täytyi puhua sielunpaimenelleen, maksoi sitte, mitä maksoi.

— Herra pastori...

— Mitä nyt?

— Suokaa anteeksi, onko pastori kuullut paroonilaisista nykyään mitään?

— En, vastasi Arvid hämmästyneenä ja katsoi lukkariin.

— Hm ... hm ... pastori kai tietää, että neiti on kirjoittanut rukukset kreivillensä?

Pastori hätkähti ja nousi puolittain tuoliltaan, katkaistaksensa keskustelun, mutta hänen polvensa olivat äkkiä käyneet niin erinomaisen hervottomiksi.

— Eihän tuo totta saata olla.

— On se niin totta kuin onkin; veljenitytär on siellä kammarineitsyenä, suutarin Fiina, kyllä pastori tietää.

— Vai niin ... hm... Oksanen menee nyt lehterille katsomaan, miten nuori seminaarilainen, joka tänään soittaa ja laulaa, tulee siellä toimeen.

Se pappi oli tosiaankin kummallinen, antoi vielä virkamuistutuksen vastaukseksi noin hauskaan uutiseen!

Ah, Herrallamme on tosiaankin paljon vaivaa pitäessään huolta sekä paimenistaan että lampaistaan täällä maan päällä! Suurissa, hienoissa seurakunnissa, joissa lampaat leikkivät seurapiiriä ja paimenet suuremmassa tai pienemmässä määrässä ovat Kristuksen kavaljeereja, noh, se nyt niissä on sellaista, mutta täällä Toivolahdessa!

Ah, täällä lampaat istuivat ja surivat perunoitansa ja paimen näki sielunsa silmillä ainoastaan ruskean silmäparin läpitunkevan katseen leveän otsan alla, hän kuuli vain yhden ainoan äänen, joka hänen sydämessään riemuitsi: "Vapaa, vapaa!"

Ja kun saarna oli loppunut, alttaripalvelus toimitettu, kuulutukset luetut ja pastori Maununen Martta muorin seurassa lähti tuulessa kotia pieneen, hauskaan pappilaansa, tuntui siltä, kuin lentelevät lehdet olisivat suhahtaneet: "Hän on vapaa!"

Mutta mitäpä hyvää Arvidilla siitä oli, että Gerda oli vapaa? Päin vastoin, jos häät olisi pidetty Elokuussa, kuten aiottu oli, niin hän nyt olisi kaukana, kaukana poissa. Jos taas häät olisi pidetty joulun aikaan, kuten myöhemmin oli päätetty, sitte kun oltiin varmat Gerdan hengen pelastamisesta, silloin ei hän myöskään enään kauaa olisi viipynyt tässä seudussa. Mutta nyt, nyt täytyi hänen olla väkevä, hänen ei tullut Gerdaa tavata muuta kuin silloin, kuin hän siihen oli pakotettu, kerran tahi kahdesti vuodessa. Taistelu sokeata jumalaa vastaan oli yhtä kova, mutta paljon vaarallisempi nyt.

Ja kuitenkin pohjatuulonen lauloi: "Vapaa, vapaa!" ja aitan päädyssä viiri vingahteli: "Hän on vapaa!" niin selvästi, että Arvid vilkasi sivulleen äitiinsä, ihmetellen, eikö hänkin tuota kuullut.

Väkevä hän oli ja taisteli kuten mies.

— Tulkaa katsomaan meitä joskus yksinäisyydessämme, pyysi parooni, kun sattumalta tapasi pastorin.

— Kiitän nöyrimmästi; lukusijat vievät kaiken aikani.

— Mutta Arve, kun ei parooni vain suuttuisi sinulle, kun et milloinkaan sinne lähde? sanoi Martta muori.

— En malta jättää äitiä yksin näinä pitkinä syysiltoina.

— Oi, Arve, älä sinä kuluta aikaasi täällä minun luonani, minä olen tämmöinen vanha lahonnut kanto. Kun et Jokiniemeenkään lähde — saattavatpa pian viedä *sinulta Eevankin* — Lottahan jo meni kaupaksi, mötisi eukko.

* * * * *

Tuli adventti.

— — — — —
Jos sielustasi himot maailman
On poistuneet, ja tunnet taivahan,
Ja ovens' sulle avaa Eedeni,
Ei ihme se, nyt ompe adventti!

Ja läpi talvi-ilman tuulonen
Tuo äänen taivahaisen, suloisen,
Laps' Herran lähettämä syntyyppi
Jo kohta! Riemuitse: on adventti!

— — — — —

Mutta Toivolahden pienessä pappilassa ainoastaan Martta muori oikein täydellisesti nautti adventti-ajan merkityksestä. Arvidin sielussa eivät nuot taivaalliset äänet oikein helähtämään mahtuneet kahden maallisen äänen vuoksi, joista toinen iloisesti lauloi: "Hän on vapaa", vaan toinen vienon surullisesti: "*Sinun* omaksesi ei hän toki milloinkaan tule."

Sitten tuli ensi lumi eikä se kauan maata peittänyt, ennenkuin uhkeitten kulkusten äänet kuuluivat alhaalla Toivolahden pappilan veräjällä. Neiti Stålsköld tuli ilmoittamaan pikku Elliä rippikouluun.

Gerda oli tullut entistä vakavammaksi, mutta heikkous, joka kivun jälkeen vielä hänessä ilmaantui, nuot tummat hiukset, lyhyet kuten pojan, mitkä uudestaan olivat kasvaneet niitten sijaan, jotka kuume oli ryöstänyt, tekivät hänet entistä viehättävämmäksi ja naisellisemmäksi.

Hän oli enemmän sairashuoneen, kuin salongin Gerdan näköinen.

— Kiitos käynnistäne sairaavuoteeni luona, pastori! Te käsitätte ehkä nyt paremmin kuin minä saatoin selittää, mikä minun mieltäni suretti ja painoi?

— Kyllä minä ymmärrän...

Ah, ei ole helppo puhua nuoren tytön kanssa hänen purjetusta kihlauksestaan. Jos tämä sitte vielä on tyttö, jota rakastaa...

Sitten tuotiin pikku Elli esiin, punastuneena ja ujona, ja hänen nimensä kirjoitettiin ensimmäiseksi vuoden rippilasten-nimiluetteloon.

— Isäni ja äitini olivat aikoneet pyytää teitä antamaan opetusta Ellille kerta viikossa kotona Metsolassa, mutta minä luulin pikku sisarelleni hyödyllisemmäksi lukea muitten nuorten kanssa yhdessä ja pyysin heitä luopumaan tuumastansa.

— Minä kiitan teitä, neiti; te olette sen kautta säästänyt minua ikävästä tehtävästä, minun olisi nimittäin täytynyt antaa kieltävä vastaus paroonille.

Gerda katsoi pastoriin. Hän oli kuitenkin mies. Se runsas palkinto, joka olisi odotettavissa ollut yksityisestä opetuksesta "paroonin tyttärelle" ei näyttänyt vaikuttavan mitään tähän köyhään pastoriin.

— Häiritseenkö, jos joskus seuraan Elliä tänne? Minulla olisi hauska muisto omasta rippikoulustani, onnellisimmasta ajasta, mitä minulla on ollut koko elinaikanani. Kyllä minä istun aivan hiljaa.

Pastori sanoi Gerdan olevan tervetulleen, mutta hän ei puhunut totta. Eikö se siis auttanutkaan että hän itse vältti Gerdan vaarallista seuraa! Ja sitä paitsi häiritä häntä opettaessaan tuo ehdoton tarkastus.

Mutta ihmis-sydän on heikko. Muutaman viikon kuluttua havaitsi hän hämmästyksekseen, että hän tunsu itsensä pettyneeksi ja alakuloiseksi, kun Elli tuli yksin, ja uutta eloa, uutta voimaa valui hänen sanoihinsa, kun hän tiesi, että raollaan olevan oven takana istui neito, jolle hän ei milloinkaan puhuisi sydämmensä tuskasta, mutta jonka edessä hän kuitenkin tahtoi seisoa niin jalona ja hyvänä kuin ikänä pieni pappi saattaa olla vapaasukuisen, suuren maailman hienon naisen edessä.

— Uskallanko olla rohkea ja tarjota kahvia kupillisen. Ei se ole huonoa itsessään, kahvi, eikä siinä ole sikuriakaan paitsi hiukan vain, sanoi muori välistä, kun koulun lomatuntia vietettiin.

Ja sitten istuivat kaikki neljä vieraskammarissa sillä välin, kuin täysihopeiset teelusikat, sekä kupit, joissa oli sininen kukkakiehkura syrjässä, tuotiin esiin. Ja kun Gerda tuli kotia Metsolaan, loistivat hänen silmänsä ja posket hehkuivat ja hän tuli yhä enemmän entiseksi terveeksi Gerdaksi, jonka lavantauti houkutteli kultakahleista silloin, kun se anasti hänet omiinsa.

Gerda nautti Arvidin selvästä, raittiista ja iloisesta uskonnontotuuksien esityksestä, tietämättään miten sana ja ääni, puhe ja saarnaaja kasvoivat yhteen hänen sielussaan.

Ja niin syntyi siinä *kaksi* "uudistusta"; lapsen sydämmen, joka avautui Jumalalle, sekä tuon nuoren, vahvan, vapaan sydämmen, joka avautui vastaanottamaan Hänen ihmislapsille lahjoittamaansa ihaninta lahjaa, rakkautta.

Gerdan kodissa oli eräs ylpeästi ja halveksivasti lausuttu sana "pastorista" levittänyt ensimmäisen valonsäteen hänen sydämmeensä, saattaen hänet tuntemaan oman itsensä.

Parooni oli tullut kirkonkokouksesta, jossa pitäjän pikku talolliset sekä pastori Maununen eivät oikein tahtoneet taipua pitäjänpohatan mielipiteitten mukaan. Noh, parooni ja uusi lautamies olivat asian päättäneet kuitenkin, mutta vähän tyytymättömyyttä oli sentään vielä jäljellä.

— Kankea kappalainen tuo Maununen! Jos hän nyt vielä lisäksi saa Jokiniemen ukon tavaroita, niin ei ole hyvä otella tuon talonpoikais-pojan kanssa, oli parooni päivällispöydässä pilkallisesti sanonut.

Voi, miten se koski sydämmeen, kun isä sillä tapaa puhui! Gerda kärsi aina vanhempiansa ylpeydestä ja halveksimisesta niitä kohtaan, joita pitivät itseään alhaisempina. Nuot heidän ominaisuutensa tulivat esiin ainoastaan kotipiirissä, sillä heillä oli tarpeeksi suuri tottumus seura-elämän tavoissa, voidaksensa ulkona maailman tanterella mukautua uudemman ajan katsantotapaan. Mutta *tämä* oli vielä entistä kovempaa, se tuntui ikään kuin personallisesti loukkaavalta; Gerdan posket hehkuivat ja hän virkkoi

kiivaasti:

— Mutta isä, sivistynyt, itsenäinen mies saanee toki pitää oman mielipiteensä!

— Saa, Jumala varjelkoon, hyvänen aika. Ja mitä Toivolahden pitkään pappiin tulee, niin hän sen kyllä *pitääkin*, niin että tuntuu, mutta vielä, Jumalan kiitos, olen *minä* herrana seurakunnassamme, tyttöseni.

Sanat "Toivolahden pitkä pappi", koskivat Gerdaan kuten ruoskan lyönti ja hän puri huuliensa, tukehuttaaksensa kyyneleitänsä. *Häntä*, joka on niin ylevä, niin hyvä ja lempeä koko ihmiskuntaa kohtaan, tuolla tavalla arvosteltiin. Ah, Gerda olisi tahtonut korottaa tuon papin niin korkealle, että jokainen olisi saattanut nähdä, minkä arvoinen Toivolahden pastori oli, ettei kukaan olisi uskaltanut häntä enään halveksia...

Hän olisi...

Ja sitten hän sisällä omassa pienessä huoneessaan purskahti itkemään. Ja noitten kuumien, lämpimien kyynelten kylpy virutti pois kaikki, mitä heidän välillään vielä oli; noitten polttavien, helmeilevien pisaroiden väikkeessä seisoivat Toivolahden papin kuva ylevimpänä, parhaimpana miesten joukossa, ja hän näki, miten hän vähitellen oli tullut tuota jaloa miestä liika lähelle. Ja tämä, *tämä* oli siis rakkaus, jonka olemusta hän ei milloinkaan ollut käsittänyt?

Ei, ei, siten ei saattanut olla, sairaaloinen kiihoitus se vain oli, jota ei saanut pitemmälle laskea. Kauniisti olivat vanhemmat menetelleet, kun jotenkin pian lakkasivat vaivaamasta häntä rukouksillaan, silloin kuin toivoivat, ettei hän Akselille rukkasia antaisi; mitään suurempaa surua ei hän milloinkaan heille tahtoisu tuottaa.

Ja keväällä, kun tie oli kuiva ja kaunis jälleen, ja aurinko paistoi ja laineet hymyilivät, kulki pieni Martta muori turhaan pyyhkiellen kukkareunaisia kahvikuppejansa ja kurkistellen veräjää kohti, tulisiko hänen hyvä, herttainen neitinsä. Gerda neiti ei enään milloinkaan ollut mukana, kun Elli tuli.

Ja rippikoululapset näkivät pastorin aina vakavampana, lempeänä ja herttaisena kuten ennenkin, mutta hänen äänensä oli surullisempi. He luulivat tämän tulleen siitä, että rippikoulu nyt oli loppumaisillaan; katkismuksessa oli jouduttu alttarin sakramenttiin ja piipianhistoriassa Kristuksen kärsimiskertomukseen...

— Eikö iso neiti enään milloinkaan tänne tule? kysyi Martta muori.

— Kiitoksia kysymästänne, kiltti Martta muori, hänellä on niin hirveän paljon tehtävää.

— No kas vain, hän tekee varmaankin hyvin hienoja töitä, neuloo korko-ompelua ja muuta sellaista.

— Hoh ei, hän istuu useimmiten ratkomassa kreivin ruunuja pois kapiostaan, selvitti pikku Elli aivan viattomasti.

Lehdet olivat puhjenneet, saaret olivat viheriäisiä ja kesä oli lähestynyt, kun Gerda jälleen tapasi Arvidin. Oli helluntai ja Arvid seisoivat alttarin kehyksessä niitten nuorten ympäröimänä, jotka olivat ripille laskettavat ja valmistus-aikana oppineet häntä rakastamaan. Auringonsäteet virtailivat sisälle suuresta kuorin-akkunasta ja leikitsivät alttaripöydän sametilla, hopeatähtien joukossa, nuoren lauman hienoissa kiharoissa ja tuon ylevän pään tummissa hiuksissa, joka kohosi kaikkien yli. Hänen äänensä kaikui lämpimältä ja lempeältä, kun hän uskonsääntöjen pylväskäytävistä saattoi nämät nuoret luonnon helmaan ja opetti heitä myöskin sieltä löytämään sen ystävän, jota kaikkialla etsimme. Sitten kääntyi hän Elli Stålsköldin puoleen ja kysyi häneltä, muistiko hän jonkun värsyn, josta ennen oli ollut puhetta ja joka erittäin johdatti ajatuksiamme havaitsemaan Jumalaa luonnossa.

Punastuneena, ja ensin tuskin kuuluvalla äänellä vastasi Elli; mutta ääni kävi selvemmäksi ja tuo pieni keijukaismainen olento seisoivat oikoisena ja rohkeana, kun hän oli ehtinyt loppusäkeeseen:

— — — — —

Niin paljon kaunista kun nähdäksemme
Luo luomakunta, elo etehemme,
Mi ihanuus on silloin iäisellä
Sen lähtehellä!

— On todellakin ihastuttava kuulla tuota lasta, mumisi parooni ihan liikuttettuna istuessaan tuolissansa.

Gerda katseli lakkaamatta Arvidiin ja pikku sisareen.

Hän muisti, miten kreivi Aksel heidän lyhyenä kihlaus-aikanaan kerran oli ihastuneena sanonut:

Tulevana kesänä täytyy minun pikku vaimoni tulla leikkisotaa katselemaan. Ja sydämmesi on täyttyvä voitonriemusta, Gerda, kun näet minun rykmenttini rientävän esiin kuten tuiskuva tuuli, jalustin jalustimen vieressä, että joka jäsen ratisee ja joka hermo hätkähtää ja ilma tuskin ehtii väistyä kaartilaiden tieltä!

Nyt oli kesä täällä, mutta *hänen* sankarinsa ei ratsastanut tuulen tapaan sotilaitten etupäässä. Hän tuli esiin kuten tyyni, leppeä kesä-ilma Pohjolan metsissä ja hänen nuori sotajoukkonsa vannoi kyyneleet sinisissä lapsensilmissään uskollisuutta Karitsan lipulle. Ja kuitenkin — hän ei ollut sitä milloinkaan selvemmin tuntenut — olisi hän ollut äärettömän onnellinen, jos hän olisi saanut nimittää tätä sankaria omakseen. Mutta muutamia päiviä tämän jälkeen lähti parooni perheineen Wiesbadeniin.

Neiti Gerdan tarvitsi sairautensa perästä tulla "kylpylaitokseen".

XII.

Kotiin pääsö.

Lukkari Oksasen täytyi noutaa pappilan kyökistä paperi, jossa sunnuntain virret olivat lueteltuina, salin seinäkello oli seisautunut, vaan sitä ei kukaan huomannut, ja Loviisa kulki varpailiaan ympäri.

Martta muori oli sairaana.

Kalpeana, kumarruksissaan istui Arvid vuoteen ääressä, katsellen, miten pieni, laiha rinta vaivalloisesti kohoutui ja miten ryppyiset kasvot aina vähenemistään vähenivät ja ikään kuin vaipuivat päivä päivältä pitsilakin sisään.

Nyt oli Syyskuu ja Martta muorin terveys oli Heinäkuun lopusta asti ollut huononlainen. Mikä kipu hänellä oli, siitä ei piirilääkärikään tehnyt suoraa selkoa; kentiesi konehisto oli loppuun kulumaisillaan. Ei ollut pakottavaa elämisen tarvetta, ei ollut surettavia huolia, jotka olisivat saaneet sitä jälleen käymään.

Eihän sopinut sairaana maata, kun joka tunnin työpalkka tarvittiin ruokaan ja kirjoihin Arvidille, ei, sehän oli mahdotonta. Lähteä Arvidin luota, kun hän vielä matkusti hiippakunnan ympäri ylimääräisenä, konsistorion kyytihevosenä, ei, sehän olisi ollut liika katkeraa. Mutta nyt oli ponnen huolehtiva jänteveys veltostunut. Nyt istui Arvid toista vuotta omassa kodissaan ja yhtä kauan oli muori hänen kanssaan tasannut omantakeisuuden ilon; nyt kostettiin kaikki raskaat vuodet, ullakkokammarin kylmyys, leivän suru väsymyksessä ja heikkoudessa, kello oli käynyt loppuun, laiha sisäänpainunut rinta kahisi ja korisi, vanha konehisto puhkui, kajahtaaksensa iäisyyden kaksitoista-lyönnin. Mutta Martta muori oli tyytyväinen kuten päivämies, nähdessään auringon länteen laskevan. Tosin kyllä hänen oli vaikeata erota Arvidista, mutta ah, elävän Jumalan kaupungissa, Jumalan, johon hän niin varmaan luotti, siellä aika kuluu pian; mikä täällä alhaalla on pitkä elämä täynnä taistelua ja koettelemuksia, näyttää tuolla ylhäällä muutamalta silmänräpäykseltä vain. Kyllä Arvid tulisi suremaan, mutta ah, lapsen kyyneleet katoavat pikemmin kuin äidin suru; elämä virtailee yli kummun, johon vanhat ovat rauhan lepoon menneet, vie nuorison muassaan ja puhaltaa sydämmestä pois kaipauksen.

Se häntä vain huolestutti, että hänen kipunsa tuotti pojalle menoja.

— Arve poikani, sinä panet liika paljon rahoja minun tähteni. Ei se kannata. Jos Jumala tahtoo, että minun tästä pitää nousta jaloilleni jälleen, niin kipuni kyllä menee kamferttilinementillä ja prinsintipoilla.

— Oi äiti, äiti, miten puhut!

— Mitä tohtori otti, Arve?

— Äiti rakas, älä tuollaisia ajattele.

— Minä *tahdon* tietää, mitä hän otti.

Arvid ei vastannut; hän lankesi polvilleen vuoteen ääreen ja nyhkytykset vavistuttivat tuota voimallista olentoa.

Pienet, laihat, keltaiset ja känsäiset sormet silittelivät hänen mustaa tukkaansa ja lempeitten

sisäänpainuneitten silmien katse kiintyi hänen rakkaaseen, voimakkaaseen päähänsä sanomattomalla hellyydellä.

— Nyt ovat kaikki rahankorot tältä vuodelta maksetut, Arve, ja nyt on vielä ruistakin myydä ja härkiä myöskin. Tänä vuonna sinä varmaan saat maksaa velastammekin osan, Arve?

— Kyllä, äitini.

— Niin, niin, älä suutu, vaikka olen itsepäinen, Arve; mutta jos sinä ottaisit Rantasen Eevan, niin saattaisit tulla velattomaksi samalla.

— Äiti pieni, en minä sellaisia nyt saata ajatella.

Sitten Arvidin virkavelvollisuudet tempasivat hänen pois äidin vuoteen äärestä muutamiksi tunneiksi, välistä pitäjän toiselle äärelle, toisinaan toiselle.

Huolehtivin sydämmin hän takaisin palattuaan riensi porstuan ja salin lävitse.

— Miten on äidin laita?

— Minä tuumaan tässä, että kyllä sinun täytyy pitää Loviisa, Arve. Hän on hyvä tyttö, säästäväinen ruoan toimissa kaikin tavoin. Mutta hän on huonopäinen, raukka, luvunlaskussa, joten sinun itse täytyy lukea vaatteet pyykinpesuun, tietysti, ellei pikku Eeva...

Lääkäri tuotiin kaupungista muorin luo. Hän ei voinut mitään tehdä, vaan katsoi virkatoverinsa neuvot kaikin tavoin kelvollisiksi, sai päivällistä ja palasi jälleen kaupunkiin. Martta muori kävi pikemmin huonommaksi hänen käyntinsä perästä.

— Sinä joudut häviölle, Arve! *Kaksi* tohtoria vanhan talonpoikais-naisen luo! Minä en, Jumala nähköön, ole ollut niin suuttuneena sinulle sitte kuin ometan oven aukasit siellä kotona lapsena ollessasi ja haukka vei parhaan munivan kanani. Etkö einettäkään usko Jumalaan, Arve, kun tahdot tohtoreilla laittaa itsesi häviöön?

Näin piti muori pientä mötinää pari tuntia sen jälkeen kuin tohtori oli lähtenyt.

Elonkipinä hehkui yhä heikommin. Välistä Martta muori meni sekaisin ja luuli houraillessaan olevansa siinä ajassa, jolloin hänen miehensä vielä eli ja jolloin hän itse vielä oli Vainiolan emäntänä. Hän haaveksi kevään kukkasista, vuokoista ja kielokeista sekä kankaista, jotka nurmella olivat valkenemassa, hän huusi vasikoita juomaan ja hutitti kanasia papumaasta.

Sitte makasi hän hetken hiljaa ja lempeä, kirkastettu hymyily levisi hänen kuihtuneille kasvoilleensa. "Ota *sinä* silakka, Arve! Minä *olen* syönyt. Olen minä niin. Syö vatsasi täyteen, poika, sinä joka olet ahkera ja luet noin kovasti. Tuolla on yksi vielä lisäksi hyllyllä. Syö, Arve poikani!"

Arvidin täytyi mennä ulos saliin, jotta hänen itkunsa ei häiritsisi vanhusta. Nuot pitkät, vaivalloiset lukuvuodet, jotka olivat täynnä itsekieltämystä ja joita hän sanomattomalla äidinrakkaudellaan oli sulostuttanut ja keventänyt, ne kuvautuivat nyt selvästi Arvidin eteen. Ja tuo sydän, joka oli antanut hänelle kaikki, tuo ainoa, joka täällä maan päällä häntä rakasti, hän nyt menisi pois hänen luotaan ... pois ... pois tuohon äärettömään... Ah, miksi hän ei saanut viipyä poikansa luona!

Vaiti, nyt hän jälleen puhui selvästi!

— Arve pieni, muistatko, kuinka sydämmestäsi iloitsit, kun lukukausi koulussa oli loppunut ja me saimme lähteä tädin luo Niinilään, puutarhamarjoja syömään? Oi miten sinä olit iloinen tuosta kesäluvasta! Nyt on minun samati: lukukausi on loppunut, läksy on luettu, ja äiti saa kesälupaa, äiti pääsee kotia. Älä sitä minulta kadehdi, Arve poikani!

* * * * *

Elonkipinä oli sammunut. Martta muori oli saanut lupa-ajan, hän oli päässyt kotia. Arvid ei tietänyt, milloinkaan se oli tapahtunut; yö oli ollut tuskallinen ja kun päivä sarasti, oli hän yksin. Hän meni omaan huoneeseensa, nojasi päänsä käsiinsä ja katsoi järvelle päin, jossa laineet korkealle kohosivat myöhäisessä syksytuudessa ja lokit matalalla lentelivät.

Sitten palasi hän jälleen sisälle tuonne vuoteen luo, lankesi polvilleen ja tarttui kurttuiseen käteen, joka keveänä kuten höyhen lepäsi peitteen päällä. Sinä pieni, kapea, harmajanvalkoinen hopeasormus! Suuren uskollisuuden ja rakkauden merkinä olet sinä ollut! Sinulla ei ollut kumppanina kihlasormusta; sitä ei ollut tapana käyttää vanhoissa köyhissä talonpoikaiskodeissa, vihkisormus oli ainoana yksinkertaisena koristeena. Se ei loistanut keltaisena, sillä Vainiolan emäntä tyytyi hopeiseen sormukseen. Se oli kulunut ahkerassa työssä, se oli hivunnut ohueksi muorin turvatessa kotiansa ja

perhettänsä, sulostuttaessaan puolisonsa elämää ilossa ja surussa.

Arvid kumartui alas päin ja suuteli pientä rumaa hopeasormusta, joka oli kapea kuin lanka.

Päivä oli kulunut, ehkä kaksikin. Arvid istui kirjoituspöytänsä ääressä työtä tekemättä ja loi silmänsä järvelle päin, katselematta mitään. Silloin napsahti oven lukko ja jalan astunta kuului tilkkumatolla.

Huokaillen palasivat Arvidin ajatukset todellisuuteen ja hän aukaisi koneentapaisesti laatikon, jossa oli todistuskaavoja, mutta tuliolla ei nyt ollutkaan mitään asioita virastoon; kääntyessään tapasi Arvidin katse neiti Gerda Stålsköldin.

Hän nousi istualta ja meni pari askelta neitiä vastaan.

— En tietänyt, että herrasväki on tullut kotia. Suuri suru, joka on kohdannut minua, on...

He seisoivat vastapäätä toinen toistansa ja katselivat toistensa silmiin. Siinä oli Gerda itse eikä kuitenkaan *hän*. Noitten ylpeitten kasvojen sävyihin oli tullut jotakin muuta. Taikka olivatko ne enään ollenkaan ylpeät? Ei, noissa silmissä oli tuo taivaallinen katse, jossa on jotakin rukouksen ja kysymyksen välillä olevaa, jota tunnustamaton lempi rakastetun läheisyydessä niihin luo.

Hänen kaunis, tumma päänsä kumartui ja pusertaessaan Arvidin kättä, välkkyivät kyyneleet hänen ruskeissa silmissään.

— Minä tiedän ... olen juuri tullut sanomaan, kuinka hartaasti otan osaa suruunne. Kun tulin tänne sisälle, oli mielestäni kovin raskasta ajatella, että tuo rakastettava vanhus...

Aina siitä asti, kuin äiti lähti, oli Arvidin sydän tuntunut ikään kuin kangistuneelta. Hän oli kulkenut kuten unissaan, särkevin sydämmin, kuivin silmin. Mutta Gerdan puhuessa ystävällisiä sanoja äidistä, puhkesi tuuli, sade ja tunteitten virta valloilleen.

Oletko nähnyt täysi-ikäisen miehen itkevän? En tarkoita isääsi enkä veljeäsi, en rakastajaasi enkä poikaasi, en ketään suljetussa perhepiirissäsi. Tarkoitan vierasta miestä vieraitten ihmisten seassa, niitten seassa, jotka hän luulee olevan hänestä jotenkin välinpitämättömiä. Liikuttavaa, melkein päkammoittavaa on nähdä tuon totuttujen tapojen naamarin halkeavan kahtia, nähdä niiden kasvojen, jotka *mies* tahtoo maailmalle näyttää, musertuvan rikki vapiseviin lihaksiin kyyneleitten viruttamina.

Gerda laski kätensä hänen olalleen...

Samalla oli ikään kuin sähkön voima olisi virrannut hänen sieluunsa ja ruumiiseensa. Pehmeästi, vastustamattomasti vaipui hänen päänsä Arvidin rintaa vasten ja käsivartensa kietoutuivat hänen kaulansa ympäri.

Arvid hoiperteli kuten juopunut, mutta hänen kätensä sulkeutuivat ikään kuin magneettillisesta voimasta tuon ylevän, uhkean olennon ympäri.

Silmänräpäys.

Sitten tempoi Gerda itsensä äkkiä irti ja astui askeleen taakse päin. Hän loi silmänsä maahan ja posket hehkuivat tulipunaisina.

— Mitä olen tehnyt! Suo anteeksi ... *mutta minä sinua rakastan...*

Hän ei saanut loppuun puhutuksi, ennenkuin Arvid jälleen sulki hänet syliinsä ja samat huulet, jotka äsken pyhällä kunnioituksella etsivät lakastuneessa sormessa olevaa kulunutta hopeasormusta, paloivat nyt elämän ja rakkauden hellyydessä punaisilla, lämpimillä huulilla...

Sitten tulivat tunnustukset, hiljaiset, lyhyet, katkonaiset. Niin, mitäpä *Arvidilla* oikeastaan oli tunnustettavaa! Alhaisemman ylpeys, köyhän katkeruus, kaikki unhotettiin nyt ja tässä syntyi vain sääsken tunnustus, miten se oli tullut loistavaa valoa liika lähelle.

Ja Gerda, hän kuiskasi, miten myöhään heränneet ja vielä paljon myöhemmin käsitetyt tunteet olivat kahlehtineet hänen ajatuksensa ja mielensä, miten hän oli väistynyt sitä, joka häntä pelotti, mutta pian havainnut, miten tuo "pelottava" asui hänen omassa sydämissään. Ja nyt, nyt hän tunsu, että juuri se oli ihaninta ja parasta, mitä elämässä löytyi.

Hetken harhailtuaan ympäri, oli hänenkin sydämensä saanut "kesälupaa", ja "päässyt kotia".

— Mutta, — tässä synkistyi tuo valkoinen, leveä otsa — kyllä siellä kotona tulee taistelua olemaan, Arvid, ehkäpä nöyryytystä myöskin. *Se* ei sinua saa suututtaa eikä tehdä alakuloiseksi. Oletko varma siitä, että rakkautesi on ylpeyttäsi voimallisempi, Arvid?

Arvidin silmät säihkyivät ja hän näytti ikään kuin kasvavan, vastatessaan:

— *Olen*, Gerda, en väisty ivaa enkä valtaa. *Sinua* minä vain pelkäsin, ainoastaan taistelussa *omaa rakkauttani* vastaan olin minä heikko.

* * * * *

Kun Arvidin loistava katse, niin pitkälle kuin hänen silmänsä kannatti, tuonne pappilan mutkailevalle kapealle tielle, oli seurannut poislähteviä vaunuja missä hän istui, joka nyt elämässä oli hänen kaikkensa, meni hän jälleen sisälle äitinsä luo.

Miten katkeraa, kun ei saattanut puhua tästä *hänelle!*

Mutta Martta muori oli oikeassa: lapsenkyyneleet katoavat helpommin kuin äidinsuru, ja tuo nuori, raitis, keväinen rakkaus häneen, jonka tuttavuudessa hän tuskin oli ollut enemmän kuin vuoden, vei jo voiton äidin kuoleman tuottamasta surusta, äidin, joka häntä oli hoitanut ja rakastanut kolmekymmentäviisi vuotta. Toivoton suru oli muuttunut helläksi, rakastavaksi kaipaukseksi.

Enempää et sinä pyydäkään, sinä vanha, rakas, uskollinen Martta muori, siinä jossa makaat rauhanhymyily kurtteisilla huulillasi, ikään kuin tahtoisit sanoa:

— Noh, Arve sinä, mitä minä näen? Onko se *mahdollista*, lapsi! Ah, Jumala siunatkoon sinua, Arve, sinua ja — *häntä!*

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TOIVOLAHDEN PASTORI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the

individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™

License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will

remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.